

13400

ŠTEFA JURKIĆ
Č I P K E

ILUSTIRAO GABRIEL JURKIĆ

KNJIŽNICA DOBRIH ROMANA
UREĐUJE DR JOSIP ANDRIĆ
IZDAJE HRV. KNJIŽ. DRUŠTVO SV. JERONIMA
ŠESTO KOLO * * * KNJIGA 22.

2
Za svetu obavljenu devetluku u čast
Borankovog brata Tonova, poklanjaju se njegovim
djetinjim stvarima i napredam njegovu oživot

Lopile, mjesec lipnja 1943.

Pročitajte
Kobalke

JERONIMSKA KNJIGA
DVJESTA ŠESTDESET I PETA

TISKARA ZAKLADE NARODNIH NOVINA U ZAGREBU.

Bilo je u rano proljeće prošle godine. Jednog predvečerja salazili smo niz jednu od onih strmenitih uličica moga ljubljenoga grada.

Upravo smo prolazili pored zarasloga groblja, groblja muslimanskoga uz stari i pusti kameni samostan, u kom je još pred nekoliko godina bilo njihovih samostanaca. Pod nama je niže ona draga kupola kao miniatura Sv. Petra, malo dalje dva tornja gotske katedrale, a svuda uokolo tanki minareti. Naš je grad pun takovih opreka.

Misli moje bavile su se Sveticom iz Lisieux-a. U jednom trenu obavi me jaki miris ruža, upravo onih poludivljih ruža, što ovdje u junu cvjetaju skoro u svakome vrtu. Cijeli naš grad onda miriše ružama, a ne ovcama, kako tvrde stranci. Žene i djeca muslimanska nose onda ulicama male sepete, pune tih ruža, koje se ukuhavaju u šećer i koje se spremaju u ocat za njegu bolesnika. Te poludivlje ruže vrlo su jakog i slatkog mirisa.

Okrenem se i ugledam dječaka, da nešto nosi u sepetu. Zaboravih, da je rano proljeće, i učini mi se, da nosi ruže. Kad sam bolje pogledala, bilo je to zelje. Pod dojmom jakog mirisa nanovo se ogledam, još uvijek ne misleći na ranu godišnju dobu. Moj se pratilac dobro sjeća, da sam mu rekla: Ma gdje to samo ruže mirišu?

Šljive u groblju tek su započele da cvjetaju, naravno, da još nigdje ne mogu da cvjetaju ruže.

Pošli smo dalje strminom.

Sva je moja nutrina još bila zaokupljena onim mislima, kad pred moje duševne oči iskrasne odnekale maglovito malo stvorenje, obučeno u same čipke, od čijeg sam lica zamijetila samo dražesni smiješak. Kao da mi je netko predstavljala, priču je mi se, kako nečiji glas ponavlja:

Mala markiza, mala markiza.

Trebala sam da još prije spomenem, da sam se već mnogo bavila time, kakvo uzdarje da prinesem »Maloj Kraljici« za sve darove, koje od nje primih.

Od one večeri u rano proljeće prošle godine počeo da me progoni zagonetna »mala markiza«. Napokon mi se učini, da je to nekakovo ljubimče male Svetice — da — ali tko je ona? — Je li živjela u prošlosti, živi li sada, ili će istom živjeti u budućnosti?

Međutim »mala markiza« sve se više uvlačila u moju dušu, predstavljala mi se u raznim zgodama svoga života i pričala mi i o Njoj. Silom me je odvodila u svoju zemlju, u kojoj je živjela i »Mala kraljica«. Dobro je bilo, da sam se ja već odavno u toj zemlji dobro raspoznavala, da sam volila njezine stare katedrale, njezinu katoličku veliku prošlost, njezine propovjednike, pjesnike i svece.

Ipak, kadgod sam gledala s brda ovaj moj grad, svaki put mi je bilo čudno, da u mojoj duši poprima život nekakva »mala markiza«. Ali možebiti baš zato, jer je naš grad ovakav, duše su naše obavijene pričom, pa se tako lako prenose i uživljavaju u sve.

I jednog jesenskog dana te iste prošle godine započnem da pišem priču »čipkaste markize«. Jesam li te dobro razumjela, Velika Svetice?! Ne znam, zašto si zavolila baš ovu moju Désirée, da joj toliko prashaš i toliko toga daješ?

Možda ne ćeš biti zadovoljna, možebiti da mnogo toga nisam dobro čula i vidjela i razumjela. Oprosti, da sam sve, što mi je bilo nejasno, nadoknadila iz vlastite duše.

A ako si me navela, da ovo pišem, samo u namjeri, da me poniziš, i za to ti hvala!

U Sarajevu 1. maja 1928.

Š. J.

PRVI DIO

Prva velika bol ulazi u ljudsko srce praćena toliko puta lijesom. A koliko je puta lijes velik, a srce još maleno, pa ne može ni da ga obuhvati, ili — već je srce veliko, a lijes je malen, pa ne zauzme toliko mjesta. — Ali — u male markize Désirée bilo je srce maleno i lijes je bio malen, pa je lijes bio ispunio cijelo srce i samo što nije puklo.

Tako je prva bol male markize bila velika, velika...

Bila je u jedanaestoj godini, kad joj jednog jutra oprezno položiše na ruke onaj čipkasti jastuk, u kom je drijemalo nešto maleno i rumeno. Radost male markize bila je tako velika, da su morali da joj malu sestru silom uzmu iz ruku.

Pa to će maleno da raste, da otvara oči, da se smiješi. A doći će i vrijeme, pa će se ona moći s malom sestrom i igrati.

Sva je bila ponosna, kad ju je otac drugog dana pitao ozbiljno:

»Što bi ti rekla, Désirée, kako da nazovemo malu sestru?«

A Désirée nije dugo premišljala.

»Marguerite! Ja bih volila, da se zove Marguerite«.

I malu su sestru nazvali Marguerite.

Od tog dana cijelo srce i sva duša male markize pripadaše onoj kolijevci, u kojoj je prebivao onaj ružičasti stvor, koji je većinom drijemao i skupljao sićušna usta.

Njemačka učiteljica i gospodin profesor, koji je dolazio iz grada, ne bijahu sada ni najmanje zadovoljni sa svojom učenicom.

Otkada tamo u kolijevci živi i diše onaj novi i maleni stanovnik ove zemlje, činilo se Désirée, da nije ni malo važna sva ta mudrost odraslih, da je posve sporedna.

Kad su se napokon obratili i ocu, govorio je markiz njemačkoj učiteljici i profesoru iz grada:

»To je samo sada u početku, a Désirée će se već zasititi svoje sestre. Samo malo strpljenja, to će proći«.

I prošlo je! Sva ta velika radost i sreća trajala je samo mjesec dana.

Kad je Désirée ugledala liječnika pokraj kolijevke, njezino se malo srce stislo. Ne — ne, zašto — pa ne mora da bude opasno. Koliko je već puta stajao liječnik i pokraj njezine postelje i eto, živa je i zdrava. Tako je umovala i tako se tješila mala markiza.

Ali — maloj Marguerite kao da se nije svidjelo na ovoj zemlji. Da je mogla da osjeti, kako je toplo srce u njezine sestre Désirée, bila bi se sigurno predomislila, a kako to nije bilo moguće, mala Marguerite svenula je, upravo kao mali cvijet.

Kad je Désirée čula od oca, da sестrica umire, pokuša, da se bori sa anđelom smrti.

Otrčala je u kućnu kapelicu i iz dna svog malog srca molila se je onoj lijepoj gospodi na oltaru. Pa — eno i ona drži na rukama maleno dijete i sigurno ne će dopustiti, da Marguerite umre. — I — eto — Désirée obećaje, da će se za uvijek odreći svog najmilijeg kolača, samo neka Marguerite ostane na životu.

Lijepoj gospodi na oltaru kao da se je činila prevelikom ova djetinja žrtva i nije mogla da je primi. Mala je sестrica umrla.

Kad je Désirée spoznala i vidjela, da je sestra u istinu mrtva, čudnovato, da nije žalila na onu lijepu gospodu u kućnoj kapelici. Već je čula, a i njezina

malena duša već je spoznavala, da ona gospoda s božanskim djetetom nikada ne čini i ne može da čini preko volje i odredbe Onoga, koji je Najviši, a da je ujedno to i najbolje!

Ne — Désirée se nije bunila ni žalila na ikoga, samo se od duboke tuge stisnu njezino malo srce. Pokušala je, da one male hladne ručice stopli i ugrije svojim, ali se nisu dale.

Donijeli su mali lijes i u same čipke položili su Marguerite. Sva ukočena, hodala je Désirée oko lijesa, popravljala čipke, a kad nikoga ne bi bilo blizu, ljubila bi sesticu u hladne obraze.

Pa Marguerite je još tu, još je uz nju, eto — ona je gleda i može je dotaći rukama.

Prošao je dan i noć i Désirée kao da se je privikla na onu nepomičnost i ukočenost. Mali lijes još je njezin i u toj čudnoj samoobmani i tuga je bivala manja.

Ali — kad su lijes zakucali i ponijeli ga iz sobe, ono malo srce uhvati veliki očaj i bol. Tako je zajecala i zaplakala, da je otac htio, da je ostavi doma kod majke. Silom se je otrgla i pošla za malim lijesom.

*

Vani je padao snijeg. To je Désirée još više zbunilo i začudilo.

Kako? Duša njezina uvijek se je radovala, kad je snijeg padao, a sada leprše tako krupne pahuljice, a njezino je srce puno tuge.

Pada, sve gušće pada i vije snijeg, a pred njom eno — maloga lijesa! — Désirée zajeca i otac joj ogrli ramena. Zašto je snijeg tako beščutan i tako veselo leprši, a mala je Marguerite tamo u lijesu sva ledena i ukočena?! I domalo — zatvorit će je u onu veliku tamnu grobnicu uz druge ljesove. Désirée se sva strese i zajeca tako tužno, da otac nije više znao, kako bi je tješio. Već su bili posve blizu grobnice, kad se je nečemu dosjetio:

»Pa Marguerite je sada u nebu anđeo. Gledaj Désirée, možebiti nam ona baca ove bijele pahuljice«.

Désirée presta da plače i suznim očima zagleda se u bijelo lepršanje oko njih. Ali kroz lepršave pahuljice ugleda opet maleni lijes, i zapane u još grčevitije jecanje. Otac nije više pokušavao da je miri.

Spustiše mali lijes u grobnicu! Sve je gotovo!

I u malom srcu može smrt da razori svaku radost i stvara oko djetinje duše veliku prazninu i osamljenost.

*

Prošle su godine! Désirée je odrasla i živi u Parizu. Već dvije godine posjećuje predavanja na Sorbonni. Dvije ljubavi svu je ispunjaju!

Jedna ljubav: to su čipke.

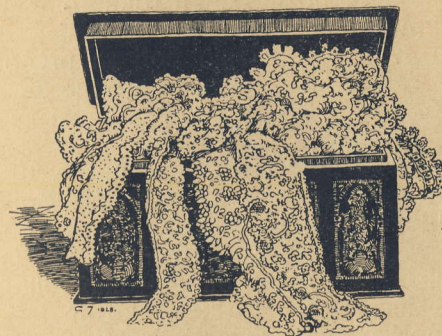
Point de Bruxelles, Point de Venise, Valenciennes, Point d'Alençon, Reticella.... cijelu zbirku

najdragocjenijih starih čipki posjeduje mala markiza Latourelle.

To je za Désirée postao jedan čarobni svijet i njezina je duša bila sva obložena čipkastim tkivom, u kom su se hvatali neizrecivo nježni cvjetovi i čudnovati oblici.

Sad ju zovu još i »čipkasta markiza«. Iako Désirée nije bila lijepa u običnom smislu te riječi, ipak je uvijek zauzimala neko zasebno mjesto u društvenom životu.

Govorili su, da posjeduje »charme« prošlih vjekova, kad su žene sličile leptirima i cvijeću.

JEDNA LJUBAV — TO SU ČIPKE...

Cešljala se uvijek u stilu pedesetih godina sa uvojcima sa svake strane lica i nosila je široke stilske haljine s uskim strukom i srcolikim izrezom. Te njezine haljine uvijek su bile ukrašene starom kakvom čipkom, a da se nije obazirala na modu.

»Čipkasta markiza« imala je svijetlo-smede oči i malo nepravilan nos. Taj je, posve bez potrebe, imao malu kukicu. Ali ona se je znala da smiješi upravo kao one markize sa visokim bijelim frizurama na starim portretima i iz tog njezinog smiješka izvirao je sav čar njezinog bića.

Samo katkad bi se u njezinom licu pojavilo nešto, što nikako nije bilo u skladu s tim smiješkom. Odjednom, bez razloga i iznenada, zabacila bi glavu,

oči bi postale jako tužne, a usne se tako stisle, da je ostala samo jedna uska ružičasta crta. I to bi trajalo samo čas. No, mnogi od onih, koji bi u takove časove bili u društvu i blizini male markize, tvrdili bi, da se u njoj krije ponosna i prkosna mala zvjerka, koja je, bez ikakova razloga, imala tužne oči.

Srećom da je Désirée rijetko kada u društvu pala u ovaj čudnovati grč duše. I ako bi ga osjetila, naučila je da se savlada i usne bi joj se opet smiješile. Tako i osta opće mnijenje, da je »čipkasta markiza« dražesno malo stvorenje.

Ni sama nije poznavala uzroka tome. Iznenada i odjedamput obuzelo bi je beznade, obilježeno tragovima svih pretrpljenih boli sa predosjećajem novih, još težih. Uz to beznade njezine duše javljao bi se prkos i otpor — a protiv koga i čega, ni to nije znala.

Kad bi bila sama, često su je mučile misli o tom stanju njezine duše. Više puta joj se činilo, da su ona dva lijesa, koja je ostavila tamo u obiteljskoj grobnici, jedini uzrok svemu tome. Onaj mali, koji unese prvu bol u njezinu dušu, i onaj veliki, u kom počiva njezina majka. Teška, tako je teška uspomena i pomisao na ta dva lijesa, ali... kad je Désirée posegla duboko do u dno svoje duše, razabrala je, da to nije više tuga za izgubljenim, da je to još veća bol, kojoj je izvor još dublji i prekrit neprozirnim velom!

Ali i sjaj mladosti prosiplje uvijek i neprestano ružičasti svoj odsjev na dušu, i tamne utvare i sablasti, čim se pojave, i nestanu.

I Désirée se nije mogla dugo da zadržava u tamnim kutovima svoje duše. Krila mladosti brzo su je prenosila u onaj čarobni svijet, gdje je najjače sjalo ono svijetlo i sve je pjevalo i radovalo se.

A tu — u tom svijetu kraljevala je druga ljubav »čipkaste markize«!

Nastajala je isto onako, kao što nastaju čipke: skoro iz ničega! Sitna igla ili mali drveni batići i

prenježni konac. To je sve! I polagano nastaje ono čudesno tkivo, što traje vjekove i ne da se lako

...DA JE ČIPKASTA MARKIZA DRAŽESNO MALO STVORENJE...

raskidati na dvoje. Samo ako je nit od najčišćeg lana, a ruka vješta i osjećajna. Eto, tako nastaju čipke, a tako je nevidljiva ruka neopazice i polagano

zahvaćala i isprepletala pretanke niti i satkala jako tkivo između »male markize« i Gastona Merciera.

Samo — Désirée je svoje čipke pokazivala svima, do u tančine o njima pripovijedala, a ovu drugu ljubav sklonula je na dno duše i krila je od svih pogleda.

Gaston Mercier... Gaston Mercier! On će doći danas... rekao je jučer, kad su se sreli u Operi. Još je pitao, da li će zateći i oca njezina u domu, a to je pitanje tako naglasio. Smetena i porumenivši rekla je u podne mala markiza ocu, da bi ostao doma, da će ih posjetiti Gaston Mercier. Samo se je nasmiješio otac svojoj maloj markizi.

U svijetlo-ljubičastoj haljini, s ovratnikom od venecijanske čipke s krinastim uzorkom, čekala je Désirée kod prozora. Kroz ogoljela stabla malog parka moglo se je vidjeti i na cestu. Kadgod je zatutnjio auto, lice bi joj se zažarilo, a ruke stisnule na grudi! Tako se raduje danas »čipkasta markiza«!

Ali — i sjena je pala na tu radost njezinu. I jučer, kad je Gaston rekao, da će doći, zašto je u njegovom pogledu i glasu i opet bilo nešto, što je odavalo više brigu nego radost? Taj zabrinuti i tužni pogled već je često primijetila u njega. I onda, prvi put kad su se upoznali na brodu.

Već u početku činilo joj se katkada, da izbjegava njezinu blizinu, iako je pri susretima izražavao takovu naklonost i iskazivao toliko nježnosti. U nazočnosti njezina oca bio je nesiguran i nekako zbunjen, dok je njezin otac pokazivao očito, da je rado u njegovu društvu.

A što bi moglo da bude uzrok? Već onda je pomišljala, da je Gaston Mercier možda siromašan, i da se ne osjeća najugodnije u društvu imućnih plemića. Kasnije je postao sve privrženiji, a kad su prišli u Pariz, često je boravio u njihovom domu.

Otac je tako rado slušao njegovo zanimivo pričanje doživljaja tamo iz duboke Afrike, gdje je Gaston Mercier boravio posljednje tri godine. Iako je Désirée bila umna glavica, nekako joj nije bilo do kraja jasno, što je upravo istraživao Gaston, ali je ni to nije ometalo. Znala je, da se je povratio, da održa nekoliko predavanja i da kani opet da se povрати u one divlje krajeve.

Zatutnjio je opet auto. Désirée je očekivala, da će se zaustaviti pred parkom, ali je tutanj projurio. Opet se Désirée zanese u misli.

Gaston Mercier! Ščime, kako, da je on zaokupio cijelu njezinu dušu? Jest, često, tako se je često sastajala s njime, a otac nije znao. Mademoiselle Philiberte, njezina pratilica, uvijek je rado čekala u autu na kakovu putu u Bois de Boulogne, dok je ona šetala s Gastonom. Kad bi se u Louvru ili u luxemburškom muzeju sastala sa Gastonom, tu je mala markiza bila vodič. Upućena dobro u umjetničko blago ovih velikih zbirki, tumačila je vrlo ozbiljno svome »divljem čovjeku«, kako ga je u šali nazivala, različite škole i struje u umjetnosti. Sve je to pratilo toliko nestašnog i mladenačkog smijeha, dok iznenada ne bi Gaston postao mučaljiv i odvrnuo od nje pogled.

Mala markiza nije bila dubokog vjerskog osjećanja i nije poznavala nikakovog izljeva vjerskog čuvstva. Knjige, predavanja i društveni život potisnuše vjerska osjećanja prve njezine mladosti posve u pozadinu, u zaborav.

Kad je jedne večeri zalutala s Gastonom u nekakovu staru gotsku crkvu u predgradu, ugledala je pri odsjevu vječnog plamička, da su Gastonu vlažne oči. I suzu je vidjela. Je li to proizvela čudna mistika i tama ove stare crkve ili — ili što drugo?

A što bi moglo da bude? Ne, mala markiza nije se snalazila. Kad su izašli van, već su sjale ulične svjetiljke.

Sad joj se pričinilo, da pogađa, da znade. Pa da, on nije imućan i mora da mu je život bio pun teških

briga i pregaranja. Još i sada su mu na brizi stara majka i bolesna sestra. Sve joj je to pričao.

Jest — on strahuje, da će se otac protiviti, da njegova jedinica pođe za takova sirotana. Opet je zatutnjilo. Ne, još nije Gaston!...

Kako dobro pozna Désirée oca svoga. Već u početku, da mu se Gaston Mercier nije svidio, ne bi on dopuštao, da tako često boravi u njezinoj blizini. Sigurno da se je otac već propitao, tko je Gaston Mercier.

Koliko puta je htjela, da razgovor s Gastonom svrati i na to, ali, kao da Gaston nije toga želio, ili se pričinjao, kao da ne razumije.

Napokon je Désirée bila tvrdo uvjerena, da je samo to uzrok onoj njegovoj zabrinutosti.

Tako i pred tri dana. Tu je sjedio s njom u zelenom salonu. Otac nije bio doma, a mademoiselle je imala posla u blagovaoni. Bili su sami. Šutili su. Polagano — milovao je ruku njezinu i onda ju privio k sebi. I zagrlio ju je i poljubio. Onda se je tako trgnuo i pogledao ju s čudnom boli u očima. Dok se je snašla, već je bio izašao iz salona.

Ne — ovako ne može dulje. Zato je dobro, da još danas govori s ocem. Neka se već rasprše svi ti tamni oblaci i da se ukaže svijetlo i vedrina! Pa glavno je, da sigurno zna, da je Gaston ljubi... a ona to zna tako dobro!

Sad se je, bez tutnja, zaustavio auto i Désirée je i čula i osjetila i sva protrne. To je Gaston! Ali — zašto oklijeva? Kako polagano ulazi na velika željezna vrata! A zašto opet zastaje i gleda u zemlju?! Désirée drhće, ne može više da izdrži. Brzo ogrne teški i šareni svileni šal i poleti mu u susret.

Kad ju je onakovu dragu i svijetlu ugledao Gaston na vrhu stepenica, zaboravio je sve i u sebi i oko sebe i poleti uz stube.

»Désirée, lijepa moja Désirée!« ogrlio ju je i podigao malo njezino lagano tijelo.

Pred vratima zelenog salona začudi se Désirée, kako je Gaston blijed, i podraži ga, da je negdje probdio noć.

Kao da mu je godila njezina mala ljubomora i Gaston se razvedri te započe da se šali.

Ali, kad su posve blizu sjeli u velike naslonjače, opet je zašutio i polagano je izvadio mali omot iz lisnice.

»Désirée, vi volite čipke. Nisam toliko imućan, da bih mogao da vam darujem skupocene bruseljske ili raskošne venecijanske.« — Kad je odvio omot, razvio je na malom stoliću maleni rupčić, obrubljen širokom i nježnom čipkom.

»Ovo je samo čedni Point d'Alençon. Radila ga je moja majka.«

Désirée uzme rupčić i prstima je gladila i prebirala lagane čipke.

Eto, to joj je darovao on — Gaston! — Kao da je htjela da bolje vidi, približi čipke očima, a onda prekrije rupčićem cijelo lice i gledala je kroz čipke u Gastona. Od radosti i sreće samo se je smiješila i nije se više dosjetila, da bi iz bliza uistinu prosudila vrijednost i ljepotu čipke. A Gaston — naglo je ustao i kroz čipke je poljubio oba njezina oka i ostao pokraj nje.

»Slušajte, Désirée! Vi volite, ako vaše čipke imaju povijest. I te lagane, jednostavne čipke imaju malo čudnovatu prošlost. Moja majka je rodом iz Alençon. Bila je siromašna i radila je u jednoj maloj tvornici pravih alençonskih čipki. Vlasnik, ili pravije, vlasnica te tvornice bila je neka gospoda Martin. Kad sam sada bio kod majke, pričala mi je, da će jedna, mislim najmlađa kći te obitelji Martin, skoro biti proglašena svetom. I majka mi je pričala čudnovate stvari o toj maloj Svetici. Kako je moja majka vrlo pobožna, ona sada pomno čuva sve, što je u bilo kakvom vezu s tom svetom osobom. I gledajte, Désirée — teškom sam mukom ovaj rupčić od nje izmaknuo, jer mi je rekla, da ga je radila upravo onda, kad se je rodila ta mala Svetica.«

Désirée razastre rupčić na koljenu i pogleda Gastona. Od njegovih riječi kao da je do nje dopro samo onaj tužni, beznadni prizvuk u njegovu glasu,

koji je i nju rastužio. Neko vrijeme gledali su jedno drugome u oči, dok Désirée nije prekinula šutnju:

»Rekli ste, Gastone, da biste rado danas govorili s mojim ocem. On je doma i ako biste željeli, možete odmah k njemu.«

Smiješeci se, Désirée porumeni i sva smetena spusti pogled. Osjetila je, da je Gaston u neprilici. Sav uzrujan pograbi obje njezine ruke i šapnu pri-
gušeno:

»Ne, ne, Désirée — još ne.«

Još ne! Sigurno samo radi toga, da je sada s njom što dulje ovako sam, tako je misila mala markiza. Kad je Gaston opet sjeo u naslonjač, prešla je na njegova koljena i kao malena ptica uvila se i sklonula pod njegovo rame.

Dugo su šutjeli. Koliko je ljepote u tim časovima! Koliko je ljepote i prave ljudske sreće u dubokom osjećaju potonulosti jednoga bića u drugome. I do u dno duše osjećala je Désirée tu sreću. — Samo, samo da sada ništa ne pomuti ljepotu toga osjećanja...

Uto — drhtavim rukama naglo podigne Gaston Désirée s krila i uspravi se. Tuga i bol zasjenili su mu lice i mala markiza čula je zatomljeni jecaj. Rastvorenih očiju ga je gledala i nije se snalazila. Gastonu su podrhtavale usne, ali nije progovorio.

»Gaston, podite sada k ocu, on čeka...« jedva je prošaptala Désirée. Kao da je slijepac i hoće da upamti drage crte, prelazio je objema rukama preko njezina lica, preko kose. I još jedan put i još... i izašao je.

Što je Gastonu, što bi moglo da bude? Zašto je tako čudan? — pitala je i premišljala Désirée po-pravljajući pred ogledalom malene uvojke kose. Pa nije moguće da strahuje, da bi otac bio protivan. Otac! — O i ona bi već znala, da brani svoju ljubav za Gastona. Ali ne, ne, kako bi otac bio protiv njezine ljubavi i njihove veze? Ne, o tom je ona tako uvjerenana.

Kad su joj misli dotakle tu mogućnost i blizinu veze njihove, sva joj duša zadrhta od radosti.

Da posve, posve pripadne Gastonu, da bude uz njega uvijek, uvijek!

I mala markiza odskakuta u drugu sobu i započe da izvlači povlake iz starinskoga chiffonniera. Bože, koje, koje bi čipke za vjenčanu haljinu? Ove svilene Blonde ili ove prenježne Valenciennes? Koje? Ove? Ne, ne, najbolje da upita Gastona. Kako? Pa Gaston mora da bude iznenađen, kad je ugleda onda — na onaj dan!

I MAJKA MI JE PRIČALA...

Mala markiza, oslonjena na starinski chiffonnier samo se smiješi — —

A onda će morati s Gastonom u one divlje krajeve! S Gastonom! Pa s njime bi poslala mala markiza i na kraj svijeta.

Eto, da je tako blizu velika sreća njezina, da će se ispuniti ona velika žudnja! Postat će žena njegova i biti će samo njegova, a on, Gaston, njezin, samo njezin!

Mala markiza sva je treperila. Svemoćni val duboke sreće prelijevao joj je dušu.

I onda — jednom će možda držati na rukama onakov maleni stvor, kao što je bila Marguerite. I samo njoj i Gastonu pripadao bi taj maleni stvor, samo njima. Samo? — A smrt? — Neka kuša da ga ugrabi, samo neka pokuša. — Désirée zadrhće! Kuda ju samo misli odveoše?

A tu su čipke u povlaci. — Čipke! — Pa da — htjela je da odabere, koje bi za vjenčanu haljinu. Jest — bit će najbolje one svilene Blonde. Ili, da se još posavjetuje s tetkom?

Désirée zatvori povlake i ogleda se po sobi. Još nema Gastona, a njoj se čini, da je tako dugo kod oca.

Gastona još nema. Kad se sada umiren povрати iz očeve sobe — o, istom onda nastaje prava sreća.

Mala markiza povraća se u zeleni salon. Obijesni smiješak titrao joj je oko usana.

Iz vaze izvadi crvenu i žutu ružu i na vršcima cipelica odšulja se hodnikom do očeve sobe. Ravno stane pred vrata i ukoči se kano kip, držeći u svakoj ruci po ružu. Kako je bila uzbuđena i srce joj jače tuklo, još nije osluhнула razgovor i samo je nestrpljivo čekala.

Pa kakav je to Gastonov glas! Prisluhne!

Što je to? Što to Gaston govori?...

»... Bila je to kći jednog njemačkog misionara. U onoj velikoj divljini i osami i najmanji izražaj topline i naklonosti toliko daje i toliko godi. Bio sam mislio, da je ljubim...«

Mala markiza širom rastvori oči... Što je to? Prošapta... A tako! — Da, sigurno je ostavio tamo zaručnicu... Sirota djevojka!

Nastala je tišina, a onda opet začuje Gastonov glas i pozorno je slušala:

»... Vi znate, opazili ste onda na brodu, da sam već u početku izbjegavao vaše društvo, borio sam se sam sa sobom, klonio sam se i Vas, samo da se ne bi sastajao i s Vašom kćerkom...«

Tako, radi toga je onda bio Gaston često čudan. Pa što je to? Koliki su ostavili zaručnicu, kad su

se uvjerali, da ju ne ljube! Samo, zašto njezin otac tako šuti? I opet govori Gaston.

»... Samo Bog znade, koliko sam se mučio i borio protiv onog jakog osjećaja, koji se je rađao u mojoj duši za Désirée...«

O kako se maloj markizi zažariše obrazi! Umalo da nije poletjela unutra. Eno, opet mu čuje glas. A što dalje umuje, što još?

»... I nisam, nisam mogao da se oduprem. Mirio sam samoga sebe, da ću provesti rastavu, da mogu...«

Désirée kao da nije dobro čula zadnje riječi. Što to Gaston govori?...

»... Oprostite mi, ne osudite me, što sam prekasno smogao snage, da Vam sve priznam. Sad, kad sam Désirée dobro upoznao, znam, da nema, da nema za uvijek nikakove nade...«

Ovaj Gaston upravo je kao dijete. Ne, kad na ovo otac šuti, poći će ona k njima. Poći će unutra, dok se samo malo primiri. Strašno joj udara srce, upravo lupa. Pa što bi i tko bi mogao, da njih rastavi? Ona njemačka gospodica tamo? Désirée stisne usne i lice joj postade tvrdo i bolno. Opet začuje Gastonov glas... ah, kako gode te riječi:

»... Ljubim Désirée svom dušom, ona je jedina žena, koja je trebala da bude pratilica mog života. Ali upravo zato, jer ju tako neizrecivo ljubim, moram je ostaviti... moram!...«

Lice male markize postaje sve bljede i ruke joj zadrhtaše.

»... Znam, sigurno znam, da Désirée ne bi nikada mogla da bude sretna sa spoznajom, da sam vezan uz ženu i dijete...«

Krik: Gaston!...

Pred vratima se čuo pad. I markiz i Gaston izletješe u isti mah pred vrata. Kao polomljeni cvijet ležala je Désirée, a pokraj nje ispale ruže.

Prigušenim glasom rekao je markiz Gastonu: »Podite sada. Ja Vam praštam. Samo — Gastone, nikada više ne smijete da se javite. Za nas ste mrtvi.«

Gaston se nijemo nakloni. Bolnim i beznadnim pogledom obuhvati cijelu pojavu onesviještene male markize, podigne jednu ispalu ružu i udalji se.

Markiz pridigne Désirée i unese je u svoju radnu sobu. Onda pozvoni.

Mademoiselle Philiberte ostavljala je sada Désirée često samu i započela je da plete nekakovu tešku starinsku čipku. Koliko je puta isporila započeti rad, dok se je sjetila davno zaboravljenog rada i pogodila, kako da plete! Kadgod i opet pokvari i opori, ali je već priličan komad čipke omotan oko korica nekakove stare knjige.

Mademoiselle Philiberte upravo je uporno tražila novu pogrešku u čipkastom pletivu, kad je u njezinu sobu nenadano stupio gospodin de Latourelle.

Kako je, sva zbunjena i smetena, naglo odložila čipku, obje igle poispadaše na pod. Markiz ih brzo podigne, a to smete do kraja staru gospodicu. Njezino malo i navorano lišće porumeni i samo je ponavljala-u neprilici:

»Oprostite, monsieur le marquis, oprostite!«

Kad je markiz sjeo, opazila je gospodica Philiberte, da želi, da joj nešto rekne.

»Izvolite, marquis? Vi nešto želite?« I male smeđe očiće izvjeđljivo su gledale u markizovo ozbiljno lice.

»Mademoiselle Philiberte, želio bih da govorim s Vama o našoj siroti Désirée. I htio bih da Vas nešto upitam. Nemojte samo ni na čas da pomislite, da bih ja sumnjao u Vašu ljubav prema mojoj kćerki. O toj ljubavi sam ja čvrsto uvjeren. Samo — vidite, mademoiselle — nikako ne mogu da to protumačim,

UPORNO JE TRAŽILA POGREŠKU U PLETIVU...

zašto Vi upravo ove zadnje dane ostavljate Désirée tako često samu. Mislim, da sigurno imate za to nekakav razlog, i došao sam, da mi ga povjerite.»

Gospodica Philiberta tiho se nakašlja i prigne glavu. Kao u neprilici blijede njezine ruke popravljale su nabore na suknji.

»Da, da, ja sada češće ostavljam Désirée samu. Kako bih Vam rekla, monsieur le marquis? ... Bolje

je tako... bolje! Za nju je bolje, svakako je bolje tako za Désirée!« Tiho je progovorila i u šaptu dovršila tih nekoliko riječi, a blijeda ruka brzo je obrišala suzu, koja se pojavila u oku.

»Mademoiselle, ja vam vjerujem. Znam, da ste uvjereni, da je za Désirée tako bolje. Samo — ne biste li mi mogli da razjasnite, ukoliko je ta samoća za nju sada potrebna?«

Zašto ovi muškarci misle, da se sve može da tako lako objasni? Kako, kako da to ona objasni sada markizu? Gospodica Philiberte zagleda se u šareni sag na podu i naprezala je jadnu glavu, da bi našla jasnu sliku za odgovor. »Ja mislim, da je upravo to... čekajte, ovako... Kad netko na primjer zadobije ranu na tijelu, koja sporo zacjeljuje i može da postane neizlječiva... onda ne bi bilo dobro, da tu ranu sakrije, a ne povije i pode u društvo, da se smije i zabavlja. Rana bi se sigurno upalila i širila bi se dalje. U svakom slučaju bolje je, da sebi sam ranu što češće gleda, ispire i previja. Pa da svaki put i jako boli, pa neka i pozli od gledanja u ranu... i opet je tako ipak bolje. Rana bi svaki put manje bolila i s vremenom bi zacijelila.« Sva je bila uzrujana i onda u neprilici porumeni stara gospodica, kao od stida, da je toliko govorila.

»Hm, ja... možebiti vi imate pravo, mademoiselle. Ali mislim, da bi ipak bilo bolje, da Désirée ne bude toliko sama. Što biste vi rekli na to, da je povedemo malo na more, sada, kada nastane proljeće?«

»Ja mogu da govorim sa Désirée o tome... ali...«

»Što ali, mademoiselle?«

I opet se je sva zbunila. Eto, mora da i opet nešto objašnjava.

»Ne znam pravo, marquis. Samo mi se čini, da bi Désirée trebala drugi lijek za svoju bol.« Mademoiselle otare suzu, a markiz postade nestrpljiv.

»Pa recite, recite za Boga, koji je to lijek? Vi znate, da ću sve, sve učiniti, da samo razveselim Désirée!«

»Ne, ne, nije to ono, nije tako, kako sam rekla. Désirée ne treba sada nikakova lijeka, jer za njezinu bol nema lijeka. Ništa, ništa ne može da nadoknadi dragu blizinu, ništa!« Tu prekine Philiberta i čvrsto stisnu usne, kao da hoće da spriječi, da ne bi govorila dalje o tome. Da zadrži suze u očima, uporno se zagleda u rese pokrova na stolu.

Markiz ustane, pa se opet osloni na stolicu.

Kao da govori samoj sebi tiho nastavi gospodica:

»Samo vrijeme! Samo vrijeme liječi takve rane... Dugi, dugi dani... I Bog... za onoga, tko u njega vjeruje i tko znade, da se njemu utiče...«

Markiz podiže samo malo glavu i vidjelo se je, da nije pratio ove tiho izgovorene riječi, nego jednu svoju misao.

»Ipak, pokušajte, mademoiselle, i govorite Désirée o moru. Možda onda otkrijete i koju drugu njezinu želju. Bit ću vam od srca zahvalna!«

Markiz se je naklonio i izašao. I ako mu je Désirée ispunjala velik dio duše i srca, nije ni mogao ni nastojati, da se uživi u njezino sadanje duševno stanje. Pa tolike su djevojke doživjele isto ili slično... pa — opet su se nasmiješile životu. A napokon — i život njima. U čvrstoj vjeri, da će opet sve biti dobro, pošao je markiz za dnevnim poslom.

Kao i uvijek, kad je morala da govori, ostala je mademoiselle Philiberte tužna i nezadovoljna sa samom sobom. Što je to sve izgovorila pred markizom? Same ludosti i besmislenosti! A to mu nije rekla, da je u Désirée osobita djevojačka duša, nije mu rekla, da je u njegove kćeri duboko i prenježno srce, koje ne zaboravlja tako lako. Sve, sve, što je trebala da kaže markizu, sada je gospodica Philiberta ponavljala samoj sebi, ljuteći se, što je tako propustila zgodu, da malo bolje upozna oca sa vlastitom kćeri.

Tako lako si to zamišlja markiz! Odvesti Désirée na more, još je vući valjda od jedne zabave do druge!... Bože! Bože!

Da se umiri, započe da brzo plete čipku. Ni sama nije znala, ljuti li se više na sebe ili na markiza. Da, da — što bi i mogao da zna markiz o ovakovo

ženskoj duši!? Ništa, upravo ništa! Što zna on, kako to boli, boli i kako sve teže boli, što je više sunca i radosti naokolo!

Čipka, ruke i igle počinuše mirno u krilu gospođice Philiberte.

Kad je ono Pierre odjedrio!... O — kako dani postase dugi, beskrajno dugi... Ništa ne može da obraduje dušu, kao prije, ništa... ni sunce, ni cvijeće, ni čavrljanje drugarica, ni šetnje... Onda je Philiberta plela isto ovakove čipke, čekajući vijesti od Pierrea. I živjela je od uspomena i od čekanja.

I prolazili su dani i vijesti su dolazile, ali odjednom prestaše.

Sad su dani postajali još dulji, sve manje radosti u duši, sve teža briga i sve više suza. A jednoga dana dođe vijest: Pierra nema više, Pierre se ne će povratiti, Pierra je progutalo more.

Kao da se je duša gospođice Philiberte već odavno pripravljala za tu vijest, samo se je malo više skupila i stisnula...

Pošla je onda na obalu...

Iz bojazni i straha, da što ne učini, majka je poslala za njom mlađu sestru. O, što bi ona učinila? Bila je onda tako bez misli i volje... Samo je rukama zagrabila vode iz mora i dugo je u nju gledala. Možda — možda je koja kaplja u toj vodi vidjela posljednji put njezinog Pierra. Onda se je povratila kući i svi su se čudili, kako je mirna. Uzela je u ruke čipku i plela je dalje...

Otada nitko više ne ču, da bi se Philiberta glasno nasmijala, ili da je Philiberta zapjevala.

Kad prodoše godine, mnogi su govorili: čudnovato, čini se, da Philiberta zbilja ne može da zaboravi Pierra...

Onda je došla težina života: borba za svagdanji kruh i godine samo prohujaše!

Kad je Philiberta preuzela skrb za Désirée, prvi put došlo je toplo i svijetlo u njezin život.

Mala markiza toliko ju je sjećala vlastite mladosti, da joj se činilo, kao da sada gleda sebe onakovu, kakva je bila nekada, davno... Kako je i

ona od prvog časa zavoljela Gastona! Koliko se je radovala, kad je opazila, da Désirée ide u susret velikoj ljubavi!

Tako je živo proživljavala nanovo mladost svoju u ovoj ljubavi, koja je nastajala, da se je često morala da suzdrži, da i ona ne poleti u susret Gastonu, kao nekada Pierreu.

Pa zašto je sada sve tako?! — Gdje bi ona mogla da i pomisli, da će se i ova ljubav završiti isto onako tužno i beznadno, kao i njezina i Pierreova.

Zašto, zašto je ona morala da još jednom proživi svu onu bol, gledajući, koliko Désirée trpi?! I sudbina sirote Désirée čini joj se teža i strašnija nego li njezina vlastita.

Pierre je bio mrtav i njegova je uspomena pripadala samo njoj, a Désirée!? — Mora da podnosi tešku spoznaju, da je Gaston živ, ali da pripada drugoj ženi.

Philiberti pada svaki čas očica sa igle, jer joj sada neprestano naviru suze na oči. A zašto ju je markiz zamolio za ono? — Da, da, mora i poći će k Désirée. Samo — ne, ona nikako ne vjeruje, da će Désirée pristati. I onda... ona ne zna da govori... osobito sada... A kako je teško probuditi Désirée iz njezine tupe i bešćutne potonulosti u dubokom beznadu.

*

Mali, prozebli vrapci kuckali su na stakla prozora, kao da govore: »Daj, pobrini se malo i za nas, Désirée, možda će ti briga rastjerati tugu.«

U malim loncima cvale su do prozora đurdice i po mirisu slale su želju: »Molimo te Désirée, samo malo pogledaj, kako su nam lijepi zvončići, pa će ti opet radost ispuniti dušu.« A u onoj starinskoj škripi, što je ukrašena čudnovatim rezbarijama, ispri-povijedale su čipke međusobno do mile volje sve one stare i nove priče, što su ih doživjele, i sada su već nestrpljivo ponavljale: »Désirée, Désirée, zašto si nas zaboravila! Dodi, zagledaj se opet u naš mrežasti svijet, pa ćemo ti pričati priču i zaboravit ćeš na svoju bol.«

MALI PROZEBLI VRAPCI KUCALI SU NA
STAKLA PROZORA...

Ali toga ne čuje Désirée, ne osjeća taj zov. Kao ona ukleta kraljevna, koja je zaspala u duboki san, leži Désirée na počivaljci, blijeda i nepomična.

Kod nje je cousina Georgette i kao da i ona ima molbu, ima želju, ali Désirée ništa ne zapaža. Georgette je trinaestgodišnja djevojčica i njezine brige još su sve u onoj školskoj mapi, koju sada drži u rukama. Da Désirée nije ovako sva utonula u svoju bol, odmah bi pogodila na Georgettinginom licu upravo što je.

Da, a onda bi Désirée čula i cvrkut vrabaca i tihu zvonjavu malih, bijelih zvončića i šapat čipki u starinskoj škrinji. I onda bi »mala markiza« zapitala svoju duboko zabrinutu malu cousinu: »No Georgette, opet imamo tešku zadaću?«

Désirée ne zapaža, kako je zabrinuto ono okruglo lišće sa kratko podrezanom kosom, a Georgette se opet ne usuduje da zapita, kad joj je majka tako strogo zabranila, da bi ičim smetala Désirée. Samo vesele stvari da pripovijeda — to smije!

Što će sada? Sutra mora da preda zadaću, a danas popodne obećala je drugaricama, da će doći na led. A Désirée bi to brzo svršila. Ni četvrt sata, a ona bi prosjedila cijelo poslijepodne i opet je ne bi napravila, kad ona ne zna tu zadaću, ne zna, pa ne zna.

Onaj stari Bertrand misli, da svi moraju da znadu sve što i on. Ni ne misleći dalje, uzdahne Georgette: »Sigurno ti, Désirée, nisi nikada imala tako strogoga profesora, kao što je stari Bertrand?« Désirée se prene!

»Što je opet skrivio siromah Bertrand?«

Jedva je to i dočekala Georgette i brzo je izvukla nekakovu bilježnicu.

»Da samo znaš, kakovu nam je opet zadaću zadao. Znam sigurno, da je pola razreda ne će moći da sastavi. Odakle mi sve, sve moramo da znamo! — Slušaj Désirée! Evo, ovo je naslov zadaće: Postanak industrije čipki u Francuskoj. — Strašno, je li? To ne bi znale ni one najveće, a kamo li mi... Da napišemo samo ono, što o tome stoji u čitanki, to on

ne će i ne smijemo, jer odmah napiše pod zadaću: prepisano, pa smo gotovi!»

Désirée je morala da se nasmiješi.

»Georgette, pa dat ću ti nekoliko knjiga o čipkama, ti ih lijepo prouči i lako ćeš onda sastaviti zadaću.«

Sva zaprepaštena pogledala je Georgette u Désirée i počela da plače.

»Ali sutra već moram predati zadaću. A tebi to nije ništa, Désirée, ti znaš sve o čipkama... Oh, kad bi mi ti napisala o tome samo nekoliko riječi... eto makar samo početak.« I brzo upravo je ugurala Désirée u ruke i pružila joj bilježnicu.

»Molim te, molim te, Désirée, napiši mi samo malo — ali onako — znadeš — posve jednostavno, jer profesor Bertrand bi prepoznao, kad nije navikao, da od mene čita ikakva remek-djela.«

Poljubac i Georgette je skoknula sa stolice i pošla do prozora.

Svi vrapci na prozoru otprnuše.

Ah, samo da što dulje potraje ova zima, da ostane hladno! Samo — samo da ne bi došla jugovina, samo da ostane led. Led, led, divno je na ledu! U egoizmu djetinjstva i mladosti misli Georgette samo na radosti leda.

U njoj je sve još u podsvijesti, i misli i osjećaji. Pomalo već ima o svačemu pojma, ali još nikakove svijesti o svome malenome »ja«.

Dosadno joj je. Pokuca na staklo od prozora — a onda iz džepa izvadi nekakav zamotak i odmota. Sve sami filmski glumci i glumice. Toliko nema nijedna u cijelom razredu. Georgette broji i reda. Désirée je pisala i brzo dovršila zadaću.

Georgette, puna zahvalnosti, nije znala, što bi za uzvrat Désirée lijepoga ispričala.

»Znaš, Désirée, jučer sam bila u crkvi! André — pričala sam ti već o Andréu Roussetu, on me je jučer pratio iz škole. Kad smo prolazili pokraj jedne crkve, uveo me je unutra. O, ti bi morala da tamo podeš. Koliko je ljudi klečalo pred jednom slikom, a svi su bili tako žalosni, upravo kao i ti.«

Bože, zašto je opet to rekla! Sigurno je bilo glupo i Georgette hoće da popravi.

»Ne, ne — nisu svi bili žalosni. Nekoji su imali jako vesela lica. I svijeće su gorjele. I André se je molio. A ti, Désirée, znaš se ti moliti?«

Georgette nije čekala nikakvog odgovora, jer je već bila naučena, da Désirée sada rijetko kada odgovara.

»Ja ne znam, tata kaže, da je to glupo i zastarjelo. André nije glup, on sve zna najbolje. A njegov brat je svršio i visoku školu i sad hoće da postane svećenik. Désirée, znaš li ti, što je to misionar?«

Sva se je zaprepastila, kad je opazila, da Désirée grčevito stišće ruke i da je sva problijedila. Pa što je to opet rekla? Majka joj je zabranila, da pred Désirée spominje, da se je netko zaručio ili vjenčao, ili da je netko otputovao. I još dosta toga je majka rekla, što ne smije da spomene pred Désirée, ali se ne sjeća, da je išta rekla o svećenicima i misionarima. Brzo, brzo na nešto drugo.

»Kako da ti se zahvalim za zadaću, Désirée, i da si me riješila brige! — A pomisli, André je rekao, da bi njemu ta zadaća bila jako laka. Kako je to smiješno! Dječak, pa da zna nešto o čipkama! Ali André se uvijek čini kao da sve zna... I mnogo se moli, a najviše nekakvoj časnoj sestri. Obećao je, da će mi pokazati njezinu sliku. On kaže, da će ubrzo biti svetica, pa da će joj se po cijelom svijetu ljudi moliti, jer ona može i pomaže svakome. To ja ne razumijem.

Uopće, reci Désirée, znaš li ti nešto o samostanima. Ovaj André veli, da je ona časna sestra bila u samostanu, iz kojega sestre nikuda ne izlaze, spavaju u hladnim sobama i nikada ne jedu mesa. Strašno, je li, Désirée? I dakle ta, koja će postati svetica, da je bila vrlo mlada i vrlo lijepa, veli André, a njezini roditelji da su imali tvornicu čipki u Alençonu.«

Désirée, koja je čipkasti rupčić držala u rukama, grčevito pritisne i rupčić i ruke uz lice i zajeca. Georgette presta u isti tren da priča i zbunjena do

kraja, nije više znala, što bi. U neprilici započe da sprema stvari u svoju mapu, obuče i kaput i kapu i upravo kad je oblačila rukavice, unišla je mademoiselle Philiberte. Samo je još to trebalo!

Sa mademoiselle Philiberte nije se Georgette nikako mogla da složi. Nije imala ni čistu savjest pred starom gospodicom. A i kako bi? Jednom, krađom odnijela je iz Philibertinog pisaćeg stola nekoliko starih, već posve požutjelih pisama i u školi zabavljala učenice na račun jedne velike ljubavi. A Philiberta, kao da je to osjećala, bila je uvijek neprijazna i nestrpljiva, kadgod bi Georgette bila kod njih.

Georgette brzo poljubi zaplakano lice Désirée i odšulja se na vrata.

»Brbljavica, što je sad opet uradila? Klopoće i brblja, a ne pazi, što sve izbrblja!»

Mrmljajući dalje, mademoiselle Philiberte stavljala je u red stolice, a onda popravi zastore na prozorima. Napokon se je morala i da sagiba i poravna sagove na podu. Strašno djevojčel! U cijeloj sobi ostavila je takav nered, da su čak i nekoje slike krivo visjele.

*

Désirée je još tiho plakala i kad se je polagano smirila, sa spuštenim rukama u krilu zaveze se u misli. I Philiberta se je odmarala u naslonjaču. Još se uvijek ljuti na onu brbljavicu. Ne, ne može sada, nije podesno vrijeme, da započne sa Désirée razgovor o moru. Odluči, da to ostavi za drugi put.

Tišinu, koja je oko njih vladala, svaki čas je prekidala tutnjava auta sa ulice i svaki put se je Désirée stresla. I Philiberta bi svaki puta podigla glavu s posla i pogledala Désirée. »Sirotica mala, ni na to se još nije privikla«, mislila je Philiberte i ponovno uvidi, da je zbilja krajnje vrijeme, da Désirée ode iz ove okoline. Tu je toliko toga, što ju neprestano sjeća na Gastona.

»Mademoiselle, sjećate li se, što je ono napisano nad ulazom kapelice tamo u našem dvorcu u Vogezima?»

Désirée se uspravi i ravno je gledala u Philiberta. Ne, ona se ne sjeća, da je išta napisano nad ulazom u onu staru kapelicu.

»Već dugo vremena mislim na to i ne mogu da se pravo sjetim. Latinski je natpis, to se sjećam. Pomozite mi, Philiberte, možda se ipak sjetite. Bilo je uklesano, ali što?»

S nabranim čelom uporno je nastojala Désirée da se sjeti. Onda još nije znala latinski, pa nije ni razumjela natpisa, pa zato mu se ne može da dosjeti. Ali mora. Predočiti će sebi sliku uklesanih slova, koju je još od djetinjstva toliko gledala, jer je uvijek i rado zalazila u kapelicu.

Polagano, polagano — iskrsavala su pojedina slova, dok odjedamput ne iskrсну i slika cijelog natpisa.

»Sjetila sam se, sjetila: »Consolatrix afflictorum, ora pro nobis!« Jest — jest. To je uklesano, a znači: Utješiteljice žalosnih, moli za nas!»

»I ja se sjećam, Désirée, da sam to još u mladosti slušala u crkvama. Valjda je to dio jedne molitve. Znam, sjećam se. To je u litanijama, koje se i pjevaju i mole u crkvama. Da!»

Philiberta se obradovala, da i ona eto nešto zna o tome natpisu, sve u misli, »da samo Désirée bude zadovoljna.«

A koliko je već puta bilo u zadnje doba, da se Désirée iznenada dosjetila, da nešto upita, što nema nikakve važnosti. Ali bi isto tako brzo prešla preko toga i okrenula razgovor na drugo ili bi opet zapala u bešćutnost. Koliko se je sada začudila mademoiselle Philiberte, kad je Désirée nastavila:

»Consolatrix afflictorum«, kako je lijep taj naziv! Ali što znači ono: moli za nas? Možda je moj pradjed, koji je sagradio tu kapelicu, nosio tugu u duši, pa je trebao natprirodne pomoći. Koliko je to bogatstvo, da je vjerovao u tu natprirodnu pomoć!« Mučan i bolan uzdah popratila zadnju riječ.

Philiberte je šutjela, nije znala, što da kaže. Désirée kao da nije ni očekivala, da Philiberta progovori;

»Mademoiselle, znate, poželjela sam naš dvorac u Vogezi.«

Kao da ne vjeruje, da je pravo čula, mademoiselle Philiberte podigne glavu. Je li, ma je li moguće, da je iza tako dugog vremena mala markiza izrazila napokon jednu želju? Je li dobro čula? Još je čekala, a kako je Désirée i dalje šutjela, nasmiješi se u velikoj dobroti stara gospodica i primakne svoj naslonjač do Désirée.

»Uistinu, Désirée? Poželjeli ste dvorac u Vogezi? Mala moja, kakva je tamo ljepota u proljeće! Sjećate li se, kako je samo, kad je jorgovan u cvatu! Pa akacije, koliko mirišu akacije tamo u drvo-redu, što vodi do malog jezera!«

Stara gospodica bila je sva uzbuđena od veselja, a onda zadrhta u strahu, da ova želja ne utrne u Désirée.

Da dvorac u Vogezi krije dva lijesa i bolne uspomene, nije se sjetila mademoiselle Philiberte. »Bog zna, je li cvjeta ona velika hortenzija uz onu kamenu klupu. To je bio majčin najdraži cvijet.« Sjećanje na majku ponovno probudi zatomljenu bol i Désirée se sva skupi na počivaljci. Ne, nema ljudske riječi, koja bi blažila ovakovu bol i tugu. I mademoiselle Philiberte nije više progovorila.

Iza večere pošla je sva radosna u radnu sobu, da markizu najavi, da je Désirée poželjela, da opet vidi dvorac u Vogezi. Markiz, sretan, odluči, da sutra dan otputuje u Vogeze i pripremi sve za dolazak.

Kiša je prestala! Pod drvećem kao da je još kišilo, jer su se teške vodene kapi ronile i klizale s lista na list i kapale na zemlju. Kad bi proprhala mala ptica ili bi se našalio lagani proljetni vjetar, prosula bi se onda prava kiša. Grmlje i busenje zazelenilo se već punim zelenilom, a po gdje koje i procvjetalo. Lišće jorgovana je najtamnije, a na krajevima graničica pomalaju se još nerazvijene kitice pune sićušnih pupova. Ni divlji kesten ne boji se više zime i polagano izvlači i pruža svoje još malene i svijetlo-zelene lepeze.

Oprezne akacije u drvoredu još ne vjeruju toplom proljetnom dahu. Sa svojim ogoljelim granama nisu nimalo lijepe. Ali to ih ne smeta; pa one znaju, da u sebi kriju one sniježno bijele mirisave i lepiraste cvjetove i one tanke drhtave listiće. Kako daleko će se širiti onda njihov miris, a ljudi će zastajkivati u blizini i govorit će: mora da je negdje blizu procvala akacija, tako krasno miriše!

Eto, tako je sada izgledao park oko dvorca, u koji će markiz de Latourelle dovesti svoju kćer, da ozdravi od tuge. Kroz park prolazi nekoliko radnika i izlaze na velike željezne vratnice.

Svi hodaju onim tromim, teškim korakom i razgovaraju lijeno i prekinuto. Razgovarali su o današnjem radu, onda o kiši, koja im ometa posao, o zaradi i teškim mogućnostima uposljenja. Kad su ispod drveća izašli na otvorenu cestu, rekoše nekoji:

»Pa ne pada više!«

»Jest, uistinu ne pada!«

»Ne, ne pada više.«

I podoše cestom, koja je s brežuljka, gdje je stajao dvorac, vodila u nizinu do maloga gradića. Iza pola sata hoda stignu do prvih kućica i pođu dalje blatnom ulicom.

Krupan radnik prepriječi im put i nagovori ih hrapavim i neugodnim glasom:

»Hi, u dvorcu radite, je li?«

Nitko nije odgovorio, a dvojica podoše dalje niz blatnu cestu.

»Ej gospodo, kuda, kuda? Pa da, to su Antoine i François, ne će sa mnom da govore. Dakako, ulizuju se onima gore. Ulizice gospodske, neka idu, mi ih ne trebamo!«

Jedan od mlađih radnika progovori u obranu drugova:

»Pa, žure se kući. — Kad žena i djeca čekaju gladni, treba im valjda donijeti hljeba. — A ti Jacques? Kud si ti pošao?«

»Kuda sam pošao? Ho, ho, to bi rado znao? Ne, to ne ćeš doznati. — A vi radite u dvorcu? A? Koga to vraga stari popravlja? — Da se opet ne ženi? — He, he, he!«

»Bit će, da mu nije do toga. Čuo sam, kad je rekao, da će mu kćerka useliti skoro u dvorac« odgovori sada drugi radnik.

»Kćerka, kćerka! Da, da, to je ona »mala markiza« — sjećam se. Hi — hi, gospoda su to. Vi im radite, ludovi, a gospoda uživaju. Svi ste vi ludovi. Potpalio bih ja — potpalio, a ne da im još popravljam.«

I ružno opsuje Jacques i s mržnjom pogleda prema dvorcu, koji se je bijelio kroz lako proljetno zelenilo. Nacereno mu lice postade još ružnije.

»Zarade nema, a čovjek mora da jede« počeo da mudruje jedan stari, a drugi su htjeli, da već pođu dalje.

»Pa markiz de Latourelle nije ni takav, kao što su drugi. I on radi, ne lijenčari.«

»A što li ti, Louis, braniš gospodu? Vidi se, već si slabe pameti. Ali neka je i tako. A tko je njemu ostavio ovaj dvorac? Jedan nitkov, koji je tlačio narod. Znam ja to, sve ja znam i zato bih sve zapalio, sve!«

»Šuti, Jacques, da te tkogod ne čuje« mirno reče jedan mladi, a drugi se okrenu prema djevojci, koja je dolazila s druge strane ulice. I Jacques ju opazi.

»O Fanchon! Hodi, hodi ovamo, mala Parižanko, da te vidimo.« Cijela rpa pozdravljajući je podoše joj u susret.

Lice djevojke, iz daljine vrlo ljepušasto, u blizini je bilo neugodno radi krupnih, izbuljenih očiju i vrlo prostog izraza na punim usnama.

Nekako s visoka pogledala je radnike, ali je sva kome pružila ruku.

»Da pričaj, Fanchon, pričaj nam, što si se to vratila iz Pariza?«

»Ne ću da pričam! A što je to vas briga? U ostalom ne ćete me dugo gledati u ovome gnijezdu!«

»Oho, držiš i ti s gospodom?« Jacques joj oštro pogleda u oči. Fanchon se nije smela, nego mu dobaci:

»No, valjda ću s tobom?«

Cijela se rpa nasmije, a Jacques se odmakne.

»Ljuta si, Fanchon! Bit će da je u Parizu netko, tko nije htio da drži s tobom. Stoga si nabijena kao puška.«

Sad se Fanchon započe da smije.

»Što ti se sve ne pričinja, Jacques. — No, da onda znaš, udajem se i baš u Pariz.«

»Ha — ha, tebi da vjerujem!« Jacques ju je mjerio od pete do glave, a i drugi ponove:

»Ne vjerujemo ti, Fanchon!«

»Kad ne vjerujete, odlazite, ja idem svojim putem. Imam posla u dvorcu.«

Jacques se lecne i odmah promijeni i držanje i glas.

»A — lijepa naša Fanchon sigurno bi nam znala reći, što se to stari opet vraća s kćerkom ovamo. Pa bila si, čini mi se, u službi kod njegove sestre u Parizu.«

Sad i drugi pristupe bliže, radoznali, a Fanchon lukavo zažmirka.

»He — he, pa dakako«, smješkali su se radnici i kimali glavama razumijevajući.

»Vidi, vidi, kako su svi radoznali, kao stare babe. Nego da znam, sve znam!« I zažmiri na jedno oko. »O i milostive gospodice nisu uvijek sretne u ljubavi.«

U ženskoj zlobi Fanchon se zaletjela, a Jacques odmah nadodade:

»Vidiš vruga, da je ono istina!«

»Što je istina? Da je Gaston Mercier ostavio »čipkastu marquizu«? Dakako, to je prava istina.«

»I jedan je Parižlija prezreo gospodicu Fanchon? I to je istina, dakako!«

Tek sada uvidi Fanchon, da se je zaletjela, pa se razljuti.

»To je laž! Jacques, ne vrijeđaj. Ako ćeš se ovako miješati u razgovor, ne ćete čuti više ni-jedne!«

»Otkada si tako osjetljiva, Fanchon? Krivo ti je za nekoga! Mala, ne uzrujavaj se. Dakle, reče, da je neki gospodin Mercier, kad je već bilo dosta, da se je okrenuo i ostavio malu markizu. Pa to ti je drago, kao i meni — ne mala?« cerio se Jacques.

»Odjednom ga je nestalo, onako — a »mala markiza« osta tugujući. I ne samo to, tko bi znao, što je još sve s malom markizom?« dodade Fanchon s dvoznačnim smiješkom na licu, u kom je bilo toliko niske težnje, prirodene pokvarenom niskom sloju, da povuku sve u blato, jer ne mogu da shvate ištâ čisto i uzvišeno do kraja.

»Odoh sada! S Bogom!«

Fanchon se oprost, radnici podoše dalje, a Jacques pristane uz djevojku.

»Pričekaj, Fanchon! Pratit ću te, da ti nešto ispričam.«

»Meni, ti da meni nešto pričaš?«

Jacques je već s njome koraćao i opazio, da je Fanchon postala radoznala.

»Ovo pismo! Pogledaj!« Izvukav odnekale list, primakne ga njezinom licu.

Izvjedljivo Fanchon posegne za listom.

»O mala — ne ćemo tako. Nije sve za tvoje oči. Strpi se, pročitat ću ti ono, što je za tebe.«

I dok su se penjali uz brežuljak, razvi se uz čitanje vrlo živahan razgovor.

Drugi radnici skrenuše na kraju ulice u jednu gostionicu. Kako je gostionica bila skoro prazna, gostioničar père Durosier veselo je dočekao nove goste. Ubrzo zametnu se glasan razgovor.

Govorili su o Jacquesu, da su susreli Fanchon, a onda sa raznim dodacima ispričашe, da se markiz sa kćerkom opet vraća u dvorac i zašto se vraća...

Sad su prispjeli do neiscrpljivoga vrela za razgovor. Dvorac je bio često predmetom pretresa među stanovništvom malog gradića. I staro i mlado svi su gledali i motrili. Kao obično, zapazili bi ili kroz sitna i malena stakalca ili kroz divovske velike naočale, pa bi svaki događaj dobio biljeg niskog samoljublja, puste razvratnosti ili tajanstvenog zločinstva, jer su te naočale bile vrlo često i prljavo nahukane.

Vani započe da opet pada kiša. Usred razgovora ogledali bi se radnici na prozore i zakimali glavama.

*

O mala ukleta kraljevno, kad prispiješ u rodni kraj, podigni skute bijele svoje haljine, da te se ne dotakne prašina iz doline, i udi mirno u dom dje-dova svojih.

Pred tebe će izaći nevidljiva povorka tvojih preda i pozdravit će te. Hoćeš li na kraju povorke spaziti onog tužnog anđela, koji je čuvar ostavljenoga svetišta tvoga doma?

*

Nebeske slušaljke, koje čuju i najvećom točnošću prenose svaki zvuk i glas sa zemlje, čule su i jedan razgovor između dvojice mladih ljudi u jednom autu na putu za Nancy.

»I ti si uistinu odlučio, Maurice, da se oženiš malom markizom?«

»Odlučio? Da. Koliko do mene stoji, nakanio sam da uzmem »čipkastu markizu«. A i njezin otac, čini mi se, ne bi bio tome protivan. Kad mi je uručio list, da ga predam njegovoj kćerki, dodao je vrlo prijazno: »Možete da joj malo kratite i vrijeme!«

»Ne znam, Maurice, hoće li te mala markiza uopće i zapaziti. Čuo sam, kao da je postala neosjetljiva za sve i svakoga, otkada je otišao Gaston Mercier. A ti — ti mi se nikako ne činiš, da bi u tako kratko vrijeme mogao da zamijeniš jednog Gastona.«

»Ti mi si rugaš, René. Svejedno, vidjet ćemo! Svakako je Désirée de Latourelle mala zlatna ribica, koju bi se isplatilo uhvatiti. A meni je Colette dobro ispraznila džepove ove zime.«

»A mala Suzanne hoće, da je ovog ljeta povedeš u Deauville. Je li? Sirota »čipkasta markiza!« Vrlo bih je žalio, da ti postane ženom. Ali ja mislim, da do toga sigurno ne će doći.«

»A ja ti velim, René, da može lako da dođe do toga. U onoj samoći postat ću posve drugi, a valjda u onom gnijezdu nema još jednoga Gastona.«

»Ne, Maurice, to što poduzimlješ, nije nikako lijepo. Ti si inače dobar, kako sad da ti je odjednom palo na pamet, da uzimaš mladu djevojku samo radi novaca?«

»Čovjek u životu dolazi u svakojake prilike i — neprilike. Tko zna — možda se i do ludila zaljubim u »čipkastu markizu«.

»Maurice, Maurice, još si pravo dijete!«

*

Što se sve to spleće oko tebe, mala ukleta kraljevno?

Svejedno — ona dva modra oka, što sa nebesa prate udes tvoj, nisu se zabrinula.

Brzu vožnju mogu da ometu zapreke, a zlobu iz doline može da rastjera vjetar kao prah još prije, nego što se popne do bijelog dvorca na brežuljku.

Samo misao Božja ne poznaje zapreke i oni, koji po njoj putuju, uvijek stignu u pravi čas.

Désirée de Latourelle obilazila je oko živice divljih ruža.

Ima li išta ljepše od ovakove jedne grane, što se previla u luku, puna ružičastih cvjetova?!

I još ako je grani u pozadu čisto zeleno-modro nebo?

Désirée osjeća radost i oduševljenje. Grčila bi i privila uza se te cvjetove skupa s trnjem. U nejasnoj želji, da s nekim podijeli tu radost i oduševljenje, okrene se, kao da traži. Ne, nema nikoga. Iz duboke njezine čežnje iskrсну u to pred savitu granu divljih ruža lik Gastona Merciera.

Ružini cvjetovi rasplinuše se u modrom zraku pred njezinim očima, kao na chiné svili, a Gastonova glava osta kao da je živa i zbiljska. Iz čudnovate klonulosti trgnuše je lagani koraci. Kako se začudila, kad se je okrenula, da je mjesto Gastona ugledala pred sobom lik jedne redovnice. One iste boje, što su se čas prije razlile i rasplinule u očima njezinim, kao da su se opet i u tren slile i splinule u redovničinu licu.

Lice kao i one nježne latice divlje ruže, a oči zelenkasto-modre kao i ono proljetno nebo, izmiješano u zelenilu lišća. A sve to oživljeno još smiješkom, s kojim je redovnica dolazila u susret maloj markizi.

»Gospodica de Latourelle?« već je zapitao zvonasti glas.

»Što želite, sestro?« Pitanjem potvrdi Désirée pitanje redovnice, jer se često dešavalo, da su sestre

dolazile u dvorac s različitim molbama. Da je Désirée malo više znala o redovima i samostanima, začudila bi se, kako ova redovnica, u odijelu vrlo strogoga reda, dolazi odjednom sama ovamo. Ali Désirée nije uopće razlikovala redovnička odijela, pa ni da bi pomislila, kojemu bi redu mogla da pripada ova redovnica.

»Čuli smo, da mala markiza Latourelle jako voli čipke. U našem samostanu je sestra, koja vrlo vješto izrađuje čipke. A naš je samostan jako siromašan.«

»Da, sestro. Volila sam čipke, jako volila...« tiho progovori Désirée i spusti oči. Ali, kao na-

PRATEĆI GIBANJE ONIH FINIH BIJELIH PRSTIJU ...

knadno još joj odzvanjahu u uhu zadnje riječi redovnice. Kad je ponovno pogledala redovnicu i opazila, da drži nekakav zamotak, u tren shvati njezinu nepriliku.

»U tom su zamotku čipke? Donijeli ste, da mi ih pokažete? Sestro, podimo tamo, do onoga kamenog stola.«

Šuteći podoše jedna uz drugu. Za onih nekoliko koraka čudnovati osjećaji i još čudniji val topline ispuniše svu nutrinu male markize.

Redovnica! Tko je ona? ... Ne, Désirée nije zapitala, samo je rekla:

»Sestro, pokažite mi sada čipke!«

Prateći gibanje onih finih, bijelih prstiju, Désirée nije mogla da se otme sve zagonetnijem i čudnovatijem dojmu i osjećaju. Tko je ova sestra? Što je oko ove redovnice, da u njezinu razderanu dušu ulazi toliko mira i vjere! Koliko je samo ljepote i duše u gibanju njezinih ruku. Tko je ona? ... Kad je sestra razmotala omot, ugleda Désirée predivnu čipku.

»Point de Venise! Divno, divno!« A kad je smotrla pravo, koliki je namotak te dragocjene čipke, nije više vjerovala očima svojim.

»Sestro, što je to — ne, nije moguće!«

Onda prihvati brzo cijeli zamotak objema rukama i prinese posve očima.

»Bože, prava venecijanska čipka, ali kakova! Kakva je samo izradba i kakav je to divni uzorak: Ne, toga uzorka još nisam vidjela. Posve izvoran!«

Čipka je bila široka oko 30 cm. i vidjelo se, da je mnogo namotano.

»Sestro, koliko ima te čipke?« zapita tiho.

»Dvadeset metara!«

Désirée pogleda redovnicu, kao da još ne vjeruje ni očima svojim, ni rukama, a onda naglo porumeni i spusti pogled.

Dvadeset metara — ovakove čipke. Sad se i malo markizi, i ako je bila naučena da izdaje velike svote novaca za čipke, zamagle oči. A uz to je otac odsutan.

Širom očiju pogleda sada Désirée redovnicu. Što je to, tko je ona?

»Dvadeset metara!« prošapta.

Zamišljena, dugo je stajala uz kameni stol, a onda se trzne i tužno spusti čipku.

»Sestro — moj otac — markiz — odsutan je. Ne — ja ni iz daleka ne raspolažem sa — toliko — toliko novaca!«

Da je Désirée sada digla pogled, začudila bi se, sa kojom ju dobrotom motri redovnica.

»Mademoiselle, nemojte biti tužna. Jesu, neprocjenjive su vrijednosti ove čipke. Ali — samostan naš daleko je odavle, vrlo daleko, na jednom otoku uz obalu Jadrana u siromašnoj slavenskoj zemlji i vrlo je oskudan. Sestre moje stradaju i treba im pomoći. Eto zato — zato se ne traži ni trećina vrijednosti ove čipke«.

Mala markiza ponovno uzme čipke u ruke. Ne, ovakove čipke nije još nitko vidio. I iz onog su samostana — a gdje je ta obala Jadrana?

»Sestro, samo da nije moj otac odsutan. Ni uz te uvjete ne mogu bez njega, ali, mi mu se nadamo za tri dana«.

U neprilici i opet Désirée porumeni, a onda pod dojmom privlačivosti čudnovate dobrote zagleda se u plave oči redovnice. Mala markiza osjećala je sjaj nečega nepoznatoga.

»Na ovom listu je označen otok i mjesto našega samostana i to ću vam ostaviti. Kad se povrati gospodin markiz — otac vaš — onda ćete vi u svoje doba — već poslati novac na ovaj samostan.«

Désirée nije mogla da odvrati pogleda od redovnice. Bože, Bože, kakove su to oči. — Onda se dosjeti i trgne.

»Čipke! A čipke! Sestro, kako, a čipke da ostanu kod mene?«

»Jest, čipke ostavljam kod Vas, jer im se toliko radujete!« U velikoj dobroti vedri smiješak rasvijetli cijelo lice redovnice, a Désirée je u zabuni odmatala i opet zamatala čipke.

Duboka radost obladala je njezinom dušom i nije samo radi čipke. Još je nešto javlja u duši, još je nešto, nešto neznanoga.

Redovnica izvadi iz odjeće list i pruži ga Désirée. Zamišljena, pročita Désirée ime otoka i grada, koja su joj zvučala posve strano. I ime samostana — to je slavensko — toliko se sjeća sa sorbonskih predavanja. Pod tim je stajala naznačena vrijednost čipke. — Ne, to je nerazjašnjeno. Ova redovnica govori tako čistim francuskim jezikom, a da pri-

pada ovom samostanu sa čudnim slavenskim imenom, tamo daleko na jednom slavenskom otoku.

Désirée se prene. — Haljina je zašuštala, redovnica se digla na polazak.

Zašto — na jedamput — sjeta i tuga hvataju malu markizu?

»Sestro, vi idete. Morate već otići? Još malo, ostanite još samo malo!«

Désirée je to izgovorila u pola glasa i upravo moleći. U isti mah se sama začudi, zašto tako želi, da ova redovnica još ostane kod nje.

»Moram da odem. Do viđenja, mademoiselle.«

Désirée je šutjela. Sada joj sve postade još zagonetnije. Ova redovnica sa zvonastim glasom, oči njezine i ruke i ove dragocjene čipke. Osjećala je, da se redovnica udaljuje oprostivši se samo laganim naklonom glave. Nije gledala za njom. Gledala je u sitni pijesak pred sobom i tek sada opazi, da u pijesku, gdje je redovnica sjedjela, ne osta nikakav trag, dok je pijesak pod njezinim nogama bio ispremetan i sav ugažen. Pa bila je tu, tu je sjedjela. Čipke su tu i mali bijeli komad papira je tu. Ne, nije to san, tu je bila. Bila je i otišla — zagonetno — kao da je nestala.

Uz kameni stol ostade Désirée sama. Kad je pogledala u brojke, naznačene kao cijena čipke, brzo poturi papir u čipke i zamota ih skupa. Ne, otac se ne bi ljutio, pa on jedva čeka, da joj ispuni koju želju.

Ali Philiberta! Da dozna i vidi, bilo bi opet malog nesporazuma. Nego da bi bilo, kad je škrtu staru gospodica. Uvijek je žalila za sve, što se potroši, pa i ne bio njezin novac. A to je Désirée toliko i često kvarilo veselje. Žalila je, kadgod je opazila tu ružnu slabost kod Philiberte. Srećom da se ta slabost nije razvila u svoj svojoj rugobi. Bol, zalijevana suzama, zapriječi i ne daje. Da je Philiberta postala i ostala sretna žena i majka u uskom okviru malograđanskog života, još bi se jače razvila ta slabost, a možda bi pod starost poprimila i odvratne oblike.

Désirée, gdje je samo mogla, sprečavala je, da se kod stare gospodice ne razvije prava škrtost.

Katkada, ako bi zatekla Philibertu, da se ma bilo za što nagada s kakvom sirotom seljakinjom, Désirée bi prekinula pogađanje, platila, što je traženo, a Philiberti bi, i ako pažljivo, uvijek spočitnula tu sitničavost.

Da izbjegne svemu tome, zato je sada smotala čipke i pošla u dvorac. Odлучila je, da Philiberti ne spomene ni o redovnici ni o čipkama.

Putem kroz vrt pade joj na pamet, da je redovnica rekla tiho: »Do videnja«. Désirée zastane — »do videnja!« — A gdje, gdje da se s njom opet sa- stane? Možda, možda će doći opet.

Na samu tu pomisao svu ju obuzme radost. Čudnovato — i prije i u Parizu dolazile su često redovnice i govorila je s njima. Pa zašto, zašto je ova jedina ostavila iza sebe trak svijetla? Je li to bio odsjev jedne jače i osebnije ličnosti — ili — samo odraz njezine vlastite nutrine?

U večer je zapuhao žestok vjetar, a duša »male markize« zavila se opet u sivi veo.

Vedro proljetno jutro, smiješak nepoznate i tajanstvene redovnice i venecijanska čipka — ne, Désirée nije htjela da više misli na to. Kao da ju je pomela radost, koja je danas, makar i na kratko, bila zaokupila njezinu dušu, i kao da je nešto oduzela uspomeni svoje ljubavi. Nisu se njezine oči zaustavile danas na natpisu, koji je pročitala svake večeri, kad je dolazila u kapelicu.

Jest, nešto je drugojačije danas nego obično. Tuga njezine duše nije tako gorka, kao što je bila još jučer. Nešto se izmijenilo.....

Kad je u kapelici sjela u drvenu klupu i pogledala onu sliku na ostavljenom oltaru, obuze je svu osjećaj takove samoće, kao nikad dosada. Kao da je sama u svijetu i zaboravljena od života, usne se njezine stisnu, a oči se s dubokom tugom zagledaju u lijepu gospođu na oltarnoj slici. Kako se blaženo i spokojno smiješi svome djetetu ova lijepa Madonna!

Često je Désirée premišljala, zašto nije ova slika u nikakovom skladu s natpisom nad vratima kape-lice.

Ova sretna majka da bi shvaćala bol i tugu, ona, koja eto sva tone u blaženstvo svojega posjeda? Ne, ne može ona da razumije prazninu i osamu ljudskoga srca! I u prkosu svoje boli, zatvori Désirée oči, samo da ne gleda više sretnu majku. Ali, pred zatvorene njene oči iskrsne druga nova slika: ista ova majka sagiblje se nad ovo isto svoje dijete. Samo više se ne smiješi, bolno joj je lice, a oči su joj pune suza.

O ima, i kako je dubok vez među natpisom nad vratima i ovom Madonnom na oltaru. Smiješi se, jer je sretna, a doskora izgubit će i ona svoje najdraže, izgubit će ga na način strašan i krvav! — Križ! — Désirée se okrene.

Tu je negdje i križ, sjeća se, da ga je zapažala. Da, eno ga — upravo visi nasuprot slici. Da Madonna samo podigne pogled s djeteta, uočila bi križ. A na križu je ono isto njezino dijete, koje je u njezinu naručaju.

Désirée se strese! Sad je razumjela svog pradjeda. Samo ova majka može da bude utješiteljica žalosnih, kad je sama prošla sve dubine boli.

Davno, davno, tu pred istom slikom se je i pradjed molio. Désirée ne moli nikada. Da moli! Zašto? Ni samo nebo ne može da je sada sjedini s Gastonom.....

Sumračje se uvlačilo u kapelicu i slika na oltaru se brisala i gubila. Vani je lišće šumilo i o prozore su podjednako udarale grane, što ih je vjetar previjao.

Nevidljivo andeo ostavljenog svetišta klečao je pred oltarom i molio večernju molitvu. Mrak je nastao. Désirée se sjeti redovnice. Ona sa toplim očima, ona je mirna i sretna. Ona ne zna, što je ljubav! Sigurno ne zna! Redovnice ljube samo Boga i sve njemu žrtvuju. Bogu, sve! Ne — to ne može da

razumije »mala markiza«. Pa ona ljubi Boga, osjeća ga, ali — ljubiti Boga onako, kao što je ljubila Gastona i još i više! Ne — to ne bi mogla nikada.

IO PROZORE SU PODJE-
DNAKO UDARALE GRANE

Nemirna, ustade i izađe iz klupe. Upravo je i nevidljivi anđeo dovršio molitvu i tužnim očima isprati »malu markizu«, koja je bez molitve, bez pozdrava i poklona, ostavila malo, zapušteno svetište.

*

»Mala markiza«, prolazeći iza večere hodnikom, zagleda se kroz prozor u tamu. Vjetar je i dalje pušio i šumio. Oblačine, putujući dalje otkriše mjesec. Zabljesnu se putovi u parku i činili se kao nadzemaljske staze, kojima će ove noći da prohodaju duhovni u dugim bijelim haljinama.

A sutra će opet sjati sunce. I prekosutra i cijelo ljeće. I doći će jesen, pa zima! I opet proljeće! I sve tako dalje

Zašto da Désirée de Latourelle živi ovaj život? Zašto? Jedan se prozor naglo rastvori i zalupi. Jedna vrata škrinuše i u tamu hodnika izađe Philiberta, te započe da pre-

gledava i zatvara prozore. Désirée se nečujno udalji i pođe u svoju sobu.

*

ko tijelo pretrpi tešku i smrtnu bolest, duša je onda tako mirna i otporna. A kada je duša jednom pretrpila veliku bol i smrtni udarac, tijelo kao da je postalo neosjetljivo za sve opasnosti života. Samo tanki trak mjesečev mogao je da se još provuče kroz uski prorez između teških brokatnih zavjesa, ali nikako nije mogao da dosegne do one široke Louis XV. postelje. Tamo je drijemala »mala markiza«. Morao je da se zadovolji, da potanko pregleda sve, što je bilo na malome stoliću, dokle je još trak dosizao. Čipke — namotane. Zašto su tamo? Nije zanimljivo. Dalje — aha — komadić papira! Ništa. Nije zanimljivo — samo nekakova adresa.

Dalje — ne, ne može, mora natrag i trak mjesečev započe da se preko saga s ružama polagano povlači iz sobe.

Na mahove utihnuo bi šum vani, a onda bi vjetar zaduhao takovom snagom, da bi se i teške brokatne zavjese zamjetljivo pomicala.

Upravo kad se je trak mjesečev kroz prozor između zavjesa izvlačio iz sobe, gdje je drijemala »mala markiza«, pričuže mu se, da odnekale dopiru čudnovati zvuci, kao od nekakovoga praskanja. I predmeti u sobi — kao da se više ne razpoznavaju kao prije. Započeo da vonja po paležu, a sobu je punio lagani dim.

»Sad moram da odem, sad, kad postaje ovdje zanimljivo«, ljutit i nemoćan trak mjesečev nestao između zavjesa.

U naglosti, ali oprezno otvoriše se vrata susjedne sobe i unutra banu bijela spodobica. Philiberta!

Ustrašen poklik:

»Désirée, Désirée, gori, gori!« Prigušenost Philiberta glasa odavala je, kako je teško staroj gospodici, da budi i prepada »malu markizu«.

No Désirée nije tvrdo spavala. Čim je stara gospodica rastvorila vrata, i ona je otvorila oči i za tren je bila na nogama.

»Gdje, gdje gori?« nije za sebe, nego se je za staru gospodicu uplašila Désirée.

»Ne znam, mislim na hodniku!« Kad je Désirée skočila do vrata, što su vodila u hodnik, Philiberta zaviče:

»Ne, ne, Désirée ne otvarajte. Dim suklja! Vidite — kroz pukotine!«

U to je Désirée već otvorila vrata, ali ih je brzo i zalupila. U lice joj je udario gusti val dima, a iza njega su lizali i pružali se plameni jezičci.

»Brzo, brzo, mademoiselle! Ovu haljinu! Brzo! Prozor! Otvoriti ću! Već dim guši.«

Désirée skoknu prema susjednoj sobi, ali se odmah vrne.

»Ni tamo se ne može na hodnik. Gori i tamo! Svemogući, što ćemo?!«

Ali čudnovato, u brizi jedne za drugu ne osjetiše niti im dode na um velika pogibelj za vlastiti život.

Prasak i pucketanje bivalo je sve jače, a dim i ugrijani zrak prodirali su sve više.

Osim na hodnik, sobe nisu imale drugog izlaza. Jedini je spas — prozor. Visina je, treba da se spuste. Ali kako? — Do vrta dolje je i do petnaest metara.

Nema duga promišljanja, već su vrata uhvatila plamen. Novo praskanje i iskre, a dim da ih zaguši. Nasta nesnosna vrućina i steže im grla.

I bespomoćne i bez cilja užurbaše se i »mala markiza« i stara gospodica.

*

»Svemogući, pomози nam!« Philibertu je već hvatao i očaj, dok je Désirée oblijetala cijelu sobu zalud tražeći komadić konopca, vrpce, pa bilo šta. Brzo, brzo, zadnji su trenutci.

Uto puni mjesec bljesnu kroz otvoreni prozor i obasja cijelu sobu. — Zabljesaše se čipke na stoliću uz postelju i u jednom skoku već ih je Désirée držala objema rukama.

»Mademoiselle, brzo, na prozor! Na prozor, spuštajte se. Evo, omotajte oko ruku ove moje čipke.

»Ne, ne, vi prva, Désirée! Vi!«

»Nemamo vremena! Na prozor! Brzo, brzo!« Désirée je sada oštro progovorila.

Drhtavim rukama držala je Désirée kraj čipke, ogledajući se zdvojno, o što da ih priveže i pričvrsti. Mjesec je sjao! U odrazu svijetla zapazi tik do prozora nogu od svoje postelje. U trenu je kraj čipke bio čvrsto privezan.

Dok je Désirée vezala kraj čipke o nogu postelje, bespomoćna Philiberta je najedanput kriknula i poletjela kroz rastvorena vrata u svoju sobu. I Désirée je kriknula i zastala, kad kroz dim nije više zapazila staru gospodicu.

Za tren je opet Philiberta bila uz »malu markizu«, trpajući u njedra uspomene mladosti svoje i — prištednju svoju, koje umalo da nije zaboravila i prepustila plamenu.

Désirée je čvrsto držala Philibertu, dok nije objema rukama, omotanim u čarape, prihvatila čipku. Onda popusti i lagano tijelo stare gospodice brzo se skliznu.

Sva u strahu drhćući, opipavala je Désirée nategnutu čipku. — Svemogući, samo da izdrži! A držala je, čvrsto je držala! I prepletene niti od čistoga lana nisu popuštale...

A sad naprijed! Désirée već nestaje daha. Zrak, pun dima, bio je usijan. Poče da gubi svijest. Ni sama nije znala, odakle je smogla posljednju snagu, da sa stolića dosegne rupčić s alençonskim čipkama i onaj komadić lista, koji je zašuštao. Zov stare gospodice iz vrta, koja je potezala čipkom, privede ju bistroj svijesti — upravo u posljedni čas.

Zapomaganje Philibertino bivalo je sve jače, a uto se očuše i drugi glasovi. — Mora da se je razbudila služinčad.

Désirée uhvati omaglica i čudna napast, da ostane tu, tu u sobi. Već se ne može dihati. — Kako bi bilo sve brzo gotovo, nestala bi za uvijek i eto, u jednom trenu prestala bi sva žalost, sve boli, sve čežnje.

Ali, odozdo je dopirao upravo očajni vapaj stare gospođice, a kroz dim kao da su ju upravo moleći gledala dva modra oka nepoznate redovnice.

Slomljena i bez otpora, popne se Désirée na prozor. Sad je trebala obje ruke i turi u usta alençon-ski rupčić skupa sa onim komadom papira. Da likogod zaštititi ruke, prihvati čipku s drugim dijelom jutarnje haljine i sva drhćući — spusti se. Do malo nesta u žaru vrata i veliki ognjeni jezici liznuše sa hodnika po sobi. Novi valovi dima, novo plamsanje, pucanj i prasak i vika ljudskih glasova.

Sad je slijedilo sve ono, što se događa kod svakoga požara. Žurba, vika. Netko se dosjeti i probudi vozača auta i za čas je auto tutnjio kroz noć. U najkraćem vremenu prispjela je i vatrogasna pomoć.

»Malu markizu« u besvijesnom stanju strpali su u auto skupa s Philibertom i nekuda odvezli. Cijelo krilo dvorca bilo je u plamenu. Gasilo se i iznosile i spasavale stvari i dragocjenosti. Opći me-tež, ispremiješani glasovi, užurbanost i bezglavost.

A čipke? Kad se je Désirée spustila, zamah vjetra uzvitla čipke u visinu i zakvači ih za vanjske kapke jednoga prozora, kroz koji je već lizao plamen. Drugi zamah vjetra ponovno ih uzvitla prema pro-zoru i čipke su nestale u plamenu.

Izgorile su i sve one dragocjene čipke, koje je mala markizâ sakupljala i čuvala u onoj starinskoj škrinji. Tako brzo sagore čipke, kad ih zahvati jaki plamen, a iza njih ostaje tako malo pepela.

*

Sirota Philiberta! Ne može da usne. Tek sada ju zahvatiše strah i očaj. Sada, kada se u prozoru bol-ničke sobe nije više odsijevao plamen i kada je Désirée mirno zaspala.

Nije znala, da li to sluti na dobro? Odmah iza one teške nesvijesti i tolikog uzrujavanja, zaspala je Désirée u tako miran i dubok san!

I ako su ju i sestra i liječnik uvjeravali, da se na Désirée ne zapaža ništa neobičnoga, ipak je vi-djela i na njihovim licima, da im je ovaj san neobičan.

A na večer vraća se i markiz. Bože, Bože! Kao da je svemu samo ona kriva, tako je bila očajna. Što će reći markiz, kad ugleda garište? A tek istom onda, kada vidi Désirée? ... I zaplače.

Uistinu je čudnovat san, kojim je usnula Désirée. Dubok i miran. Tako sniva samo dijete, kad osjeća, da je blizu majka, koja je tako dugo izbi-vala. Dok je nije bilo, trgao se je dječji san, pre-padalo se je u snu i plakalo. A kad je opet uz njegovu mati, san je dječji dubok i miran i u snu se smiješi.

Mademoiselle Philiberte svaki se čas naginje po-stelji. Kako su joj umotane i povezane obje ruke, licem i usnama dodiruje lagano čelo male markize. U strahu je od groznice! Ne, nema je, samo spava, uistinu, samo je zaspala.

Kad se je napokon probudila, Désirée je začu-deno gledala oko sebe i smiješila se Philiberti.

A onda — započe da se na glas smije. Philiberta protrne i problijedi. A Désirée se smije, smije.

»Mademoiselle, mademoiselle, kako ste samo smiješni! Kakova je to haljina na Vama? A na glavi vam je još noćna kapica! A gdje su vam ruke? Pa vi imate mjesto ruku velike šape!« ...

Sad Philiberta pogleda niza se i opipa šapama glavu. Za Boga, mora da je i kako smiješna. A ta-kovu su je gledali i liječnik i sestra i svi, a njoj ne pada ni na pamet.

Svejedno, samo kada je Désirée dobro.

»Désirée, kako Vam je? Jeste li sada dobro?«

»Dakako, da sam dobro i još kako dobro. Ma gdje smo to mi, mademoiselle?«

Onda se naglo trgne i ispravi.

»Mademoiselle, a gdje mi je rupčić? Rupčić i onaj papir. Držala sam ih u ustima, kad smo se spavali... ah, tu su na stoliću. Koliko sam se prepalala! A gdje smo mi mademoiselle? A ha — i ja imam šape. Zašto su povijene i vaše i moje ruke?»

»U bolnici smo Désirée, kod nekakvih redovnica«.

Mala markiza se ogleda po sobi.

»Kako je ovdje lijepo! Tako mirno i čisto i divno se spava. Mademoiselle, kako sam mogla da zaspem iza onoga svega? Vi sigurno niste ni oka štinuli? A mora da je već kasno. Pogledajte, kako je visoko sunce. Jadni naš dvorac. Mademoiselle, znade li se već, koliko je izgorjelo? Što će reći otac? — Kako je samo nastao taj požar?»

Već odavna nije bila Désirée tako razgovorna. I nije tužna, nekako je vedra. Samo se je čudila stara gospodica.

Uto je ušla sestra bolničarka i od nje dozna Désirée, da je izgorjelo samo jedno krilo, a i iz toga da se je mnogo toga spasilo.

»Ma samo nam rastumačite, mademoiselle, kako ste se vi i gospodica Philiberta spustili dolje?» zapitala je sestra.

Sve potanko ispričala je Désirée, a sestra se je samo čudila.

»Nije moguće? Po čipkama ste se spustili? I da vam ih je neka redovnica upravo dan prije donijela na prodaju?»

»Jest, jedna redovnica! Ovdje je mjesto i ime njezina samostana. Spasla sam ovaj papir!«

Još je uvijek pritiskala zamotanom rukom mali papirić i rupčić s alençonskom čipkom.

Sad se u staroj gospodici probudi škrtost i briga. Toliko je izgorjelo, nešto je i spaseno, a eto i čipke su izgorjele, a spasen je račun! Koliko su samo vrijedile one čipke? Bile su dulje, nego ona velika vinsina, s koje se spustiše!

Sestra je pročitala, ali nije znala, gdje je to.

»Meni se to čini kao čudo. Mademoiselle, morate se Bogu zahvaliti za taj izvanredni spas. Tko zna, možda je tu pomogla i mala Tereza. Čuli ste već za nju, mademoiselle?»

Mala markiza zaniječe.

»Čekajte, sad ću donijeti njezinu sliku. Morate je upoznati. Svi mi u bolnici jako je štujemo!«

Sestra je pošla i Désirée prisili Philibertu da nanovo priligne, jer je opazila, da je sva iznemogla. Nato se sjeti, da na večer dolazi otac i odluči, da će mu veseljem svojim da nadoknadi ovaj gubitak i nesreću.

Uto uđe sestra i otvori veliki molitvenik.

»Vidite, mademoiselle, ovo je naša mala svetica. Je li, kako je lijepa i mila?» I metnu joj sliku na povite ruke.

Désirée se prigne i pogleda. Gleda i gleda i prinosi sliku sve bliže očima. Sestra ju je začuđeno promatrala. Mala markiza je jako poblijedila, a onda je naglo porumenila. Onda se nasmiješi slici, a suze joj prokapaju.

»Ona je iz Alençona? Je li sestro?»

»Jest, rodом je iz Alençona. Bila je karmelićanka u samostanu u Lisieuxu. O — bit će skoro proglašena pravom sveticom!«

»Sestro, pričajte mi o njoj!«

»Bih rado, mademoiselle, ali sad nemam vremena. Znate šta? Donijet ću Vam njezinu knjigu, što ju je sama napisala. O — divna knjiga. Vidjet ćete!«

Mala markiza držala je umotane ruke mirno, samo da može da promatra sliku.

Stara je gospodica zadrijemala, a sunce prosu toliko blještavila po lijepoj sobi.

Kada se je povratila sestra s knjigom, našla je malu markizu sa slikom u istom položaju, kako ju je i ostavila.

»Je li, čovjek bi je neprestano gledao? A tek kad ovo pročitate! Namjestit ću Vam tako, da uzmognete čitati i sa zamotanim rukama«.

Namjestila je pred Désirée knjigu i izašla.

Désirée se ne usuduje da otvori knjigu. I ako je soba puna svijetla i sunca, sve joj je tako sablasno i čudnovato.

Samo mademoiselle Philiberte kao da je ista, a sve drugo i u njoj i oko nje da je puno nekakvoga drugoga života, koji prije nije osjećala.

Ova ovdje redovnica! Pa ona je pozna, ona ju je vidjela! Eto, ovim svojim očima ju je vidjela, vidjela ju je živu pred sobom. Nikada ne će toga nikome priznati, da je to ona ista mala Svetica bila kod nje i da je govorila s njom. A zašto je došla baš k njoj? Zašto? I zašto joj je po čipkama spasla život?

Duša joj se napuni najčudnovatijih misli i osjećaja. Polagano, polagano rastvara knjigu mala markiza na različitim mjestima, gdje bilo, samo baca plahi pogled na ona slova. Kao da će stati sada pred nju Svetica i progovoriti. Gdje god je rastvorila knjigu, u oči bi joj pala riječ »Ljubav«. A onda — u večer — u onoj kapelici, mislila je, da ova redovnica ne zna, što je ljubav! Ne, ne može sada da čita.

I mala markiza osjeti sada istom veliku uznemirenost od svih posljednjih događaja.

Zašto nije izgorjela tamo u plamenu?

Zašto? Bilo bi već gotovo! Ne bi više osjećala ove boli, koja se eto opet budi polagano u njezinoj duši.

Kako je sebična! A ne misli na dobroga oca, koji se večeras vraća. Kako bi to bio za njega strašan gubitak! On ga ne bi preživio.

I ova mala redovnica gleda je sada, kao da joj predbacuje onu misao i želju. Zašto se je umiješala u njezin život? Zašto joj je po čipkama spasla taj život?

A što je s onom dugačkom čipkom? Izgorjela je, a sigurno su izgorjele i sve druge njezine čipke. Nije čula, da su spasene. Šteta, bilo je tako lijepih i među njima jako dragocjenih.

Pod prozorom se začuje dječji smijeh i nestašno čavrljanje, dovikivanje i skakanje.

To joj je godilo! Uto ude sestra s objedom.

»Mademoiselle, sigurno vas smetaju djeca? Moramo da ih poslije objeda pustimo malo u vrt«.

»Kakova su to djeca u bolnici? Jesu li bolesna?« pitala je Désirée.

»I bolesna i zdrava. Siročad. Držali smo ih u drugom krilu zgrade, morat ćemo da ih pustimo. Premalo imamo mjesta za druge bolesnike. Sestra se predstojnica već toliko brine, kuda ćemo s djecom?«

»Da, istina, kuda ćete s tom djecom?« pitala je mala markiza onako rastreseno, dok je s velikim tekom pila jaku i tečnu juhu, koju joj je dodavala sestra.

»Još ne znamo. Valjda ćemo ih razmjestiti kojekuda. A jeste li već štogod čitali u knjizi?«

»Ne, nisam još. Ne mogu da se još saberem. Proći će još vremena, dok se posve ne saberem. Istom sada osjećam, koliko mi je požar potresao živce.«

Tiho su razgovarale sestra i mala markiza, da se ne bi probudila mademoiselle Philiberte. Njoj će ostaviti objed za poslije, dok se razbudi.

S tekom je pojela Désirée cijeli objed i sestra je tiho otišla.

Djeca su se dolje igrala, skakala i smijala, sunce je sve toplije grijalo i odnekale dopre miris akacije.

Premda joj je sva duša tako neobično uzbuđena, prokradio joj se je san na oči.

Dolazi otac! U večer. O, ona će ga brzo utješiti za ovaj gubitak. Pa ona tako dobro zna i najveću želju svoga oca, da ozdravi njezina duša.

Pa neka i njezina duša i dalje boluje, ona će to brižno kriti pred ocem i bit će vedra i vesela.

Još je knjiga uz nju i kao da od nje struji sada jakost i toplina, tako vjeruje sada mala markiza, da će nadvladati one tamne sile, koje su sputale njezinu dušu.

Stara gospodica nešto je u snu govorila. Dobra duša, samo da joj što ne bude!

Zašto joj je odjednom tako drago i ugodno, da misli i na druge? Kako je samo poželjela, da opet vidi oca!

Mala markiza zaklopi oči, ali ih opet otvori. Bog zna, je li što nastradala kapelica? Sad osjeća, da bi joj bilo teško, jako teško, da ne nađe svoje kape-lice, kad se opet povrati u dvorac.

Stara je gospodica i dalje mrmljala u snu, djeca su se udaljila pjevajući, a akacija je jače zamirisala.

Kad je sestra polagano provirila na vrata i vidjela, da i Philiberta i Désirée spavaju, opet se je tiho udaljila.

*

Čipka je izgorjela. Ona ne može nikome da spase život.

I jedna je čipkasta duša sagorjela u plamenu ljubavi.

Brzo gore čipke i ostavljaju samo malo pepela. Ali kada je u plamenu ljubavi sagorjela ona naj-ljepša čipka, što je proizašla iz ruke Svevišnjega, ostala je iza nje mala jedna knjiga.

I po toj maloj knjizi uskrсну iz pepela ova čipkasta duša mnogo ljepša, nježnija i jača. Po njoj se mnoge i mnoge duše penju put nebasa.

DRUGI DIO

bbé Henri Mauriceau bio je posve običan čovjek. Kao — kada slučajno otkrijemo u gajenom parku samonikli badalj, kako se je nezapažen razvio, otme nam se usklik: pa to je posve obični badalj! Još su nam onda draži oni njegovi jednostavni bodljikavi cvjetovi i ne damo da ga iščupaju, jer nas sjeća samotnih bijelih staza u suncu.

Eto — tako običan bio je abbé Mauriceau. Duša i tijelo bijahu mu u onom jednostavnom skladu, koji djeci svojoj u baštinu daje sređeni građanski stalež. Tjelesno mu zdravlje nije bilo onako očito, kakovo odgaja najuži spoj sa zemljom; bilo je to zdravlje, koje se ne nameće i ne hvasta, koga se ne prepadaju i ne boje slabi i bolesni. Tako zdrava bila je i njegova duša. Puna vedrine, ali one blage vedrine, koja ne vrijeđa tužnoga i nesretnoga. Nije se njegova duša penjala u takove visine, da je ne bi mogao svaki slijediti. Abbé Mauriceau volio je da slijedi duše drugih kako uzlijeću visoko, i onda je njegova radost bila tako iskrena. Lako se oduševljavao i to mu je često pribavilo i razočaranja.

Posve je prirodno, da se iz ovoga sklada duše i tijela rodila mala taština. Ali, ta se očitovala tako nedužno i djetinjski, da to nije nitko upisivao u grijeh abbé Mauriceau. Abbé je bio iskren i odan prijatelj Désirée de Latourelle.

Ne one male markize, koja je, onako utonula u svoju bol, bila bešćutna za sve drugo oko sebe. Te male markize nema više; ili ju je Désirée sklonula negdje u sebe, gdje je nitko ne može više da vidi.

Désirée de Latourelle je sada jaka žena. Preuzela je brigu za cijelu rpu male, ostavljene djece, a dvorac markiza de Latourelle nosi sada ime »Sklonište Sv. Terezije od Djeteta Isusa«.

Prošlo je nekoliko godina od onoga požara. Kad je abbé Mauriceau preuzeo župu maloga gradića, bio je dvorac već obnovljen, a gospodica de Latourelle vodila je i upravljala njime, jer je markiz, njezin otac, bio već mrtav. Proteklo je dosta vremena, dok nije abbé Mauriceau postigao kod Désirée ono povjerenje, što ga sada uživa.

Uvijek plašljiva od jačih dodira s vanjskim svijetom, još uvijek osjetljiva i za najmanju tvrdoću života, samo izvana nosila je Désirée naličje mudre i jake žene, koja se pouzdaje u svoju snagu.

Kad je polagano i nenametljivo abbé počeo da pruža svoju pomoć i da dijeli njezine brige, onda se je sve češće i Désirée obraćala njemu. Njemu je posve prepustila vjerski odgoj djece i službu u malom, a sada živom svetištu. Polagano morao je abbé da je zamjenjuje u mnogim neugodnim prilikama, koje donosi javni rad za dobro drugih.

I danas je poručila, da je iza večernje pričeke u radnoj sobi, dok otpremi djecu u šetnju, da se o nečem posavjetuje. Sigurno je na pomolu kakovo nadziranje i pregledavanje, ili izaslanstvo kojega ženskoga udruženja. Sirota, nikako joj ne daju mira. Koliko je već bilo neugodnosti samo radi strogo vjerskoga stanovišta, sa koga je započela cijeli svoj odgojni rad! Pa onda te mudre žene! Sile bi htjele da ju uhvate u svoje kolo, da služi kao uzor njihova rada, koji je obično bez dubljeg i pravog uspjeha.

A tu je uspjeh — vidljivi i pravi! I ona je posve suvremena i samostalna žena, a njezino je djelovanje jako i istinito.

Pa i ta katolička udruženja! Neprestano je pometaju sada s ovim, sada s onim. Uvijek joj je neugodno, kada god su njezino vjersko osvjedočenje suviše isticali. Stidjela se je toga. Pa ona je naj-

bolje znala, kako je njezina vjera još slabo prodrila u dubinu njezine duše. Samo njezin veliki imetak, što ga je baštinila od oca, pomagao joj je, da bar donekle očuva samostalnost i neovisnost.

Ali baš na tome imetku počivala je druga, neugodna strana.

Još uvijek su je salijetali oni, koji su htjeli, da ulove zlatnu ribu i pod različitim isprikama tražili su pristup do dvorca i njegove gospodarice.

O, već je često i abbé Mauriceau primio sa smiješkom kojeg gospodina:

»Gospodica de Latourelle žali, što je zapriječena i ne može da sama bude gospodinu na uslugu. Ali i ja mogu da je zamijenim, ako gospodin nema šta protiv toga!«

Abbé Mauriceau bi to izgovorio sa zlu radim prizvukom. Bio je uvjeren, da uopće nema muškarca, koji bi bio dostojan gospodice de Latourelle.

I ako mu Désirée nije otkrivala svoje duše, čuo je već, a i naslutio tragiku njezine mladosti i pomno je pazio, da nikada ne dotakne to bolno mjesto.

Nije bio njezin ispovjednik. Ispovijedala se, kako je pričala, kod jednog redovnika u Nancyju. Osjećao je njezinu duševnu nadmoć i uvijek se divio. Upravo s neograničenim poštovanjem govorio o njoj. Njezine misli ne bi često ni shvatio do kraja i samo bi sa ushitom pratio njezine riječi, kao naš pogled kad prati ševu u visine.

Nedjeljno je popodne. Svečano i pomalo umorno raspoloženje zahvati abbéa.

U jutru velika misa, propovijed, onda razgovori sa župljanima, pa popodne put do dvorca i večernja — sve to umara i sada upravo uživa u ovoj tihoj i čistoj sobi.

Ovdje Désirée radi! Svuda naokolo mnogo knjiga i mnogo slika na zidovima.

Svetica iz Lisieuxa smiješi se i na grudi pritište križ s ružama. I abbé je voli i štuje. Često o njoj govori Désirée, jako često.

Cvijeće je pred njezinom slikom. Kako jako miriše! Ovo su sigurno posljednje ruže — jesen je! Čvrstim pritiskom tiho se otvore vrata.

Je li to Désirée de Latourelle? Ona ista mala »čipkasta markiza«?

Promijenila se. Cijela pojava je uspravnija i jača. Nema više onih uvojaka sa svake strane lica, pa je izraz hladniji i stroži.

Nasmiješila se pružajući ruku abbéu, a to je isti onaj smiješak, kojim je nekada »čipkasta markiza« išla u susret dragome gostu. I glas joj je isti: pun i malo obavijen.

»Kakova je to neman opet na pomolu?« našali se abbé, kad se je podigao i pozdravio.

»Srećom, obzor je posve čist, dragi abbé; nemojte se veseliti, da ćete primati posjete uglednih dama iz Pariza«, u šali je odgovorila Désirée, nudeći da sjedne. Onda je nastavila:

»Pozvala sam vas radi nečega drugoga i bojim se, da se prvi put ne ćemo u nečemu složiti«. Ustala je, pošla do pisacég stola i donijela jedan list.

»Znate, tražila sam preko novina novu nadstojnicu za djecu. Mislim, da sam vam već govorila o tome. Svjetovali ste mi, da se obratim na koji katolički zavod, ali vas nisam poslušala. Ne ljutite se, dragi abbé!«

Abbé je radoznalo čekao, da dozna, što je u tom listu, a Désirée je mirno nastavila:

»Stvar mi je bila ovako interesantnija, a ima i drugih razloga, zašto se nisam obratila na koji katolički zavod. Vi znate, kako sam zlo prošla s učiteljicom Normand? Prenagao je prelaz iz strogosti zatvorenog života u slobodu i bojala sam se novih pokušaja. Da iskreno rečem, bilo je tu i romantične želje za dodirrom s nepoznatim ljudima i zamršenim sudbinama. Moja se želja ispunila«.

Napokon izvadi Désirée iz omota list, u kome je bila fotografija.

»Pogledajte ovu gospodu, abbé. Hoću da mi kažete iskreno svoj dojam još prije nego vam pro-

čitam njezin list. Bojim se, da bi inače bili puni predrasuda!«

»Danas kao da nemate posve čiste savjesti, mademoiselle. Čemu toliki uvod?« odvrati abbé, uzimajući sliku. Iza kratkog promatranja povratila je Désirée.

»Prvi je dojam ugodan. No — mademoiselle — ne smijemo da sve sudimo po blagome pogledu i otmenom izgledu«. Već je abbé malo uzmicao. Kao da je slutio, da je u ove otmene gospode nešto, s čime se on ne će moći da složi.

»A tko je ona?«

»Ona je Ruskinja«, Désiré je izrekla polagano smiješeći se abbéu.

»Ruskinja! — Vjere?«

»Gospoda Ana Sergejeva dakako da nije katolikinja. Ali u nje je duboko vjersko osvjedočenje, kakovo ne nalazimo kod mnogih katolika. U ostalom, čemu da o njoj dalje pričam, čitat ću vam evo njezin list«.

Abbé Mauriceau namršti čelo. Ta gospoda Ana Sergejeva odviše mu je strana.

»Rukopis Ane Sergejeve isto tako je simpatičan kao i njezina pojava. Ima u njemu samo jedna linija, koja otkriva slabost volje. To je valjda zajednička crta svih Slavena«.

Désirée se zagleda u list i abbé se začudi, kako joj blagi izraz zasja licem.

Posta upravo radoznao, što je to tako privlačivo na toj Ruskinji.

»Slušajte, abbé! — Sudeći po pismu, ne govori do kraja dobro francuski, ali ima u tome i neka draž. Dakle, već odmah početak toga lista je neobičan. Ti Slaveni imaju mnoge osebnosti. Slušajte!

»Ja, Ana Sergejeva, pozdravljam svoju buduću gospodaricu i dobročiniteljicu, ako je to volja Božja!

Danas je upravo mrtvi dan moga sina Miše. Upalila sam svijeću pred ikonom u crkvi i iza toga sam pošla u rusku kuhinju da objedujem. Sluga

Nikolaj, koji mi je vrlo odan, radosno me je dočekao s novinama u ruci: Ana Sergejevna, pogledajte, ovo bi bilo nešto za vas. Nikolaj je znao, u kakovoj oskudici živim. I ja sam pročitala vaš oglas, moja nepoznata dobročiniteljice.

Morate znati, da je nama Slavenima sve u nekakvoj čudnovatoj, tajanstvenoj vezi. Kad sam pročitala u vašemu oglasu, da tražite samo osobu dubokog kršćanskog osjećanja, odjednom ugledam jedno blago lice kako mi se smiješi, a odmah iza toga lice moga Miše. Moju dušu ispunila je nada, premda — ah — toliko, toliko je toga, što će me poniziti u vašim očima, da neću biti dostojna, da mi povjerite skrb nad tolikim nevinim dušama.

Désirée prekine čitanje i pogleda u abbéa, koji je zurio u pod.

Ona zna, da abbé Mauriceau ne će nikako moći da se uživi u ovakovu čisto slavensku žensku dušu, i odjednom joj se učini suvišno i nepotrebno, da čita dalje.

»Samo čitajte, mademoiselle, ta Ruskinja svakako razumije da dirne žensko srce«. To je rekao ozbiljno i malo izazovno. Désirée uze opet list, a lice joj postade ozbiljno.

»Vama, draga moja dobročiniteljice, moram da ispričam svoj život, pa makar mi to bilo ne znam kako teško. Mi smo Slaveni iskreni, može biti i previše iskreni na svoju štetu, pa vas zato molim, da vjerujete svakoj mojoj riječi. Velika revolucija zatekla me je malo vremena iza gubitka moga muža. (Moja žalost nije bila duboka, jer je naš brak bio vrlo nesretan.) Upravo sam se bila vratila svome starome ocu s mojim Mišom i mojom kćerkom Olgom. Kako je moj otac bio bivši časnik i dobro poznat, morali smo da ostavimo Rusiju. Neću da vam opisujem sva stradanja, sva poniženja i sve boli. Sigurno su vam dovoljno poznate i od drugih. Naše prvo boravište bio je jedan grad u Jugoslaviji. Ime toga grada ništa vam ne će reći. Tamo je sinuo tračak nade za nas. Smjestili

smo se u čistoj sobici, svi zajedno. Ja sam našla zarade, dajući francuske i njemačke satove. Kad sam umorna dolazila kući, jedina moja radost bili su moj mali Miša i još manja Olja. Otac nije dugo živio. Jednoga dana otišao je na šetnju i ustrijelio se. Moja djeca nisu toga nikada doznala. Otada mi je teško bilo ostavljati djecu samu među tuđim ljudima. U onome gradu započe odjednom da se širi opasna dječja zarazna bolest.

Koliko sam drhtala za svoju djecu! Čim bi došla kući, opipavala sam im bila i male glavice i pregledavala grla.

I jednoga dana... Najprije oboli Olja, a za njom Miša. Nisam mislila, da bi mi Bog mogao da uzme ovu moju jedinu radost i uporište. Otpremila sam djecu u bolnicu. Kad sam prvu večer sjedjela sama u sobici, obuzela me je takova tuga kao nikada dotada. Ljubila sam njihove stvari, kao da su već mrtvi.

Neću da duljim. Mučim i sebe, a može biti i vas. Najprije je umro Miša, a onda Olja...

Désirée je imala pune oči suza i nije mogla da čita dalje. Izvadila je rupčić, a abbé ustade i pođe do prozora.

Muškarci su više puta neobično tvrdi, kad krvari žensko srce.

»Što se je ta Ruskinja raspisala. To je upravo slavenski... samo čuvstvovanje i čuvstvovanje. Kad će već jednom i na samu stvar?« Désirée se trgne. Pa to je i očekivala.

Sin krojača iz onog gradića u Hautes-Pyrénées može da ima mnoga vanredna svojstva, ali ona ne smije da previše toga zahtijeva od njega. Nema više smisla, da dalje čita, jer sada dolazi ono, što on ne će nikada razumjeti. Ali ne, čitat će dalje, mora!

»Abbé, opet lijepo sjednite! Ništa vam ne pomaže. Već sam odlučila, da Anu Sergejevnju namjestim u mome skloništu, pa je bolje, da je dobro upoznate«.

Da, Désirée je znala, da odluči često i tvrdo-
glavo, a onda ne pomažu nikakvi razlozi. Ta Rus-
kinja kao da ju je poznavala, upravo je pogodila
pravu žicu.

»O moja dobročiniteljice, ona mala hladna tje-
lesa, koja predadoh zemlji, odnesoš se sa sobom u
grob svu moju jakost duše.

A sada — sada vam moram da otkrijem sav onaj
bezdan sramote, u koji je utonula nesretna majka
Miše i Olje.

Tuga je moja bila beznadna. Moji ruski znanci
htjeli su mi pomoći, pa su gledali, da budem što
manje sama. Tako prođe godina dana.

Jednoga dana prispije u taj grad jedna ruska
družina, koja je izvodila plesove i izvatke iz ope-
reta.

Kako sam onda bila još mlada i lijepa, a imala
sam ugodan glas, povuče me družina sa sobom i
tako započe moj život opojnosti i zaboravi. Da je
bilo još uvijek mnogo, mnogo suza, ne trebam da
spominjem.

Ostavih moje drage grobove i pošla sam u pu-
stolovinu. Išli smo od grada do grada. Padala sam
sve niže i niže.

Tražeci zaborav, a možebiti i nježnosti i topline,
provodila sam razvratan život. Tako smo stigli i u
Pariz. Moja se je družina rastepla, a ja sam se po-
vlačila po ovome golemom gradu od nemila do ne-
draga. I dospjeh u bolnicu. O moja djeca! Samo
nevine njihove duše dovedoš me ovamo. Oni su
gledali s neba na svoju nesretnu majku i molili se
Bogu, da joj pomogne. Bolujući imala sam vreme-
na da promišljam i o užasu svoga života. Uz to mi
je došla pomoć u liku jedne plemenite žene-lijč-
nice, kojoj sam sve povjerila, a ona mi je pružila
ruku pomoćnicu, da me izvede iz blata i prljav-
štine.

Kad sam potpuno ozdravila, prvi je moj korak
bio u crkvu, da pripalim svijeću uspomeni moje
djece i da ih zamolim za oproštenje.

Jedno je istina, da ni u svojim najbeznađnijim
i najočajnijim časovima nisam zaboravila Boga i
nisam se bunila protiv njega. Pred mojom ikonom
često je gorilo kandilo i nisam nikada zaspala, a da
se nisam pomolila. Ne ću više duljiti. Plemenita li-

PRED MOJOM IKONOM ČESTO JE GORILO KANDILO...

ječnica pomogla mi je i našla sam uposljenje kod
male djece, jer je to bila moja želja. O — nije bio
sada lagan moj život. Mnoga poniženja, mnoge
patnje! Nisu sva djeca onakovi anđeli, kakovi su
bili moj Miša i Olja. To i vi sigurno znate, moja
milostiva dobročiniteljice!

Davna je moja želja, da mogu doći u kakav zavod i to negdje u tišini i osami. Molila sam se mojim anđelima, da mi se ta želja ispuni. I eto, upravo na mrtvi dan moga Miše, vaš oglas! Gospodu neka bude slava! Ja se nadam, nadam se i iza svega ovoga, što sam vam o sebi priznala, da ćete mi vi, moja dobročiniteljice, ispuniti želju. Nadam se, jer je Bog svemoguć i milostiv, pa će taknuti vaše srce...»

Šutnja. Désirée podboči glavu i osloni se na sto. Abbé je gledao kroz prozor u žuto jesenje lišće.

»Dakle — što velite — abbé?«

On se okrenu.

»Što da rečem? Čudim se vama, Désirée, da ovo sve vjerujete.«

»Jest, ja sve ovo vjerujem i još ću danas pisati Ani Sergejevni, da preuzme mjesto. Zнала sam, da se u ovome ne ćemo složiti. Meni je vrlo žao.«

»A u meni se sve buni protiv te vaše nakane, mademoiselle. I sa vjerskog stanovišta! Vi ne znate, ne će li ova šizmatičarka nepovoljno djelovati na vjerski odgoj djece. Uopće zašto, zašto tudinka kraj toliko naših vrijednih žena i djevojaka?«

Abbé se je upravo uzrujao. Njegova malogradska krv sva se je uzbunila pred pomisli, da Désirée, upravo Désirée hoće, da u ovaj njihov mir dovede ovu pustolovku. Zašto, zašto?

»Umirite se, dragi abbé! Ja se nadam, da ćete se vi još i sprijateljiti s Anom Sergejevnom. Još nešto! Vidite, to mi se je toliko kod nje svidjelo, da je i u grijehu ostala vjerna Bogu. To me je često tako bolilo kod naših ljudi: čim počnu griješiti, okrenu se od Boga. Ne samo da Ga ostave, nego su i protiv Njega. A Bog hoće griješnika, je li, Bog hoće, da griješnik i u grijehu misli na Njega, moli za oprostjenje i za milost.

Znam, da se to napose Rusima često predbacuje, da neposredno iza grijeha idu pred ikonu i križaju se. Ja na to drugačije gledam. Pa Bogu je drago, da čovjek, makar i besvijesno osjećao i

priznavao Njegov auktoritet, ujedno i osjeća, da Ga je uvrijedio. — Kako dobro govori o tome naša mala Svetica: »Kad bi i sva zločinstva ovoga svijeta tištila moju savjest, ne bih ipak izgubila pouzdanje« — i dalje — »jer znadem, da on u jednom trenu može uništiti cijelo more grijeha, kao što nestane vodene kapi, kada padne na žeravicu«.

Što to sve govori gospodica de Latourelle? Abbé Mauriceau ne shvaća danas upravo ništa. Nikako ne može da se otrese neugodnog čuvstva i samo je zato smišljao, kako da se oprostí od Désirée. U to se začuše pod prozorom mnogi mali koraci, tapkanje po pijesku, dječji razgovor i smijeh.

»O, to se moji mali već vraćaju!«

Désirée ustade, postavi list natrag i okrenu se abbéu.

»U istinu mi je žao, dragi abbé, da sam vas i nehotice rastužila. Vi znate, da često slijedim vaše savjete, ali u ovome ne mogu. Vjerujte, da je više puta vrlo dobro, kad mi žene slušamo samo naše srce«.

Njezin je glas postao tako mekan i umiljat, da je abbé morao, da promijeni izraz.

»Vidjet ćemo.« Nije mu se dalo da danas više govori i oprostivši se izašao je.

Désirée je prišla k prozoru i gledala, kad je abbé prošao brzim korakom kroz park.

»Dobri abbé! Što on znade o osami srca!« prošaptala je.

»I Philiberta je od slične grade kao i on; bit će teško i nju predobiti za ovu sirotu ženu. A bit će ljubomorna — i ona — i drugi...«

*

Dugo u noć radila je Désirée, a onda je poslala na počinak.

U njezinoj je spavaćoj sobi i jedna mala postelja. Kadgod je koje dijete bolesno, Désirée ga spremi u tu malu postelju.

U toj maloj postelji leži sada modrooka Nanette. Oči su joj sada zaklopljene. Nanette tvrdo

spava. Désirée pregleda, jesu li djetetu promijenili za noć oblog oko vrata i jesu li pripremili limunadu. Kad je vidjela, da je sve u redu i da Nanette čvrsto spava, pođe da se još pomoli. Nad klecalom je slika male Kraljice, a pod slikom križ.

Dok je Desirée razmatrala i molila, lice joj je postajalo sve tužnije. Pa to je opet ona — »mala markiza« — ista — kao da je uskrsla ona, što je nekada toliko tugovala.

Kako, Désirée nije sada sretna?...

Eto, život joj je ispunjen radom, koji donosi lijepe plodove.

Kako da mala markiza još ništa nije naučila od svoje »male kraljice«? I da se njezino srce još nije otkinulo od stvorenja, da se dade Stvoritelju?! A »mala kraljica« je rekla, da je njezin put malen i svi po njemu hode.

O da znaš, mala Svetice, kako je taj tvoj maleni put težak, to nije put, to je orlovski lijet i samo jaka krila mogu da te slijede. Kao da to sada Njoj Désirée govori.

A u ovim prvim danima i maloj markizi činio se je taj put posve lagan. U prvom oduševljenju, onda, kada se je povratila s malog otoka na Jadranu, gdje je našla potvrdu čuda, što ga je doživjela, — o kako joj se onda sve činilo lako!

Upravo je na krilima letjela k Bogu.

Kolika je ono bila radost, kada je u malo sve-tište opet ušao Bog, ona vjerovala u Njega i osje-ćala Njegovu blizinu! Kako je samo lako prebrodila sve zapreke, koje su se na put stavljale, dok je pro-vela svoju zamisao i dvorac pretvorila u Sklonište sv. Terezije od Djeteta Isusa. Kolike je žrtve pri-donijela onda, smiješeći se. Dan je za danom pro-lazio, svaki je donosio nove brige, rada a i razo-čaranja i svaki je nešto odnosio. Polagano, pola-gano je nestajalo oduševljenja, dušom je obladala suhoća, dok nije posve presušilo vrelo, iz kojeg je izvirao onaj polet duše.

Nitko nije to zapazio. Izvana ostala je Désirée ona jaka, sretna žena, kojoj su toliki zavidjeli nje-zin duševni mir.

Samo koje bolesno dijete, kad bi se naglo pro-budilo iza sna, ugledalo bi, da Désirée plače. No dijete bi opet brzo zaspalo, a drugoga se jutra nije ničega sjećalo.

Koliko je djece već bilo u njezinu okrilju, a još nijedno nije mogla da zavoli cijelim srcem. Nje-zino srce tražilo je nešto svoga, tražilo je, da se posve preda...

I ZAPADE U GRČEVITI PLAČ...

Kome? — Zašto ne Bogu — samo Bogu?!

»Ne mogu, ne mogu« šapuće Désirée i pogleda križ. Onda ustane sa klecala i sjede na malu poste-ljicu, u kojoj je spavala Nanette i zapane odje-dnom u grčevit plač. U očaju uhvati onu malu dječju ruku na pokrivaču. Nanette se ustrašeno trgne i otvori svoje velike modre oči. Uspravi se u postelji i u strahu je začuđeno gledala onu sagnutu glavu i tijelo, koje se treslo u plaču. Na-jednom počne i ona da plače. U to podigne Désirée glavu.

»Što je, Nanette, boli te vrat?«

»Ne, ne boli« još su ustrašeno gledala u Désirée ona dva modra oka.

»Samo ti lijepo spavaj. Nanette, pa ćeš sutra biti zdrava. A prekosutra ćeš se već igrati u vrtu«.

Djetinja glava klone u jastuk i oči se zaklope. U malo vremena opet je Nanette duboko zaspala. Désirée je i dalje sjedjela i još uvijek držala malu ruku.

Ah da joj je, da se nekamo uspne, da postane posve sitna i malena, da ništa ne mora da sama odlučuje, da joj je, da sve preda u nečije jake ruke. O, da znadu oni, koji se dive njezinoj jakosti i ustrajnosti, kako je sada slaba Désirée de Latourelle.

I umorna!

Prvi je snijeg zapao ove godine gust i dubok. Činilo se, da ga ne će tako brzo nestati, jer je odmah nastala jaka zima i smrznuto je.

Sa prvim snijegom posla i sestra smrt svoga prvoga glasnika gospodici Philiberti. Već je dulje vremena pobolijevala; često ju je hvatala nesvjestica i tužila se na srce. Nije imala sna i više puta prošla bi i cijela noć, a da ni oka ne bi stisnula.

Ali to još nije naviještalo smrt. Philiberta se je liječila i njegovala, slušala je do u tančine liječnikove savjete i još nijednoga dana nije proležala u postelji. Tako nitko ni izdaleka nije pomišljao, da se staroj gospodici približuje smrt.

Niti Désirée. Njoj se je činilo, da je Philibertu, onako mršavu i smežuranu već i mimoišla smrt i zaboravila na nju. Bog zna, kada će je opet navesti put pokraj nje.

Ipak onoga dana, kad je počeo da pada prvi snijeg ove godine, došao je i Philiberti prvi glasnoša sestre smrti.

Djeca su se radovala prvome snijegu i pritiskali su svoje male nosiće na stakla prozora, samo da im ne umakne nijedna pahuljica. Bilo je kliktanja i uzrujavanja.

»Eno najveće!«

»A vidi one tamo, kako je velika!« ...

»Ah evo jedne upravo k meni!« ...

»Sad su još veće!«

Bez umora pratile su male oči one bijele krpice, što su dolazile negdje visoko sa nebesa.

Désirée je s Anom Sergejevnom pregledavala nekakove račune i od vremena do vremena opomenula bi, sad jedna, sad druga djecu, da ne buče odviše.

U to pozove služavka Désirée, da brzo dođe, gospodici Philiberti jako je zlo.

Kako to odjednom? Ne vjerujući pitala se Désirée, dok je žurila hodnikom. Pa još iza doručka bila je posve dobro!?

Uistinu, zlo je bilo storog gospodici.

Nepomična na počivaljci, borila se s velikim naporom za svaki dah. Désirée pozove telefonski liječnika, a kako je znala i mogla, nastojala je, da joj olakša.

I ako se je Philiberta iza ovoga srčanog napada dosta brzo oporavila i skoro ga zaboravila, Désirée je bilo sada posve jasno, da se je smrt najavila.

I zabrinu se za dušu stare gospodice. Poznavala je dobro vjerski nehaj i mlakost, u kojoj je utonula ova duša, pa je češće već i prije pokušavala, ne bi li u njoj probudila ma i najmanji osjećaj žive vjere. Govorila je već i s abbéom. No nije mogla do sada da išta postigne. Ovaj nehaj bio je teža zapreka, nego što bi bila očita protimba.

Philiberta je primila od Boga samo jedan talenat, a i taj je odmah ukopala u zemlju, čim se oko Gospodara odvrnu od nje.

I sada će praznih ruku u vječnost!

A kako je Gospodar postupao s onim slugom, koji mu je povratio isti onaj, jedan jedini talenat!?

A nema više ni mnogo vremena! Désirée smišlja i premišlja, da bi našla način i pomogla Philiberti, da još u zadnji čas iskopa onaj jedini talenat i njime zasluži nešto za vječnost.

Kako, kojim sredstvom da upali u ovoj duši onaj mali plamičak, što se tako davno utrnuo? Kako da skine sa ove duše svu onu dugoljetnu prašinu, koju naslaga svagdašnjost i prekri posve obris Božji?

Ima li sredstvo, koje bi moglo da poveže onu nit spojnicu i ovu dušu sa Stvoriteljem, a koju naglo raskinu prkos radi boli mladosti?

*

Je li Désirée otkrila to tajnovito sredstvo, da je jedne večeri tako vedra lica stupila u Philibertinu sobu?

U sobi je bilo toplo i mirisalo zrelim voćem. Liječnik je preporučio staroj gospodici, da jede što više voća, pa je uvijek bila uz nju puna zdjela najljepših krušaka i jabuka.

Na upit odgovori Philiberta, da se danas osjeća dobro i metne na stranu vuneno pletivo. Božić je pred vratima, pa treba djecu darivati.

Šteta za tolika dobra djela, pomisli Désirée i dušu joj ispuni žalost za ovaj izgubljeni život. Kao da jasno vidi sliku ove duše, u kojoj je toliko dobra, toliko lijepih poriva propalo u ništavilo, jer ne bi na njima znaka Očeva.

I ovo malo dragocjenog vremena, što ga je milost još dosudila ovoj duši na zemlji, treba sada dobro upotrijebiti. Puna pouzdanja i nade započne Désirée s Philibertom razgovor.

Treba da se ispuni sva soba onom laganom i vedrom atmosferom, u kojoj i najteže stvari izgledaju lake, a najdalje i najnevjerojatnije blize i poznate.

Treba stvoriti ugodaj, u kojem se maglena prošlost pojavljuje jasna kao najbliža sadašnjost i da se onda brzo prihvati nit i poveže sa budućnosti i vječnosti.

To je uspjelo ovu večer. Désirée navede polagano Philibertu, da priča o djetinjstvu i mladosti. A onda i o Pierru.

Još prije nego je Philiberta došla do onog bolnog mjesta, kao neopazice prekine Désirée razgovor i s velikom naivnošću upadne joj u riječ:

»Ja mislim, Philiberte, da ste bili jako lijepi, kad ste bili mladi. I sigurno vam je modra boja izvorsno pristajala?«

Male očice zasjaše kroz naočale.

»Ma kako pogodiste, Désirée! Upravo sam imala svijetlo-modru haljinu, kad me je prvi puta vidio Pierre.«

I jedna se suzica pomoli ispod naočala. To opet Désirée nije htjela. Sad brzo, brzo:

»Pomislite Philiberto, kada dodete u nebo, bit ćete opet onako mladi, a možete, da vam anđeli brzo obuku onakovu istu modru haljinu, prije nego vas opet ugleda Pierre.«

Osupnuto je gledala stara gospodica u Désirée, koja se smiješila onim svojim najljepšim smiješkom. Duga šutnja! Philiberta je zaklopila oči, a ispod očala započe da otiskuje kap za kapi. Nije mogla da govori. Désirée nije prekidala šutnju.

Odjednom se oči otvore i kroz suze zagleda Désirée u njima takav sjaj, kao još nikada.

»Recite, Désirée, recite, je li moguće, da ću ja opet ugledati Pierra?«

Désirée se je i dalje smiješila.

»Pa dakako da ćete ga opet vidjeti. Čudno, da to vama nije bilo uvijek jasno, draga Philiberto. Pa pričali ste mi, da je Pierre bio dobar, da je bio pobožan, a onda je sigurno u nebu.«

Objema rukama prihvati se Philiberta za glavu, tresući ju tamo, amo.

U tom jasnom negodovanju sa samom sobom bilo je i toliko bespomoćne boli, da se je Désirée sažalilo. Prišla je k njoj i nježno joj skinula ruke s glave.

»Philiberto, nemojte se više mučiti. Sad znate, da ćete opet ugledati Pierra, pa za to morate da se malo pobrinete i za vašu dušu. Znate, Pierre sada drugačije gleda, a u nebu će vaša vanjšina biti onoliko lijepa, koliko bude lijepa vaša duša.«

Za Philibertino shvaćanje to je previsoko, uvidi Désirée, ali brzo nade i drugi način. O, sada je lako! Samo kada je uspjelo, da je u ovoj duši probudila nadu i želju za vječnost.

Ovakove male duše treba istom po stvorenjima polagano voditi Stvoritelju, za to opet njihova zahvalnost prema Onome, koji im jedini može da povrati blizinu ljubljenog bića, može da postane tako velika i nada i vjera tako jaka, da im otvara nebo!

*

Upravo uoči Božića primila je Désirée jedan list. Čim je ugledala ona uspravna, okrugla i na široko pisana slova, znala je odmah, da je list od njezine male cousine Georgette. Nikada, otkada su se rastale, nije joj Georgette pisala list. Uvijek samo dopisnice s kratkim izvještajem, sjećanjem i pozdravima s puta ili čestitke za imendan i novu godinu. Désirée je pretpostavljala, da se Georgette razvija potpuno onako, kao i sve druge mlade djevojke danas.

Začudilo ju je, kad je pred dulje vremena napomenula, da studira medicinu. Valjda samo onako usput, više za igru, pomislila je onda Désirée. Više puta pala joj je mala cousina na pamet u molitvi i uvijek bi se od srca pomolila za ono nestašno stvorenje, koje nije vidjela već tolike godine. Pošto je Georgettin otac često mijenjao boravište, odnijela je struja malu cousinu na sve četiri strane svijeta. Désirée pogleda na poštanski žig, Kalkuta! O, daleko si, mala cousino!

To jutro imala je Désirée mnogo posla, pa je spremila list, da ga pročita na večer, kad se sve primiri.

Upravo joj posta žao, kad je odložila list. Nešto tako iskreno, zdravo i mladenačko bilo je u onim široko pisanim slovima.

Kad je kasno u večer došla u svoju sobu, skoro da je bila i zaboravila na list iz Kalkute. Sva umorna spusti se u duboku stolicu pred писаćim stolom, a onda dosegne i otvori list.

Oho, to mora da je nešto važno, kad se je Georgetta toliko raspisala. U listu je bila i jedna fotografija.

Djevojka u bijelom kaputu kao što ga nose liječnici. Kratko podrezana kosa bila je sa čela glatko počesljana. Čelo nisko, ali široko. Oči vedre nasmijane ispod velikih naočala sa tamnim obrubom. Usne pune, kao i oči nasmijane.

Draga i dobra si, Georgette, a sada da vidimo, što hoćeš? — Opet jedna zadaća?!

»Moja ljubljena Désirée,

Odmah si me prepoznala, je li? Nisam se razvila u nikakovu ljepoticu, ali to sigurno nisi ni očekivala.

O draga moja Désirée, da mi je sada sjesti do Tebe, da ti se onako raspičam, kao što bih htjela! Pero je strašna stvar, osobito za medicinare. A ti znaš, kako je moj jezik dobar i kako se nikada ne umori.

Sve se bojim, da ću baciti pero, pa ne ću moći da ti rečem sve do kraja, što moram. Neka mi budu na pomoć sve one svete duše, što su tako strpljivo dane i noći pisale i pisale. Bit će ti čudno, da Georgette spominje svete duše. O koliko će ti toga biti čudno, a ipak je sve tako obično i jednostavno. Pa zar može da u Georgette bude išta čudnovato i neobično?... Čudnovate i neobične stvari doživljavaju onakovi ljudi, kao što si Ti, Désirée, onako pjesnički nadahnute duše i t. d.

O Désirée! Koliko se samo čovjek namuči, dok ne nađe pravi put!

Prvo, kad otac silom htjede da studiram filozofiju, a drugo, da se je mama upravo izmučila, da iz mene načini svjetsku damu. Upravo slučajno otkrijem ja napokon svoje pravo nagnuće — to bi bilo predugo, da ti pričam, kako se je to dogodilo.

O, bilo je bure kod kuće, kad sam im rekla, da prelazim na medicinu!

Možeš zamisliti, Désirée, da je sirota mama dobila srčani napad, kad je sebi predstavila, da će njezina kći parati lješine. Ali ostadoh tvrda i provela sam svoje.

Srećom se je Antoinette razvila u prekrasnu mladu damu, pa je roditeljska taština zadovoljena. Usput da ti rečem, da mi je žao Antoinette i da se mnogo molim za nju. Sad si otegnula lice, je li, Désirée? Georgette se moli, kome se to Georgette moli?!

Nemoj se, draga Désirée, prepasti, kao da sam u svojoj sobi postavila Budu i da se njemu molim... Molim se pred običnim križem i onda pred slikom one naše male francuske svetice, koju ti voliš.

Ali sada istom dolazi ono najteže. Naime da ti opišem moje obraćenje. Ah — obraćenje je tako uzvišena riječ, a ja je sigurno nisam dostojna.

Da, ipak ima i kod mene nešto čudnovato! Ja moradoh da ostavim Pariz i Francusku, gdje sam na svakom koraku sretala znakove vjere, pa da onda upoznam, zavolim i prihvatim istinu.

To sebi po prilici ovako tumačim: u onim visokim gotskim katedralama nalaze vjeru onakove duše, kao što je tvoja, Désirée. Ja sam trebala da vidim djelovanje istine u svijetlu i suncu, to jest plodove teškog misionarskog rada. Trebala sam da vidim onaj golemi napor i žrtve, i da upoznam vrijednost jedne duše.

I ja sam onda uzela svoju dušu u ruke, pa sam joj dala drugi pravac. I moja duša je radosno pošla novim putem.

Veliki obraćenici znam, da su imali velikih duševnih lomova i borba, prije nego su prihvatili istinu. Moja je duša tako jednostavna, da se je bez ikakove borbe odmah okrenula svijetlu, čim je spoznala, da je to uistinu svijetlo.

Ti znaš, da ja uopće ni djetetom nisam mnogo razmišljala ni o čemu. Nastojala sam, da dobro uočim, što mi život donosi, a onda sam obično odlučno prihvaćala ono, što je bilo za mene, a odbila bi, što se je mojoj naravi protivilo.

Vjeru sam primila kao dar Božji i kada sam je odlučno i prihvatila, nema za mene više nikakova premisslanja, nikakove dvojbe. Sve mi je jasno,

sve me ispunja radošću. Vršit ću sve vjerske dužnosti i posve ću se osloniti na crkvu. Ja mislim, da je to najlakše i po momu mišljenju i najbolje. A ja trebam mira za rad i uvijek duševno ravno-
vjesje.

Sad mi je čudno, da sam živjela u Parizu, gdje su tolike crkve i gdje se toliki ljudi mole, a da ne osjetih ma ni radoznalosti, da upoznam vjeru. Sjećam li se, da sam ti jednom zgodom spomenula, kako me je André Rousset vodio u crkvu? Sad pojmim, da me je morao prezirati, kada je vidio, kakovo sam površno i glupo stvorenje. Tko zna, što je postalo od njega? Često mi se čini, da je ipak pokazivao i topline za mene, osobito poslije, kad bi se gdje god od vremena do vremena sastali. I to mislim, da se je katkad sjećao mene u molitvi.

On je bio jedini muškarac, koji mi je imponirao, za to sam valjda baš prema njemu bila tako tvrda i odbojna.

Inače, draga Désirée, mislim, da mi moje srce ne će zadavati mnogo brige. U meni je pravi panski strah od ljubavi, otkada sam Tebe vidjela, kako trpiš, onako bešćutna za sav život oko Tebe. A to je meni najstrašnije i da bi me nešto tako podjarmilo, da izgubim volju za djelovanje i rad. Ne, to mi se sigurno ne će dogoditi.

Moglo bi se dogoditi nešto drugo: da odjednom stvorim odluku i odem kao redovnica u kakovu misijsku bolnicu. Samo, to je stvar, koja nije nikako u redu, poduzme li se samo razumom, a ne cijelim srcem. Za to ću o tom još dobro promisлити.

Draga Désirée, ja mislim, da sam te sada dovoljno uvjerila, da uistinu nisam više ono ludo djevojčce, pa da se i ti možeš meni povjeriti.

Znaš, kadgod na tebe mislim, uvijek mi se čini, da ti još nisi na svom pravom mjestu. To je sve lijepo i plemenito, što ti činiš, ali za to nije Bog stvarao baš Désirée, ima i drugih, koji bi to još bolje od tebe činili. Ne mogu nikako da si predstavim Tebe, kako naručuješ dječje cipele i nabavljaš

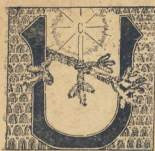
na veliko krumpir i kupus. To bi bolje pristajalo meni. Svakako ti varaš samu sebe, ako misliš, da si time ispunila onu prazninu u srcu. Ja se često molim Svetici iz Lisieuxa za Tebe, Désirée, jer osjećam, da bi ti bar Ona mogla pomoći, Ona, koja tako dobro poznaje duše, kao što je tvoja.

Skoro bih i zaboravila, da nešto upitam: je li još živa mademoiselle Philiberte? Da znaš, da me radi nje upravo grize savjest. Pomisli: jednom sam odnijela u školu njezine listove i cijeli razred završavljala njima. Kako okrutna i tvrda znadu da budu ovakova nestašna djeca, kao što sam bila ja! Sada uvijek pazim, da u smijehu ne bih slučajno ranila nečije bolno mjesto i radi zabave lakomisleno otkrila tuđe mane. Tako lako zapadaju u to vedri i zdravi ljudi.

Kako bi mogla da popravim, što sam učinila siroti Philiberti? Za sada samo mogu da se molim za nju.

Nikada mi nisi, Désirée, pitanje ispričala sve, što se dogodilo iza onoga požara. Napomenula si nešto o jednome čudesnome događaju, koji da je u vezi sa malom Sveticom. Tako bih voljela, da mi to povjeriš. Eto, imaš moju fotografiju, pa možeš malo lakše da sebi predstaviš, da nisam više ona Georgette, koja te je toliko smetala sa svojim brbljanjem i mučila svojim zadaćama. A tvoje pero tako lako hvata i prenosi na papir tvoje misli i ja uvijek mislim, Désirée, ti bi morala da se baviš literaturom — da pišeš! Ti se možeš i smijati, slobodno, samo te molim, da se malo ustaviš kod ovoga retka

Još je slijedio prikaz kućnih prilika, nešto o svagdanjem načinu života, pa onda čestitka za Božić i novu godinu. Već je bilo kasno u noć, kada je Désirée spremila Georgettin list. Bila je zamišljena, ali u velikom umoru brzo ju svlada san. Za dva dana je Božić.

svečane dane dvostruko su sretni sretniji, a nevoljni i žalosni dvostruko nesretni. Inače — Božić je prošao posve obično, naime lijepo i veselo. Samo je Ana Sergejevna poklonila Désirée na badnju večer lijepe čipke, što ih je sama izradila. Držeći iza toliko godina opet čipke u rukama, Désirée se je nekako nespretno zahvalila Ani Sergejevni.

»Zar vas nisam nimalo obradovala svojim darom, mademoiselle?«

»O, Ana Sergejevna, kako možete da to i pomislite? Čipke su tako lijepe, prava umjetnina.«

I uspije joj da se posve svlada i uvjeri Anu Sergejevnju o svom istinskom veselju nad darom. Iza Božića, kada se je sve primirilo, ponovno pročita Désirée Georgettin list i odluči da odgovori iza nove godine.

Misao, da ima nekakav vez između ovog lista i čipki, što ih je dobila na badnju večer, pratila ju je neprekidno.

Ima li Georgette pravo, da je nju Bog stvorio za drugo i da ne će da od nje prima ove žrtve?...

Iza nove godine jedne večeri uspiše Désirée dugi list u Kalkutu, a čipkama Ane Sergejevne uresi novu haljinu od modro-zelenog baršuna.

*

Da nije primio čestitku od majke, abbé Mauriceau ne bi se ni sjetio, da mu je danas četrdeset i peti rođendan.

Tko bi mu bio nekada rekao, da će jednom proći i dvije noći, a da ni oka ne stisne!

Znao je, da je župnikovanje teško, da traži velike žrtve u tolikim nepravilnostima.

Ali ovo, što je proživio u tri posljednja dana, nije predviđao ni u najtmurnijim slikama, koje bi mu pred oči dolazile u danima školovanja.

Kako je čvrsto vjerovao u svoju vedru i laganu ćud, da će lako prelaziti preko svih zapreka!

Pred tri dana ustrijeli se jedini sin bogatog tvorničara.

Duboko ga se kosnula prva vijest, jer je poznavao mladića i često je u strahu pomišljao, kakav će biti njegov svršetak. Žalio je dušu, koja je eto zalutala do kraja. Nađen je uz samoubicu i list. Nije naveo razloga samoubistvu, samo se je cinički narugao životu i izričito tražio, da mu na ukop ne dode svećenik. Župniku je sve bilo jasno.

Dakako da će pokop biti bez svećenika. Abbé Mauriceau obeća u duši i odluči da će mnogo moliti za dušu nesretnog mladića. Mislio je, time je stvar i dovršena.

Uto izbije k njemu otac mladićev s nekoliko uglednih građana. Zaniječu list i zatraže od župnika, da vodi sprovod. Abbé ostade miran i samo obeća, da će izviditi, što je s listom. Kad je poduzeo izvide, stvar se je obistinila. List je vidjelo i pročitalo više osoba.

Abbé ostane čvrsto na svome stanovištu. Iste večeri obavijesti svoje starješinstvo i zatraži što popustljiviji stav, jer se radi o uglednom građaninu. No abbé Mauriceau se ne pokoleba i jedna noć prođe bez sna.

Drugo jutro ponovno dode s ocem samoubojice nekoliko uglednih građana i započnu da se prijete ovim i onim, a najposlije, da će djecu povući iz crkvene zajednice i da će i oni istupiti.

Abbé nije vjerovao prijetnjama. Branio je stanovište, ali domalo mu telefonski naloži starješinstvo, da svakako gleda, ne bi li se našao bilo koji razlog, da mladića pokopa po crkvenom obredu.

I ponovno istraživao je abbé sve okolnosti samoubistva i našao samo još jače razloge za svoj postupak. Još dan prije podrugljivo i javno je govorio mladi čovjek o vjeri i o njemu, nabacivao se pogrđama na vjerske obrede i govorio, da hoće, da završi život bez svećenika, kako ga je i živio.

Opširan izvještaj podnese abbé starješinstvu i probdije i treću noć!

Mladića su pokopali bez njega, a izmučeni abbé moli i moli Boga, da prosvijetli zaslijepljene roditelje i da ne dopusti, da izvrše svoju prijetnju.

Za tri dana oslabi tako, kao da je bolovao bolest. Ali — ostao je mirne savjesti, jer ni časa nije posumnjao u ispravnost svog postupka.

Désirée ga je također uvjeravala, da je njegov postupak jedini pravi, premda je i ona duboko žalila nesretnog mladića.

I jučer i prekjučer dolazila je u župni stan, a sigurno će doći i danas.

Abbé Mauriceau moli brevijar, a svaki ga čas zaklopi i opet zastane u mislima kod posljednjih događaja. Ne, još se nije smirio.

Désirée ga je zatekla tako nemirna, kad je došla po podne. I ako je odmah vidjela, da bura još nije prošla, pozdravi ga bezbrižno i veselo:

»Sigurno ste već mislili, da sam zaboravila na vaš rodendan! Je li? A znate li, što sam vam donijela na dar? Ne, to ne znate! — Sredstvo za spavanje, ali kakovo sredstvo!«

Abbé ju je začuđeno gledao, dok je vadila iz kožnate torbice nekakov smotak.

»Čekajte samo, da skinem šešir«.

Abbé preuzme lagani sivi pusteni šešir i krzneni kaput i položi oboje na starinski divan. Désirée nije nikako trpila šešira na glavi.

»Lijepo je to od vas, mademoiselle, da niste zaboravili, da sam vam se tužio na besanicu. Sad bih rado znao, hoće li to vaše sredstvo da danas pomogne«.

Désirée se je samo nasmiješila.

»Jučer — prvi put pokušala sam ga kod Philiberte. I divno je djelovalo! Iza dugog vremena opet je jednu noć dobro spavala«.

»Onda vam duboka hvala, mademoiselle«, nekako rastresen i nesabran, pruži abbé ruku, da prihvati smotak.

»O ne, još ga ne ćete dobiti. Najprije moram da vam ovo sredstvo protumačim. Vi pratite suvremenu literaturu, je li abbé?«

»Koliko mi vrijeme dopušta, pratim«, začuđeno odgovori abbé. Nije poimao, u kakvom su savezu suvremena literatura i sredstvo za spavanje.

»Jučer sam pretraživala svoje knjige, da bih nešto našla, čime bih mogla da uspavam Philiberta. I nisam našla! Dakako, svaki bi se književnik lijepo zahvalio da služi kao sredstvo za spavanje! Onda sam uzela nešto, što sam ja, — pomislite — ja sama jednom napisala i pročitala joj na glas. To je jedna jednostavna biblijska pripovijest. Kad sam bila pri kraju s čitanjem, Philiberta je mirno i čvrsto spavala. Što velite, abbé, na taj moj književni uspjeh?«

Abbé je morao da se nasmiješi.

»I to ste sada donijeli meni?« i ponovno posegne za smotkom, ali ga Désirée još nije htjela da dâ.

»Čekajte, abbé, najprije morate biti strpljivi, da me saslušate. Kako sam promatrala Philiberta, kako je mirno zaspala, došle su mi svakojake misli na pamet i hoću da vam ih ispričam.

»Slušam, mademoiselle, pričajte, rado ću slušati. Désirée je čas šutjela.

»To sve nije još tako jasno u meni. — Čini mi se, da je jučer, dok sam sjedjela uz Philiberta, bilo sve jasnije... Znate, abbé, lijepo je biti glazbenik! ... Mnogo ljepše nego književnik i pjesnik! ... Meni je žao, da nemam upravo nikakva glazbenog dara... Glazba ne zadaje nikome boli, glazba ne vrijeđa i ne ranjava. Ali riječ, ah kako je riječ tvrda! ... Riječ je najtvrdâ. I kist je mekan... i onda, kada slika užas posljednjeg suda... A cijelo je čovječanstvo kao jedan bolesnik, upravo kao bolesnik! ... Ja znam, da bolesniku treba liječnik, koji treba, koji mora da mu zareže i u tijelo; znam, da treba bolesniku više puta reći potpunu istinu... I previjajući, više puta treba i strgati zavoj s rane. Sve je to potrebno — znam... ali ja ne bih htjela

vršiti te službe uz bolesnika... Ne bih!... A uz to... bolesniku tome treba i još nešto drugoga... treba!«

Abbé nije shvaćao. To je Désirée i znala.

»Čekajte abbé... to ni meni nije jasno... Možda to uopće nije jasno... ali ipak... kod svega toga mislim samo na ulogu književnosti kod toga bolesnika i čovječanstva... Recite, abbé, nije li bolesniku u svakom slučaju isto tako potrebna ona blaga, topla riječ, koja mu blaži boli?... Pa ne ćemo bolesniku pripovijedati, tko je od te iste bolesti umro, nego — tko je ozdravio. Treba zdravlja i vedrine!... Tražimo i lijepe slike, da ih redamo pred njegovim očima i gledamo da otkrijemo oko njega sve, što bi moglo da mu bude utjehom, kad ga na to upozorimo... Više svijetla... mnogo više!...«

Lice male markize poprimilo je upravo ekstatični izraz. Abbéu se činilo, da gelda sveticu... A ona nastavi tiše:

»Vidite, abbé, kad bih ja umjela da pišem, ja bih se zadovoljila s ovom najneznatnijom ulogom za olakšanje ljudstva... Pa makar to ljudstvo, taj bolesnik, kod toga i zaspao, kao mademoiselle Philiberte«...

Sada se je smiješila mala markiza.

»Najljepša i najveća, a i najteža je zadaća uz tog bolesnika, umjeti zbližiti njegovu dušu i vječnost, da mu smrt postane bliza i draga... Ali... to mogu samo najodabraniji... samo sveci!...«

Kao u žalbi, zvučile su te zadnje riječi, a onda je pružila smotak abbéu.

»Je li, sebično mora da se vama čini ovo moje pripovijedanje, a vi ste u takovoj duševnoj stisci. Ali, vjerujte dragi abbé, da ja toga ne bih činila, da nisam u dnu duše uvjerena, da će se vaša stvar svršiti bez ikakvih težih posljedica«.

To je trebalo abbéu! On je samo čekao, da netko takova šta reče: Njegova se je duša tako lako prihvaćala utjehe.

»Ni ja nisam izgubio povjerenja u Boga. A bilo mi je teško, jako teško... Ali, mademoiselle, došli ste, da mi čestitate, a ja vas ničim ne nudim. Oprostite!«

Kad je htio da pođe u drugu sobu, Désirée ga zadržala:

»Pustite, abbé! Ima za to i drugih dana. Nego, ja sam došla, da još danas zatražim od vas malu žrtvu. Philiberti je danas opet zlo i molila me je, da vas dovedem. Rekla je, da vas nešto treba. Je li vam nezgodno, da podete sada sa mnom?«

Časak je promišljao.

»Ne, ne bi mi bilo nezgodno, ako malo pričekate, mademoiselle. Da samo nešto napišem«.

»Vrlo rado«.

Abbé sjede uz pisaći stol, a Désirée je pošla do prozora.

Vani se je topio snijeg i sa krovova se je cijedilo i kapalo. Sve je bilo sivo i uprljano. S ulice su odvozili velike rpe snijega, koje su bile naslagane uz rubove. To više nije bio snijeg nego nekakova žućkasto-siva masa.

Vozači s velikim lopatama punili su automobilska teretna kola tim uprljanim snijegom. Gore, na njezinom brežuljku, još je snijeg bijel i čist...

I dječju maštu počele su da ispunjavaju slike o skoroj Philibertinoj smrti.

Posjete liječnika, nabačene riječi i slutnje, sve su to hvatale dječje oči i uši.

Malu Madeleine već je bilo strah, da sama spava, pa se je svake večeri uvukla u postelju mnogo starije Henriette.

Kad bi djeca ostala sama u velikoj sobi, u kojoj su veći učili, a manji se zabavljali svakojakim ručnim radom, češće bi sada koje dijete započelo, da govori o smrti. Skoro sva su već gledala i doživila umiranje.

I danas popodne, dok je Ana Sergejevna bila kod Philiberte, a učiteljica u gradu po poslu — opet je započeo razgovor:

»Kad je umrla moja velika sestra, onda je puklo staklo na prozoru!« tajanstveno je pričala Nanette.

»A moja mama sve je govorila, kao da je zdrava i sve se je smijala. Onda je najednom pokazala na sat na zidu i umrla je«.

To je rekao mali Paul, a svi ga pogledaše nekako omalovažavajući. Pa ta smrt nije bila nimalo zanimljiva!

A Henriette znade da priča zanimljive stvari:

»Uh da znate, kada se je ono objesio naš susjed! U bašti o drvo! Upravo smo večerali, kada se na-

jednom utrne lampa, a nešto počne da škripi pod stolom. Moj otac opet pripali lampu, a uto doleti naša susjeda sva blijeda i kaže, da se je njezin muž objesio u bašti.

Djeca su se stiskala, ali su s uživanjem osluškivala sve strašnije dogodovštine, dok ne zaplaka na glas mala Madeleine.

Jedna velika odmah je izgura iz kruga. Ovaj se opet stisne i pričanje se nastavi.

Mala Madeleine izvuče se kroz vrata i pode plaćući hodnikom. Tako je zateče Désirée, kad je s abbéom prispjela u dvorac.

»Što je Madeleine? Što radiš tu sama i zašto plačeš?« Désirée je podigne. Madeleine pokaže ručicom na sobna vrata.

»Ja se bojim. Tamo pričaju tako strašne stvari.«

»Podite, molim vas, abbé, sami do Philiberte, ja moram još unutra, da vidim, što je to s djecom.«

Abbé pode dalje hodnikom i kada je prispio do Philibertine sobe, zape mu noga za rese od ćilima i povuče ga sobom. Dok je poravnavao ćilim, načuje iz sobe razgovor. Radoznao, zaustavi se pred vratima. Znao je, da je to ružno, ali je prisluškivao. Pa koliko puta mi svi učinimo nešto, a znamo, da nije ni lijepo, ni dobro?

Sad začuje glas Ane Sergejevine:

»O, Mišu ćete lakó prepoznati, mademoiselle. Jednom je, dok je bio posve malen, skoro izgorio. Plamen mu je već bio zahvatio lice, ali ja sam ga brzo pritisla uza se i spasila ga. Dugo i dugo je bolovao od opekline na licu i glavi i stoga su mu ostale mrlje po licu. To bi bilo s vremenom posve prošlo, rekli su mi liječnici.«

»Sigurno ću ga prepoznati, Ana Sergejevna. I velite da ima velike modre oči i posve tamne vlasi?«

»Jest i na bradi ima rupicu. A Olja je sigurno uvijek uz njega. Oni su uvijek bili skupa.«

»Ja ću ih odmah potražiti.«

»Onda im pričajte, mademoiselle, o meni. Ja mislim, da ćete im pričati samo dobro o meni?«

Kuda se to Philiberta sprema na put, ovako bolesna? — pomisli abbé i dalje je slušao. Nije mu nikako padao na pamet onaj list Ane Sergejevine.

»Kako bih volila, da im štogod pošaljem. Miša je tako volio čokoladu, a Olja kandirano voće. — Ali, u nebu imaju sigurno svega, je li, mademoiselle?«

Abbé se je čudno nasmiješio i morao je da obriše suzu u očima. Pa dakako, sad se je sjetio, djeca Ane Sergejevine su mrtva. Pravo je imala Désirée, čudnovati su ljudi ovi Rusi.

Kad je pokucao na vrata, otvorila je Ana Sergejevna.

»O dobar večer, monsieur l'abbé! — Ja ću otići, sigurno ima mademoiselle da s vama nešto govori. Ako me ustrebate, samo pozvonite«, i sa otmenim naklonom glave udalji se Ana Sergejevna.

O — o — mademoiselle Philiberte uistinu je već jako slaba, pomisli abbé i približi se postelji.

»Kako je to lijepo od vas, vele časni, da ste odmah došli« skoro u šaptu govorila je Philiberte, nudeći rukom abbé-u stolicu tik do postelje. Onda skine s lančića na grudima mali ključić.

»Molim vas lijepo, vele časni, otvorite onaj ormar tamo«, ... »Tako, a sada uzmite ovaj ključić... Vidite onu drvenu kutiju u sredini srednje police?« ... »Dobro, otvorite je ovim ključićem pa izvadite tu malu kutiju od kartona. U redu, lijepo, a sada sve opet isto tako zatvorite.«

Kad je abbé opet prišao k postelji i pružao malu kutiju, Philiberta se odmarala na jastuku zatvorenih očiju.

»Umorna sam, dragi abbé, jako sam umorna« ... »Hvala vam«, reče, uzimajući kutiju i ključić, koji opet objesi o lanac na grudima.

»Poslušajte me sada, vele časni! ... Molila sam od Boga jednu milost — jako veliku milost!«

Voštano i posve smežurano lice stare gospodice još je moglo da porumeni. Abbé spusti pogled, da joj je lakše govoriti.

Philiberta otvori sada kutiju i izvadi mnogo zlatnog i papirnato novca. »Ovo je moja prištednja«. Kad je prebrojala i pregledala sav novac, stavi ga opet u kutiju i brzo je turi abbé-u u ruke!

»Što je to, što ću s tim novcem« upita začuden.

»Za sirotinju, ili za vašu crkvu, vi ćete već znati najbolje, gdje je najpotrebnije«.

To je tvrdo izgovorila Philiberta, a jedna ruka kao da je htjela da opet posegne za kutijom. Kako se je teško rastati od blaga zemaljskog! Sluti li abbé, kolika je to žrtva stare gospodice?...

»Ali zašto ne date novac gospodici de Latourelle, zašto ga predajete meni?«

Neugodno je abbéu s tim novcem, a Philiberta već tako teško govori.

»Ne — ne — ne spominjite Désirée o novcu. Obećajte mi! Da, obećajte, da ne ćete ništa spominjati! — Nikome! ... To nije dobro djelo, nije ... Morala sam da tako učinim, morala — da mogu izmoliti od Boga onu milost — onu veliku milost«.

I ako nije do kraja progledao stanje ove duše, abbé progovori vrlo prijazno:

»Umirite se, mademoiselle. Dobro, ja ne ću nikome spominjati. Ne bojte se! Obećajem vam!«

Abbé spremi kutiju u džep od haljine i doda Philiberti čašu s vodom, jer je vidio, kako se je umorila. U to pokuca netko na vrata i malo ih odškrine.

»Smijem li unutra? Jesu li tajne gotove?«

»Udite, mademoiselle, udite, gospodica Philiberte sigurno vas je već poželila.«

Désirée unese na plitici staklenku s ukuhanim voćem i nastojala je, da vedrinom pridigne staru gospodicu, koja je opet bila klonula.

*

Kad je abbé otišao, Désirée je još ostala kod Philiberte. Neko vrijeme šutjele su obje.

»Désirée, je li, danas je 15. februara?«

»Jest, mademoiselle«.

»Désirée, što misli liječnik, mogu li ja živjeti još jedan mjesec?«

»Kako to pitate, Philiberta?« začudi se Désirée.

»Pierre se je utopio 20. marta. Jest, upravo na dvadesetoga marta« prošapta tiho bolesnica, ali je Désirée ipak čula. Tek sada poče da shvaća.

»O kada bi mi Bog uslišao molbu! ... Désirée, jesam li ja dosta strpljiva?«

»I kako se strpljivi, Philiberto!« Désirée lagano pogladi malu žutu ruku, na kojoj je koža bila tako nježna kao svileni papir.

»I vi biste voljeli umrijeti na onaj dan, kad je i Pierre umro? To molite od Boga, je li Philiberto? Čekajte, i ja ću se moliti!«

Upravo kao s malim djetetom postupa Désirée sa starom gospodicom.

Vani se topio snijeg, šumilo je brojno kapanje, a od vremena do vremena odjeknula bi potmula buka od sniježnih gromada, koje su puzle i padale s krova.

Svi ti zvuci kao da su nagovijestali, da se iz umiranja već započeo da rađa novi život.

*

Philiberte je umrla 20. marta.

Nije se ništa izvanredno dogodilo kod njezine smrti. Djeca su se uzalud bojala i strahovala. Nijedno staklo nije puklo, nijedna se vrata nisu sama otvorila i nigdje se nije čulo nikakovo vanredno škripanje.

Bio je jedan od onih prvih proljetnih dana, kad je sunce blago, nebo plavo, a zrak miran.

Već je to djecu razočaralo, da je stara gospodica umrla izjutra u devet sati. Ma tko umire u devet sati izjutra?

Sve je, kao da i nije nitko umro! Djecu je odvela učiteljica u šetnju, da uberu prvog proljetnog cvijeća, i njime okite Philibertino posljednje počivalište. Kada su se djeca vratila sa šetnje s košaricama punima bijelog, žutog i modrog proljetnog cvijeća, povede ih Désirée u Philibertinu sobu.

*

Prozor je bio širom otvoren, sve je bilo u redu, a stara gospodica je ležala na odru, upravo kao da spava. Svi izmole glasno »Očenaš« i »Zdravomarija«, a onda se sa košaricama tiho udalje i pođu na objed. Cvijeće su povjerili Désirée, koja ga je složila i stavila u vodu, da bude svježije sutra za pokop. Iza objeda djeca su se u vrtu zaigrala i posve su zaboravila, da tamo gore leži mrtva stara gospodica.

alo zvono u kampanuli kapelice upravo je veselo zvonilo, dok su Philibertino tijelo nosili niz brežuljak. Kako groblje nije daleko, Désirée nije htjela mrtvačka kola, nego su četvorica ljudi nosila mali i lagani lijes. Abbé Mauriceau upravo je sebi i predbacivao, što nije mogao da se sabere. Svaki je čas dizao pogled s molitvenika i gledao, sad u one male okrugle oblačiće, koji su se skupljali na modrome nebu, sad u grane, koje su počele da pupaju...

Abbé Mauriceau upravo je sebi i predbacivao, što nije mogao da se sabere. Svaki je čas dizao pogled s molitvenika i gledao, sad u one male okrugle oblačiće, koji su se skupljali na modrome nebu, sad u grane, koje su počele da pupaju...

Pred njim su koracala djeca, noseći male vijence i kitice proljetnog cvijeća. Djeca su bila živa, smijala su se i čavrljala. Svaki čas morala je Ana Sergejeva da ih opominje.

Ovo više sliči vjenčanju, nego sprovodu, pomisli abbé i poče da nanovo moli iz molitvenika. Ne — nije tako, kao da nitko ne žali za starom gospođicom, nego je danas takav dan.

Désirée je danas jedina, čija je duša puna duboke tuge. Eto, opet će se vratiti u prazninu i osamu, i opet je izgubila čovjeka, koji joj je bio drag i bliz. O, nije sebična, ona ne bi Philibertu pozvala natrag. I onako joj je ubogoj i sirotnoj bio i predug ovaj život.

Na mahove — učini se Désirée tako besmisleno, da se opet vrati u dvorac i nastavi isti život. Tako jasno osjeća danas, da sve ovo nije ispunilo praznine u njezinu srcu.

Da ode i da se nastani u Parizu? — Pa i Pariz je za nju samo jedna pusta, ostavljena kuća! Na ulazu u groblje trgne se iz misli.

Svi pođu do svježeg iskopanog groba. Djeca su ušutjela, a Ana Sergejeva započe da glasno plače. Sa svježeg iskopane zemlje prhne cijelo jato preplašenih vrabaca, koji su tu cvrkutali, čeprkali i skakutali.

Kad su molitve prestale, bace djeca cvijeće i vijence u otvoreni grob.

Samo je maleni Paul skrio svoju kiticu u kapu i u gužvi se provukao između djece i potrčao između grobova. Zna on dobro, gdje su ukopali majku. Upravo eno tamo pod onom vrbom. Paul još ne zna čitati, ali on zna, da tu leži njegova majka. Položi kiticu uz drveni križ i brzo otrči opet među djecu.

*

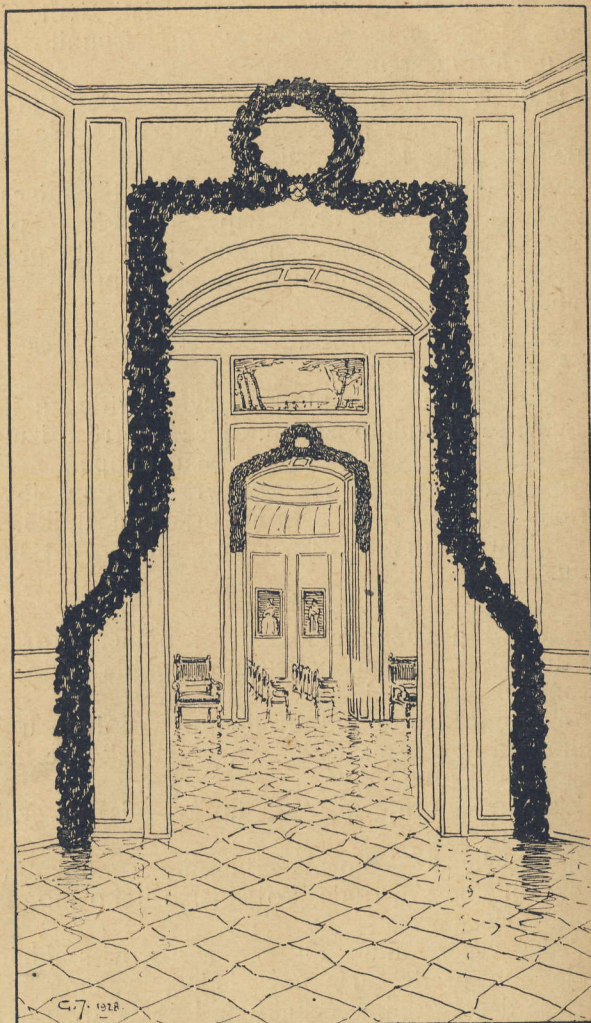
Kadgod poduzimljemo novi i odlučni korak u životu, uvijek smo unaprijed uvjereni, da ćemo time nekome nanijeti bol.

Mala markiza de Latourelle nosi već dugo u duši odluku, da se preseli u Pariz, a još nikako ne može, da je ikome povjeri.

Zar Ani Sergejevni, koja upravo visi na svakoj njezinoj riječi?

Ili abbéu, koji upravo ljubomorno uklanja iz njezine blizine sve ljude, koji bi ma kako mogli da na nju utječu?

Jedne večeri odluči, da o tome govori s abbéom. To je bilo predvečerje uoči jednog važnog dana. Sutra je deset godina, otkako je Désirée dvorac Latourelle pretvorila u sklonište za djecu. Njezina je želja bila, da bi taj dan prošao tiho i nezapaženo, no abbé i Ana Sergejeva skovali su cijelu urotu i

CIJELI JE DVORAC OBLAČIO NEKAKVO
SVEČANO RUHO...

Désirée je morala da se pokori. Upravo joj nametnu ulogu, koju je morala da odigra u ova dva dana. Već dan prije morala je da im preda ključeve od cijelog lijevog krila dvorca, gdje se je nalazila velika dvorana i nije smjela da se miče iz desnog krila. Bilo je buke, vidjela je kroz prozor, kako se uvažaju cijela kola zelenila za vijence.

Da, abbé Mauriceau i Ana Sergejevna složili su se u jednoj točki: u neograničenom štovanju i ljubavi za malu markizu. Pripremali su velika iznenađenja; razaslali su pozive i u okolicu, a jedno će izaslanstvo stići sutra iz Pariza. Sva su djeca bila već uzbuđena. Cijeli je dvorac oblačio nekakovo svečano ruho.

Désirée mora da prima uzvanike u modrom salonu, tako je glasila prva točka programa, koji su sastavili abbé i Ana Sergejevna.

Ona je u posljednje vrijeme oslabila i opet vrlo sličila nekadanjoj »čipkastoj markizi«. U jednostavnoj haljini od crne svile sa srcolikim izrezom izgledala je tako mlada i upravo krhka, da su nekoji uzvanici, koji je prije nisu poznavali, bili u neprilici, da li je to uistinu gospodica de Latourelle.

Već je toliko cvijeća, da sluge ne znaju, kuda bi već s njime.

Mnoge izljeve udivljenja i priznanja mora da sluša Désirée i umjela je da preko njih prelazi onim svojim smiješkom i prirođenom otmenom čednosti. Dame su došle u duboko izrezanim večernjim toaletama, sve se je sjalo i blistalo na njima. Uhvatile su rijetku zgodu, da pokažu najnovije modele iz Pariza. U tom blještavilu tim je više upadala jednostavnost »čipkaste markize«. Bilo je i zlobnih opazaka — iza njezinih leđa.

»Hoće da bude interesantna«.

»O, to je istom pravi raffinement! Nema nikakova nakita, da se bolje ističe njezina bijela put iz crne svile«.

»Ipak godine ne prolaze neopaženo! Ima već dosta nabora oko očiju! Jeste li vidjeli, mon cher ami?«

»Ne, nisam zapazio, chère Adèle! Vi žene sve bolje vidite. Svejedno, ipak je ta mala markiza neobično stvorenje, nešto zasebno!«

Gospodin Henry pratio je dalje onu jednostavnu pojavu u crnoj svili, a lijepa Adèle de Bussierre skupi svoje pune i vrlo rumene usne, zabaci običnu i okruglu glavicu i okrene se drugom kavaliru.

Uto se širom rastvore vrata velike dvorane, završava glazba i abbé Mauriceau s Anom Sergejevnom zamole goste, da izvole zauzeti sjedala, smještena u dvorani.

Stari gospodin načelnik ponudi ruku maloj markizi i povede je do prvog reda stolica.

Ovaj abbé, to je sve njegovo maslo! pomisli Désirée i sa strahom je iščekivala, što će još sve da bude. A bilo je uistinu lijepo. Tako lijepo, da su gosti zaboravili i na vlastite zlobne primjedbe i posve se podali čaru, koji im je pružala slika pred očima.

Ana Sergejevna upravo je umjetnički uvježbala ples djece s vijencima. Ritam onih dječjih pokreta i one ozbiljne plave, crne i smeđe glavice, nad kojima su se trunile lalice s ruža u vijencima — tko bi ostao beščutan?

Onda su slijedile čestitke i zahvale djece svojoj dobročiniteljici, što je malu markizu dovelo u najveću nepriliku. Ana Sergejevna otpjeva jednu rusku baladu, a na glasoviru pratio je učitelj Dupont, koji je bio upravitelj građanske škole dolje u gradiću.

Nije trebala Ana Sergejevna da baš toliko namaže lica, pomisli Désirée, a onda joj se i učini, da gospodin upravitelj nekako sa previše osjećaja prati njezino pjevanje. Oho — tu treba malo pripaziti. Balada je bila lijepa. Teško se dojmilje srca! Dira i kao da nešto trga, onda se opet u se zatvara, povlače se tonovi, dok ne pređu u posve lagano poskakivanje i naglo padaju u beznadno tugovanje. Kad je Ana Sergejevna dovršila, bile su i njoj i mnogima gostima vlažne oči. Premda nitko od nazoč-

nih nije razumio riječi, bili su svi pod dojmom teškog i tužnog događaja.

Uto se ugasiše sijalice u dvorani i dok se je zastor polagano rastvarao, bljesnu, u pozadu jako ružičasto osvjetljenje.

Svi nazočni brzo su zbacili težinu posljednjih akorda tužne ruske balade i uronuli u vedru sliku naivne draži, koja se je pružala očima:

U pozadu je velika slika svetice iz Lisieuxa. Ispod slike umjetno stvorena strmina, posuta zelenilom kao mali brežuljak. Sva djeca, od najvećih do najmanjih, bila su pretvorena u različito cvijeće, koje se je u ljupkim kretnjama naklanjalo prema maloj Svetici. I svako dijete imalo je u rukama upaljenu svijeću.

Kao da je živa; da se uistinu smiješi sada, ta mala Svetica, koja je toliko voljela cvijeće!

A ove cvjetove — čijoj brizi da prepusti ova stvorenja, kada mala markiza izvrši svoju nakanu i odseli se u Pariz?

Nije ovo prvi put, što sama sebi postavlja to pitanje. Hoće li joj zamjeriti mala svetica, ako posve u tuđim rukama ostavi ovo sklonište?

Désirée pokoleba u svojoj odluci.

*

Iste večeri, kada odoše i posljednji gosti i ostalo samo još abbé, bila je Désirée opet čvrsta u svojoj nakanu. Ne, između nje i ovih ljudi toliko je jaz, koji oko nje stvara nepodnosivu prazninu.

Kada su je najviše hvalili, pomislila je: eto svi ovi ljudi su došli zato, jer sam ja bogata i ugledna gospodica de Latourelle, a nijedan me od njih ne bi ni pogledao, da sam siromašna i neznatna djevojka. Laž je to, gadna laž! Možda, da bi u Parizu našla ipak više istine, a ima tamo, još od prije, dobrih prijatelja.

Upravo podigne glavu, da progovori, kada opazi da abbé nekako tajanstveno izvlači iz džepa nekakvi zamotak i pri tome se čudnovato smiješi.

»A, istom sada dolazi moje iznenađenje za vas, mademoiselle! — Za ovu večer!«

Kad je rastvorio nekakav list, u obliku mjesečnjaka, pokaže Désirée jedno mjesto.

Njezino ime! — Što je opet to? — Tu je i naslov pripovijesti, koju mu je onda donijela, više u šali.

Désirée prevrće stranice — uistinu — tu je tiskana ona njezina biblijska pripovijest. Prvi njezin osjećaj je osjećaj stida. Mala markiza porumeni — u jedan čas joj se učini, da gola stoji pred nepoznatim ljudima. Čita, a crna joj slova sve plešu pred očima. Ma, je li uistinu to ona napisala?

Abbé Mauriceau motri sa strane sve te promjene u njezinu licu i odjednom se prepadne, da je možda pogriješio.

»Mademoiselle, da nisam pogriješio? Zar vam nije drago?«

»Ne, ne, abbé, nije to; nešto je posve drugo. Drago mi je, jako mi je drago i toliko se radujem! Ali kako — recite, kako vam je to palo na pamet?«

»Još onu večer, čim sam pročitao pripovijest, palo mi je na pamet, da bi trebalo da ude u tisak. Imam dobra prijatelja, urednika jednog katoličkog dnevnika. Odmah drugog dana poslao sam mu vašu pripovijest i zamolio ga, ako mu se sviđa, da je preda kakvom uglednom katoličkom mjesečnjaku. Eto vidite, stvar je posve jednostavna, mademoiselle«.

Désirée još ne može da pravo shvati, da će eto toliko čitati ovu njezinu jednostavnu biblijsku pripovijest.

»Mademoiselle, mislio sam, da ćete se mnogo više radovati«, kao razočaran tiho primijeti abbé.

»Kako da vam pokažem, da se radujem?«

Njezine smeđe oči bespomoćno su ga gledale, a onda za čas zatitraše i ovlažiše se suzama.

»Znate, abbé svaka dublja radost dotakne u mojoj duši i jedno bolno mjesto!«

Désirée se postidi i ovih riječi i suza i duboko sagne glavu nad otvorene stranice.

Vani se začuše koraci i u sobu stupe Ana Sergejevna i dvije učiteljice.

Désirée skokne i poleti im u susret.

»Pogledajte samo, pogledajte, moje ime! — Evo, to sam ja napisala; nitko nije znao, da ja pišem, a ovaj abbé — on je to sve skrivio!«

Abbé je sada vjerovao, da se mala markiza zaista raduje.

Dok je Désirée bila još u razgovoru, pozvoni abbé i namigne slugi, koji se pojavio na vratima. Za čas je donio pliticu i abbé natoči čaše šampanjcem.

Koliko samo govore te dame i sve odjednom!

Mala markiza zahvaljivala je Ani Sergejevni i odbijajući pohvale, isticala je nekoje lijepe momente one večernje priredbe.

Abbé nazdravi i ponudi dame. Razvije se živi razgovor i Désirée zaboravi posve, što je htjela da priopći danas abbé-u.

Istom kasno, kad je već bila u svojoj sobi, opet se sjeti. Ne, odluka je ostala čvrsta.

Čudnovato je ovo u životu! Kada hoćemo da blizom čovjeku priopćimo nešto, što će mu sigurno zadati bol, tada on kao naslućujući nastoji, da nas bilo čim obraduje i zapriječi odluku našu.

I mala markiza zar je mogla da na večer priopći abbé-u nakanu, da se preseli u Pariz?

On čvrsto vjeruje, da mu je ona njegov dobri duh i da je u njegovoj župi samo njezinim zagovorom i molitvom mnogo toga krenulo na bolje. Pa njoj i to pripisuje, da se je posljednja neugodna afeta završila dobro, bez ikakvih težih posljedica. Još jednom, ove večeri, pročita Désirée onu jednostavnu biblijsku pripovijest i na mahove nije vjerovala, da je to sama napisala.

A što je to s njome naumila svetica iz Lisieuxa? Mjesto boli i poniženja, ona joj šalje toliko utjehe i radosti.

»U kući oca mojega ima više stanova«, često je ona ponavljala, mozebiti su različiti i njezini putovi, po kojima vodi duše.

*

»Mademoiselle, trebam nužno štošta za šivanje i ja bih morala u grad. Djeca su pošla s gospođicom Desmarais u šetnju, a ja bih se brzo povratila«.

»Podite samo, Ana Sergejeva. Da, molim vas, uvratite se i u knjižaru. Neka mi sutra sigurno pošalju ono, što sam naručila«.

»Hoću, mademoiselle. Do viđenja!«

»Au revoir!« rekla je Désirée i rastreseno podigne glavu. Ana je Sergejeva upravo izlazila. Kako se je samo uredila, pomisli Désirée — i cijela soba iza nje miriše.

Zbilja, Ana Sergejeva nekako često odlazi dolje u grad i upravo se je pomladila.

Désirée prestane da piše. Što bi to moglo da bude? — sune joj glavom i zabrine se.

Svemogući, a da nije abbé ipak imao pravo? Onda se sjeti one večeri i upravitelja građanske škole. Možda se Ana Sergejeva s njime sastaje? Ne, abbé bi već nešto doznao, a on je, baš u posljednje vrijeme, osobito prijazan s Ruskinjom. Uvijek su u razgovoru, i to vrlo prijateljski. Mozebiti da je to opet samo u svrhu, da steče njezino povjerenje, a onda će s gotovom stvari istupiti pred Désirée, da dokaže, kako je imao pravo.

Bilo bi šteta i žao bi joj bilo; već se bila bavila i mišlju, da Ani Sergejevni preda upravu skloništa, kada konačno ode, a za pomoć u upravi da namjesti još jednu tajnicu. Nije se najbolje osjećala i bila je namislila, da ode na odmor u Švicarsku i eto, valjda će morati da opet ostane... a opet, tko zna, možda joj se samo tako pričinja.

*

Slijedeći dani kao da su samo još potkrepljivali njezinu sumnju i bojazan.

Ana Sergejeva je često izbjegavala njezin pogled i svaki put bi se smela, kad bi joj Désirée progovorila. Skoro svakog dana odlazila bi u grad i izbivala bi vrlo dugo.

Désirée nije znala što bi. Da je nadzire i uhodi? Ne, nipošto. To će već obaviti drugi...

Ne preostaje ništa drugo, već da čeka. Pomisljela je, da bi otvoreno govorila s Anom Sergejevom, ali nije znala, kako bi počela.

Jednog jutra, kada je u neobično vrijeme ugledala abbé-a gdje dolazi kroz park, Désirée se prepadne, kao da će čuti neugodnu vijest.

I ako se abbé smiješio, kada je unišao, gledala ga je upravo preplašeno.

»Vi kao da već nešto znate, mademoiselle! Da — da — te Ruskinje — tko bi znao, što je to u njima. — I taj Dupont, ludov jedan!«

Désirée problijedi. A zašto se taj abbé smije? Kao da se smije, samo da njoj bude još teže. Zar je abbé tako zloban?

»Štoga sam o njoj znao, sve sam mu rekao. Nije pomoglo! Već je bio u sve upućen, sve mu je sama rekla! Eto, hoće da ju uzme, hoće, pa hoće!«

Lice male markize naglo se zarumeni.

»Što velite, abbé! Upravitelj Dupont hoće da uzme Anu Sergejevu!«

»Vidi, vidi, vi kao da se tome radujete! Pa da, to je vama slično. A ja sam se bio tako razljutio, da sam se upravo navikao na siromašnog Duponta. Rekao sam mu sve, što sam onda rekao i vama. Tako ugledan čovjek, lijepih sposobnosti i u lijepom položaju, mogao je da dobije koju našu djevojku i ako je udovac sa dvoje djece. Ali ta vaša Ruskinja kao da mu je posve pomela pamet. Hoće, pa hoće. Samo je teško s njom. Ona ne će, ne će, da vas ostavi i ovo sklonište i on me je poslao k vama, da bih s vama stvar uredio«.

Désirée zaplješće rukama.

»Pa to je upravo sjajno, abbé! Dupont i oboje djece preseliti će u sklonište. Uz svoje zvanje po-

magat će i Ani Sergejevni u upravi. Divno, abbé, divno!«

Abbé je zabezeknut širom otvorio oči.

»Što ste to rekli, mademoiselle? Kako vi to mislite?«

»Kako mislim...« sad Désirée uvidi, da mora otkriti nakanu. Šuteći tražila je zgodnu riječ, da bi ublažila tvrdoću svoje namisli.

»Već odavno sam vama htjela reći, abbé, da sam nakanila da se preselim u Pariz. Pa ovdje nisam ni tako potrebna, a pogotovo sada, kada se uda Ana Sergejevna.«

»Da, niste nikome potrebni! Čudno! Kao da čovjek mora da uvijek bude potreban?«

Mala se markiza osupne. Pa to nije u skladu s načelima abbé Mauriceaua i htjela je da mu to rekne. Prešutjela je, kad je vidjela, da je postao tužan.

»Nije ni Pariz na kraju svijeta, a ja ću češće dolaziti ovamo!« To je utjeha bez utjehe, a i abbé se nije utješio. Kao da njoj nije žao, da ostavi tako odanoga prijatelja!

»A vi, abbé, vi me morate izvješćivati o svemu. Hoću, da uvijek znadem sve vaše brige, da ih mogu preporučiti u molitvi mojoj »maloj Svetici.«

Abbé je šutio, a ona nastavi.

»Pa ja ne ću tako brzo ni otići. Rado bih samo na nekoliko dana u Švicarsku, da se oporavim. Valjda ne će tako brzo vjenčanje?«

Abbé je stajao zamišljen. Kao da je prečuo njezino posljednje pitanje.

Zašto i najosjećajnije žene pogriješe, da s muškarcem postupaju kao s djetetom u časove, kad on baš najmanje treba majčinskih osjećaja? Onda oni postaju još tvrdi.

»Meni je drago, mademoiselle, da su vam Dupont i Ana Sergejevna i nehotice skinuli jednu brigu s vrata. Ali i inače bi se valjda našla kakova sna sila za upravu.«

Désirée se lecne i pogleda abbé-u ravno u oči. I u stidu i neprilici odvrne abbé pogled, a mala markiza osjeti, da je u nečemu pogriješila. To joj razbije radost, što se eto pruža mogućnost, da bez brige ostavi sklonište. Štoviše, u taj čas joj se pričini, da nikada nije ni pomišljala, da bi se preselila u Pariz. »A što ja ono rekoh, abbé? Da ću se preseliti u Pariz? Ne — ne — šalila sam se. Svejedno je! Gosp. Dupont može da stanuje u dvorcu; da mi pomaže u koječemu. Nego sada bi trebalo, da potražimo Anu Sergejevnju. Mislim, da je u vrtu s djecom.«

*

Kasno ljetno popodne. Sjene su počele da se naglo produljuju, a suncem obasjana mjesta žare se sve jače.

Još je vrućina.

Abbé Mauriceau hladi lice šeširom, a njegov drug svaki čas zastane i zagleda se u ljetnu krajinu.

U pogledu njegovu ne razabire se pravo, motri li svijesno ili posve besvijesno.

Šuteći, koracali su polagano cestom, što vodi prema dvorcu Latourelle.

»André, htio bi, da te još nešto zapitam. Bi li ju ti opet primio k sebi, da se povрати?«

André Rousset odvrne pogled sa krajine i pogleda abbé-a.

»Ne znam. Za sad ne znam! Može biti da i bi. Samo — to ne bi na stvari više mnogo promijenilo.«

Opet su išli par koračaja.

»I ti si uvjeren, André, da ima krivnje i s tvoje strane?«

»Potpuno sam o tome uvjeren. Jesam, svejedno i da mi to nije spočitnula u posljednjem listu. Prva moja krivnja već je bila u tome, što sam ju uzeo za ženu. Ona je trebala drugoga muža, a ja opet drugu ženu.«

Sa mnogo gorčine izgovorio je André ove posljednje riječi i požuri korak.

Abbé zaostane. Žao mu je prijatelja. Gleda ga pred sobom, kako čvrsto korača, a posljednji mu

KASNO LJETNO POPODNE...

traci sunca svaki čas zabliješte u svijetloj kosi. Ne, André nije zaslužio ovakovu sudbinu... Tko bi samo i pomislio, da će ga Lucie jednom ostaviti! Izgledala je tako nježna i dobra! — Ne, abbé ne može da razumije. U to André zastane i okrene se.

»Nemoj da si tim problemom odviše razbijaš glavu, dragi Henri. — Sad uistinu mislim, da Lucie i nije mogla da uz mene postane sretna. Pa jedva me je vidjela jedno dva sata u danu, a koliko sam je puta ostavljao samu i po više dana. A i kad bi bio uz nju, mora da uvijek osjeća, da su mi misli zaokupljene nečim drugim«.

Abbé ga dostigne i posuši rupcem čelo. Ljut je na Lucie. Ne može, a da se ne ljuti. Kako je mogla da ostavi André-a?

»Znaš Henri, kakovu sam trebao ženu? U André-ovim očima nešto bljesnu i licem mu preleti bolni osmijeh.

»Henri, ja sam trebao ženu, koja bi bila zaokupljena kakovim radom kao i ja, pa ne bi ni osjetila, da nismo skupa. A kad bi se sastali, pa makar samo i na časove, podijelili bi brige, poteškoće i radosti u radu... Vedre čudi trebala je da bude... Već u početku, Lucie je uvijek bila nečim nezadovoljna«.

Lijep je André Rousset! S onim visokim čelom, modrim očima i čvrstim podbratkom! Bio je mnogo mladi od abbé-a, a izgledao je stariji.

Opet su pošli dalje.

»Henri, nemam mira, otkako je otišla. Sve osjećam krivicu na duši i da sam ja odgovoran za njezin prestupak«.

Abbé je bio drugoga mišljenja.

»Žena treba da u svakom slučaju ostane uz muža. Ja mislim André, da ti na stvar gledaš sa krivog stanovišta. Nisam ni ja tvrd i ja ti svakako svjetujem, da ju opet primiš, ako bi se ikada htjela da povrati, ali o krivici, kao što ti veliš, nema ni govora.«

André je ušutio. Već su se bili približili dvorcu. Park je ležao tih i miran, samo su kukci zujali, a ruže se trunile. Pod svakom je bila cijela rpa latica. Nekoje su već posve ocvale.

Désirée je šetala sjenovitim puteljkom i čitala je nekakovu knjigu. Bila je u haljini od posve svijetlog foularda, a o ruku je ovjesila mali japanski sunco-bran. Kad je začula korake, zaustavi se.

Abbé Mauriceau sa nepoznatim, elegantno odjevenim gospodinom! Tko je to? Désirée skupi usne i zaklopi knjigu. Onda se ipak sa smiješkom okrene prema abbé-u.

»Mademoiselle, nemojte se, molim vas, prepasti. Ovo je moj prijatelj André Rousset. Već sam odavna želio, da ga upoznate«.

Pružajući ruku, Désirée je začuđeno pogledala stranoga gospodina.

»Jesam li dobro čula, abbé: gospodin André Rousset?«

»Jest, mademoiselle,« reče sam André, kad je poljubio ruku maloj markizi.

»Onda vas poznam! Nekada, često mi je o vama pričala moja mala cousina Georgette«.

»O, ona mala bezvjerka!« — André-u se za čas lice razvedri i upravo htjede, da nešto upita, ali ga pretekne abbé:

»Znate mademoiselle, onaj moj prijatelj, koji je vašu prvu pripovijest predao u štampu, to je, eto, André Rousset«.

Mala markiza lako porumeni.

»Onda vam se zahvaljujem, gospodine Rousset. Nego, izvolite, podimo na terasu. Tamo je sada hladovina, pa ćemo moći lijepo razgovarati.«

Désirée mora da misli na Georgette. Ovaj gospodin Rousset lijep je i simpatičan čovjek! O, mora mu pričati, da Georgette nije više bezvjerka. I pokazat će mu i njezinu fotografiju.

Ali, kada su se smjestili na terasi, opazi Désirée na André-ovoj ruci vjenčani prsten. To je pomete i rastuži. Bila je počela da se raduje, da će možebiti procvati jedna ljudska sreća. Za cijeloga razgovora nije spominjala Georgette, dok nije zapitao André Rousset:

»Molim Vas, mademoiselle, recite, a gdje je sada ona mala Georgette? Jamačno se je već udala?«

»Georgette je daleko, čak u Kalkuti«.

Zašto nije odgovorila i na drugo pitanje, to ni sama nije znala. Nešto ju je sprečavalo i odmah je prešla na drugi razgovor. On je opet pomislio, da je nezgodno pitao i nije više spominjao Georgette.

Gospodin Dupont odvede nato gosta, da mu pokaže nekakovu osobitu vrstu kaktéa, što ih je primio pred dva dana, a Désirée ostane sama s abbé-om. Na brzo ispriča joj abbé tragičnu sudbinu svog prijatelja.

Čudno i tjeskobno postane u duši male markize.

Kad su se Rousset i Dupont povratili na terasu, pruži Désirée ruku André-u.

»Abbé mi je sve ispričao. Gospodine Rousset, htjela bi, da postanemo dobri prijatelji. Ostanite ovdje na večeri«.

Ove jednostavne i iskrene riječi tako su godile André-u.

Spuštala se je lijepa ljetna večer. Nigdje nije-dnoga oblaka. Lagani vjetar donosio je ugodnu svježinu i Désirée pođe, da se presvuče za večeru.

I gospodin Dupont se udalji po poslu. Rousset i abbé ostadoše sami...

»Lijepo je ovdje! Jako lijepo!«

»Je li, André, da je ovdje lijepo! Šteta, da već sutra moraš odputovati. Ozbiljno mi je žao«.

Štrcajući ruže, što su se penjale do terase, krivo okrene vrtljar veliku štrcaljku i cijeli mlaz polije dvojicu prijatelja. André se srdačno nasmije, a abbé prosu kišu riječi na jadnog vrtljara.

»Što je to, zar je padala kiša?« I Désirée se je smijala. Obukla je haljinu od svijetlo-sive svile i lagano prebacila ružičasti lagani šal po kojemu je bilo utkano crno cvijeće.

Sklad boja ugodno se dojmi André-a i za uzdarje reče joj nešto laskavoga. Samo letimično pogleda abbé toiletu i opet se je ljutio na vrtljara.

»Ali dragi abbé, umirite se. Predstavite si, da ste putem malo okisli. Još je toplo, bit ćete do večere posve suhi«.

Još je abbé brundao a onda sjede u široku slamnatu sjedalicu i pripali cigaretu.

I prije same večere razvio se vrlo živahan razgovor. Désirée je jedva dočekala, da može s nekim da raspravi mnogo pitanja, a abbé je uživao. Uživao je, slušajući ova dva, njemu tako draga i bliza bića, kako pametno razgovaraju.

Na večeru su došli i Dupont i Ana Sergejevna i još dvije učiteljice i razgovor je postao opći. Skakalo se je s jedne teme na drugu. André je morao da uvijek izreče svoje mnijenje, a drugi su onda pobijali ili uvažili.

Bilo je dosta kasno, kada su ispratili goste do velikih ulaznih vrata u parku. Abbé pozove malu markizicu za drugi dan na objed.

Kada su se svi razišli, ostala je Désirée još neko vrijeme na terasi.

Zašto nije André-u pričala o Georgetti?

Nastojala je, da razglobi jedan duševni zaplet, koji je bio u vezi sa Georgettom i André-om. Da ga je Georgette volila, o tom nema sumnje. A koliko sada poznaje i André-a, mora, da se je i njemu mala Georgette dopadala. U ono doba bilo je mnogo razloga, koji su spriječili njihovo zbliženje. Međutim je Georgette otputovala i nije se više vraćala u Pariz. André je upoznao tu Lucie i uzeo ju za ženu. A sada — ta Lucie ga je ostavila — otišla je s drugim — a on je nesretan.

Da bi mu Désirée pripovijedala, kako se Georgetta lijepo razvila, da je postala dobra katolikinja — možda, možda bi mu palo na um, da u nje potraži utjehu i da joj piše. I Georgette bi također, misleći, da je to samo potreba prijateljstva, opet uspostavila prekinute veze... Vez bi postajao sve jači... i onda... Duboka tuga, pregaranje — nesreća!

Ne — bolje je da ništa ne priča André-u o Georgetti. Mnogo bolje! I mora, molit će se »maloj Svetici«, da se više nikada ne bi sastali. Ni Georgetti ne će spominjati, da je upoznala André-a. Ne... ništa.

Désirée ugasi svjetlo, umota se jače u šal i sva se stisne u slamnatu sjedalicu...

Zvijezde su svjetlucale i treperile na nebu bez mjeseca...

Čudnovat je ovaj život... Pred očima joj se odmataju i zamataju slike... iskršavaju već davno zaboravljeni događaji i ljudi...

UMOTA SE JAČE U ŠAL...

Još jednom pređe u mislima večerašnji razgovor s André-om. Koliko je još toga, što bi rado raspravila s njime. Samo da ne zaboravi sutra kod objeda, ovo — i ono —

U parku zaškripi pijesak i začuje se šapat. Iz tame se pojaviše dvije osobe. Smiju se i šapuću.

Tko je to?

Oh, pa to su Dupont i Ana Sergejevna. Zaostali su sigurno negdje na klupi i sad se vraćaju.

Sretni su! Mala se markiza ponovno obraduje, da ipak ima sreće u njezinoj blizini.

Ustane i pođe do kamene ograde. Duboka je tišina. Upravo je preletjela jedna zvijezda — »Gaston« ... prošapta Désirée.

Je li moguće, da mala markiza još nije zaboravila Gastona? ...

*

U župnom stanu, dolje u gradiću, još su dugo prijatelji sjedjeli i razgovarali. Abbé je pripovijedao André-u sve, što je znao o gospojici de Latourelle. Usred pričanja opazi, da se André podsmijehiva.

»Što ti je? Što se sada smiješ?« prekine abbé sam sebe.

»Tebi se smijem, Henri. Ostao si isti, posve isti ... samo nastavi ... vrlo me zanima sve o gospojici de Latourelle«, i položi ruku prijatelju na rame. Abbé samo kimnu glavom, pripali novu cigaretu i nastavi, da priča dalje.

Sad ga prekine André:

»Slušaj, Henri, je li ti ikada gospojica de Latourelle spominjala svoju cousinu Georgette?«

»Čekaj — Georgette — Da to nije ona mala liječnica, koja hoće, da postane misionarka?«

André se nasmije iz svega glasa ...

»Izvršno — izvršno! — Georgette — misionarka! Ti si to Henri nešto pomiješao, to je sigurno sasvim druga osoba.«

»Možebiti — možebiti — ja toliko toga nosim u svojoj glavi. Dragi André, ti još ne znaš sve moje brige.«

Još prije spavanja morao je André da sasluša sve brige siromašnoga abbé-a i u tome zaboravi posve na malu Georgette.

Bolje je tako — mnogo bolje!

*

Opet je zima. Još je u dvorcu »mala markiza«. Nije pošla u Pariz. Na što samo čeka? — U skloništu je sve u najboljem redu. Gospodin Dupont je uistinu čovjek, u koga se može posve pouzdati.

Čekala je jesen, a kad je došla jesen, odlučila je, da još dočeka zimu i Božić sprovede s djecom. Eto je prošao i Božić, a »mala se markiza« još ne spre-

ma. Već je čeka i stan u Parizu, a toliki se prijatelji raduju njezinu dolasku.

Zašto je baš ove godine takova prekrasna zima?! Snijeg je zapao tako dubok, da se na daleko nije vidilo ništa drugo, nego sama bjelina. Svakog jutra osvitalo je novo inje i sjalo se i blistalo u suncu. Večeri su bile upravo veličajne: sunce je po zalasku

ostavljalo žar, koji je zarumenio polovicu neba i dugo se odsijevao na ljubičastom snijegu.

Saonice su zvonile i zveckale, a na saoniku sam smijeh i veselje.

Jedini snijeg, kada ovako duboko i debelo prekrije zemlju, dočara nam onda slike prošlih vremena, a te slike izgledaju tako mirne i spokojne. Upravo kao što nam se pričinja, da u svakoj kući, koju je obavio i obrastao bršljan, stanuju mirni i sretni ljudi.

Od jutra do mraka djeca su u nekakvom uzbuđenju. Jedva dočekaju jutro, da vide, kako su se zamrzli prozori, a onda pušu u staklo. Kada nastane prazan okrug, kroz njega gledaju, kako je vani. Naravno, da im je to zabranjeno, ali svaki dan puni su prozori takovih okrugla, koje odmrzoše topla dječja usta.

Kada se toplo obuku, onda smiju na igralište. Tu kraljuje veliki sniježni čovjek, koji svaki dan postaje veći i deblji.

Kako samo, da toj djeci nije nikada zima? Oni, što moraju da uče, zaviđaju malima, koji mogu da budu dulje vani. Blizu je i brežuljak, gdje se sanjkaju. To je istom veselje!

Ne, dokle god traje ova zima, snijeg, led, modro nebo i sunce, ne može se s djecom ništa ozbiljnoga započinjati. Učiteljice se tuže, a Désirée ih tješi, da će se i snijeg već jednom otopiti.

I ona eto čeka, dok se snijeg otopi, onda će u Pariz! No snijeg, kao da se ne misli još dugo topiti. Danas je opet takova zima, da sve škripi pod nogama. Désirée se je povratila u saonice iz grada, pa je sada primakla stolicu do velikog kamina. U njem je pucketalo, veselo je plamsalo i izgaralo.

U skloništu je centralno loženje, ali je Désirée u svojim sobama ostavila starinske kamine.

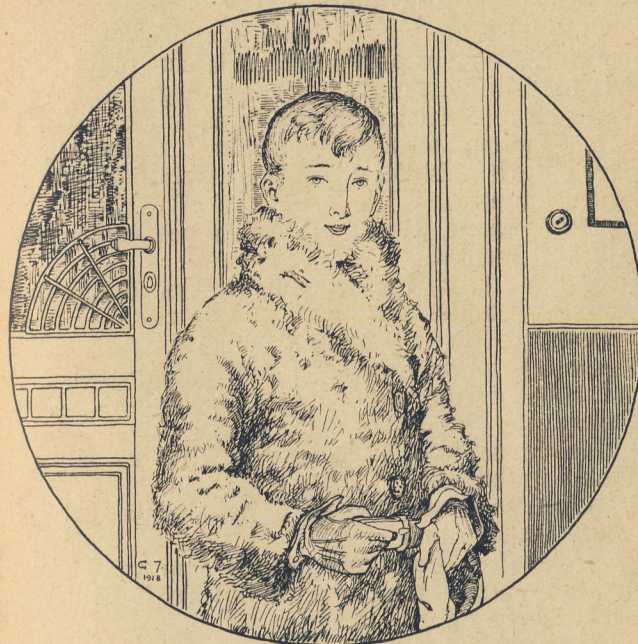
Pregleda poštu. — List i od André-a Rousseta. Sigurno javlja nešto o njezinoj najnovijoj noveli.

Odjednom se začuše zvonca saonica, što su se približavala. Nekakova posjeta, sigurno.

Zapravo i ne htijući, Désirée ustane i pođe k prozoru. Saonice zastanu pred kamenim ulaznim stepenicama.

Čudnovato! Iz saonica je iskočio već odrasli dječak u kratkom, krznenom kaputu i potrči uz stepenice. Kočijaš ponese za njim prtljagu.

Tko je taj dječak...?...

„JA SAM GASTON MERCIER!“

Laganim, otežućim koracima pođe prema vratima i tu zastane.

Taj glas... dječak je govorio sa sobaricom.

Srce male markize zakuca jače.

Uto sobarica otvori vrata.

»Mademoiselle, ovaj mladi gospodin traži Vas!«

Kad je uvela dječaka, zatvori vrata i udalji se.

»Ja sam Gaston Mercier!«

Désirée se nije onesvijestila. Ne, nije više ona mala »čipkasta markiza«.

Široko rastvorenih očiju samo gleda u dječaka. Jest, to je Gastonovo lice, samo su oči plave i kosa svijetla. Dječak se pokloni i ispruži ruku.

»Ti si Gaston Mercier!« obima rukama prihvati opruženu ruku dječakovu. Prenaglo i duboko dirnuta jedva je još prošaptala:

»Dobro mi došao!« A onda je tiho zaplakala.

»Vidite, otac je pravo rekao, da ćete plakati. Bio mi je naložio, da vas ne prepadam, nego da vas pripravim na moj dolazak, a eto, ja sam tako volio, da vas iznenadim. Ljutite li se na mene?!« Umjesto odgovora ogrli Désirée dječaka i osjeti pod prstima krzneni kaput.

»Skini kaput, Gastone! Valjda ćeš ostati malo dulje kod mene«.

»Uvijek! Ja ću uvijek ostati uz vas, draga tetka Désirée — samo — ako me hoćete vi!«

»Kako to? A tvoj otac, a majka?«

»Otac je umro. I majka je umrla još prije«.

... Otac je umro... Otac... Gaston... Gaston je umro...

Désirée se nije ni sada onesvijestila, samo je duboko problijedila.

Dječak se trgne, kao da je osjetio, da treba, da Désirée ostavi samu.

»Pričekajte, draga teta, donio sam vam list od oca i još mnogo toga sam donio. To je vani — u mojem kovčegu«.

I izašao je.

Gaston je mrtav... nema ga više... Poslao je svoga sina...

Désirée nije ni sjela, ostala je na istome mjestu. Samo su tekle tihe suze!

Njoj je poslao svoga sina... — i dječak, koji nosi njegovo ime, ostat će kod nje.

I svaki dan, svaki dan će moći, da toliko puta izgovori glasno: Gaston.

A dječak kao da je već dugo pozna, kao da je već bio kod nje. Gaston, otac, koliko mora da je o

njoj pričao sinu... Mala svetica, tko to opet šalje naknadu za teške boli!?

Još ne vjeruje, da će na vrata opet stupiti onaj dječak. Čini joj se, da je samo priviđenje...

Ne, ne, evo krznenog kaputa.

»A smijem li ja kovčeg unijeti u sobu?« začuje glas iza vrata.

»Unesi, Gastone, samo unesi!«

Sluga, koji je bio u hodniku, unese kovčeg i čudno je promatrao nepoznatoga dječaka. Već je cijelo sklonište doznalo za gosta, a još nitko ne zna, ni tko je, ni odakle je. No morao je da izađe, jer mu je Désirée dala znak rukom.

»Reci, Gastone — i ti si sam, posve sam dopuštavao ovamo?«

Dječak se uspravi ponosno:

»Pa meni je već petnaest godina. Prije svoje smrti otac mi je točno označio put, gdje i kako da se propitam za vas. I sve je išlo lako. Čim sam došao na brod, već sam doznao za vas. Nekakav gospodin Maurice Blavier vozio se je sa svojom gospodom na brodu. Čim sam spomenuo vaše ime, odmah mi je o vama pričao. Pomislite, poslije mi je rekao, da je jednom mislio, da vas zaprosi. Smiješno, je li? — Kako je dobro, da se vi niste udali, draga teta Désirée! Onda bi imali svoje djece i ne bi me sigurno primili. A kuda bih onda, ja ne znam!«

Morala je da se nasmije. Ovaj mali Gaston ima u izražaju toliko zdravoga i vedroga, da ju živo sjeća na Georgette.

Kad je otvorio kovčeg, odmah je pri vrhu bio veliki omot i natpis: »Za Désirée de Latourelle«.

Upravo za žudnjom primi Désirée omot.

»Jest, teta, to je vaše. To je od oca! Ali, da još vidite, što sam vam ja donio!«

Morala je da posluša i prička dok razmota nekakove papire. Tu je bilo svašta: čudnovatih nakita, šarenoga perja, raznobojnoga kamenja. Désirée se je divila svemu.

»To sam ja kupio od svoje uštednje. Je li, teta, da ovdje nema ovakova šta?«

»Naravno da nema. To će doći u stakleni ormar i svi će se čuditi. Hvala ti, Gastone! Ali sada pođi, dobit ćeš sobu, pa se lijepo uredi, a onda ćeš nešto jesti«.

»Ne, ja nisam gladan. Prije svega volio bih, da odem malo dolje, da opet vidim snijeg, samo malo, da ga opet vidim!«

U jedan tren je obukao kaput i izletio.

Impulzivan dječak! Bit se s njime teško. Désirée sjedne, da polagano odmota veliki omot. Odmah na vrhu bio je list.

I drugi put ga čita i po treći put...

Mala markiza tiho plače. Ne plače radi sebe, radi svoje tuge: plače nad jednim teškim, nesretnim životom.

Koliko je trpio Gaston! Kako je njemu bio težak život.

»... Kad je moja žena bila mrtva, i ja sam bio već skršen čovjek. Mogao sam, da onda krenem, da Tebe tražim, Désirée. Ali pri samoj pomisli, da bi me ugledala ovakovoga, hvatala me je jeza. Ne, rekao sam sebi samome, ne... I onako je brzo svemu kraj, zašto da još jednom ulazim u tvoj život...«

— — — — —
Gastonov list... ruke joj zadržću...

Njegov rukopis... gleda...

»Moja jedina ljubavi, — — — — —«
Svemogući, tu ona čita, a dječak je dolje u snijegu. Ne za sebe, prva je briga za njegova sina.

Nerazmotani omot položi na stol i pođe, da potraži dječaka.

Naravno, on je već našao svoje!

S djecom iz skloništa valjao je veliku gromadu snijega, koju su nakanili da postave sniježnom čovjeku na glavu.

»Gastone, Gastone, dođi u sobu, ti nisi vičan snijegu, prehladit ćeš se!«

»Uh, meni je upravo toplo. Pričekaj, draga teta, da mu samo obučemo ovu šubaru. Ja sam najveći, moram da im pomognem«.

Ova djeca! Sad je doputovao, a ne osjeća umora.

Dok su smjestili onu ogromnu grudu zimskome djedu na glavu, morala je da pomogne i mala markiza.

*

Večer je. U kaminu dogara posljednja glavnja, a prozori su već zamrznuti. Sve se cackle i ljeskaju.

Dječak je čvrsto zaspao. Rumeni obrazi svaki su se čas u snu smiješili. Nešto mrmlja — još je pravo dijete... Désirée razmišlja. Ali mora, mora da sutra govori s njime o ozbiljnim stvarima. Eto, sada mora u Pariz. Mora, doba je da pohada višu školu. I osjeti — prvi put — nepoznate brige, brige za njegovu budućnost.

U večernjoj tišini ponovno uzme list i omot. Cijeli je dan bio istrzan i nije mogla da se ikako sabere.

A što piše Gaston o omotu:

»... A ovo, ljubljena Désirée, što ti šaljem u ovo me omotu, neka te ne začudi. To mi je ostavila majka. Pričao sam ti nekada, da je čuvala kao svetinju sve, što ju je i najmanje sjećalo one Svetice iz njezina rodnog kraja. Može biti, da si dosada već i ti čula što o toj Svetici. Čak i ovdje ju već poznaju i štuju«. Polagano i sa dubokim, upravo pobožnim poćitanjem, odmatala je Désirée omot.

... Male košuljice, na njima oznaka: »Košuljice male Terezije Martin, koje mi pokloni gospoda Martin za moju malu Juliette«.

Suze male markize kapale su na požutjelo, proderano platno.

A što je ovo?

»Ćipke! Kakove prekrasne ćipke!« Sva zatomljena ljubav za ova nježna tkanja prosja iz oćiju male markize.

Oznaka:

»Ćipke, koje mi je poklonila sama mala Terezija Martin za uspomenu iza smrti njezine majke«.

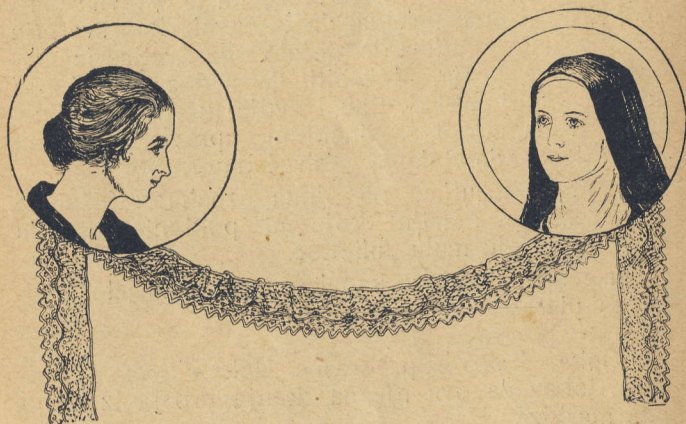
Kakovo blago, kakovo blago! Čime je samo to zaslužila, čime?! pita se mala markiza i suzne joj oći počinuše na slici drage Svetice.

»Ne, ja te ne razumijem, o Sv. Terezijo! ... Onaj dječak tamo, pa ove čipke? ... Čudnovati su tvoji putovi ... ti samo daješ i daješ ... A što tražiš ti od mene?«

Je li mala markiza čula kakav odgovor? Kao da je čula, jer je lagano priklonila glavu.

*

Abbé Mauriceau vrlo je nemirno spavao ove noći. Sve mu je u snu nepoznat dječak bio na putu i najposlije — dječak je uzeo Désirée de Latourelle za ruku i nekuda ju odveo.

O SPISATELJICI OVE KNJIGE

Gđa. Štefa Jurkiceva rođ. Fialka, po ocu podrijetlom češkog roda, po majci iz hrvatske zagrebačke porodice, rođena je u Czinu, svršila učiteljsku školu u Sarajevu, a zatim se udala za poznatog akademskog slikara Gabrijela Jurkića

u Sarajevu. Prvi put se javila u javnosti književnim radom god. 1923. u »Hrvatskoj Prosvjeti« biblijskom legendom »Jairova kći«, a iza toga je redovno surađivala u tom listu pokazujući neobično plodan i mnogostran talenat na polju

legende i pripovijetke. Svoj rad na tom polju sabrala je 1927. pod naslovom »Legenda u bojama i druge priče i pripovijetke«. Knjigu je u umjetničkoj opremi njena muža izdalo »Kolo Hrvatskih Književnika« u Zagrebu. Gđa. Š. Jurkićeva je jedan od najsvijesnijih i najdosljednijih naših katoličkih pisaca, o čemu svjedoči i ovaj roman »Čipke«, u kojemu nije samo proveden u radnju vizionarni lik najpopularnije svetice našega vremena, sv. Tereze iz Lisieuxa, nego je cio današnji život, a naročito književnost, promatrana s višeg duhovnog, katoličkog stajališta. Premda su gotovo svi njezini radovi prožeti legendarnim motivima, t. j. zasizanjem natprirodnih sila i likova u tok ljudskoga života, nije njen rad nipošto jednolik, jer pored biblijskih legenda (Jairova kći, Mihal, Četiri kćeri Filipove i dr.) piše legendarne pripovijetke iz modernog života (Dvije bijele ruže i jedno obraćenje, Legenda u bojama, Čipke i dr.), pa čak i humoristične (Crkveni miš), a pored toga i pripovijetke iz života bez legendarnih motiva (Uminula melodija, Jedno prije podne i dr.) i priče (Posuda s andeoskim smijehom). Svemu tomu obilatom radu zajednička je produhovljena mirnoća i srdačna vedrina gledanja, duboki smisao za tajne ljudskog srca, velika vještina u crtanju čovječje, naročito ženske duše, ali i onog vanjskog, stvarnog okvira, koji okružuje naš život, svih onih nebitnih sitnica, koje daju životu pojedinca i pojedinim njegovim časovima njegovu naročitu boju. Čitava književna pojava gđe. Jurkićeve odlikuje se plemenitom otmjenošću, kakovu daje samo istinska kršćanska skromnost, po kojoj ona nije nikad mislila na književnu slavu, nego na velike i najviše ciljeve, koje je postavila svomu radu: »Ne nama, ne nama, Gospode, nego imenu Tvomu da bude slava«.

Lj. M.

KNJIŽNICA DOBRIH ROMANA

Izdaje svaki mjesec po jednu knjigu između
najboljih djela svjetske književnosti.

1. Deželić str.: Mandaljena pobjednica .	Din 15.—
2. M. Delly: Bijela mačka	„ 15.—
3. Pregelj: Božji medaši	„ 15.—
4. Barclay: Kroz vrtna vratašca	„ 15.—
5.—7. Sienkiewicz: Quo vadis? (Pot- puno izdanje)	„ 45.—
uvezano u platno	„ 60.—
8. Zeyer: Tajna lijepe Cvijete	„ 15.—
9. Twain. Pustolovine maloga Tome (Sa slikama)	„ 15.—
10. Monlaur: Suzana	„ 15.—
11. Strachwitz: Roman jednoga kapelana	„ 15.—
12. Binički: Ivan Hrvaćanin	„ 15.—
13. Stjernstedt: Roman jedne žene	„ 15.—
14. Newman: Kalista	„ 15.—
15. Ujević: Mladost Tome Ivića	„ 15.—
16. M. Delly: Dva srca	„ 15.—
17.—20. Sienkiewicz: Ognjem i Mačem (S ilustracijama Zg. Sertić)	„ 60.—
uvezan u platno	„ 80.—
21. Stevenson: Zlatni Otok	„ 15.—
22. Št. Jurkić: Čipke. (S ilustracijama G. Jurkića)	„ 15.—
23. Remizov: Na modrom polju	„ 15.—
24. Coloma: Boy	„ 15.—

Svaki roman (osim Sienkiewiczjevih) vezan
u platnenom uvezu 10 Din. više.

KNJIŽNICA DOBRIH ROMANA

Zagreb, Trg Kralja Tomislava 20.